

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ARAP BAHARI SONRASINDA TÜRKİYE'DE
SURİYELİ MÜLTECİ SORUNU

Nuri Orkun YÜCE
Öğrenci No: 161302005

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ARAP BAHARI SONRASINDA TÜRKİYE'DE
SURİYELİ MÜLTECİ SORUNU

Nuri Orkun YÜCE

Öğrenci No: 161302005

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı 161302005 numaralı yüksek lisans öğrencisi Nuri Örkun Yüce 'Arap Baharı Sonrasında Türkiye'de Suriyeli Mülteci Sorunu'' adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29/08/2019 tarih ve 2019/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 19/09/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet Bardakçı	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. Aşkın İnci Sökmen Alaca	
3.	Jüri Üyesi	Dr.Öğr. Üyesi Pelin Yantur	

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.....
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

.... / .... / 201....

Adı-Soyadı

İmzası

Öz

Göçler, zorunlu ya da gönüllü ortaya çıkan insani bir hareketliliklerdir. Eğitim, iş olanakları gibi sebeplerle oluşan göçler genellikle doğal afet, kıtlık ya da savaş faktörü ile insanları yaşadıkları yerden eden zorunlu yer değiştirme hadiseleridir. Göç, toplumsal bir hareketliliklerdir. Suriye’deki iç karışıklık, halkı zorla yerlerinden eden ve göçe zorlayan çok önemli bir faktördür. Orta Doğu’da Arap Baharı adı ile başlatılan politik süreç Suriye’de de etkilerini göstermiştir. Suriye’de başlayan iç savaş, karışıklık ve iktidarın değişmesini isteyenlerin oluşturduğu sorunlar, Suriye halkını zorunlu göçe zorlamıştır. Bu savaş, milyonlarca Suriyelinin başka ülkelere sığınmasına neden olmuştur. Bu ülkelerin başında da Türkiye yer almış ve Suriyeli mülteciler ülkemiz tarafından kabul edilmiştir. Bu durum dünyada ve ülkemizde yaşanan en önemli kitlesel göç hareketlerinden birisi haline gelmiştir. Ayrıca siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlikle ilgili olmak üzere pek çok yönü bulunmaktadır. Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı en ciddi toplumsal olaylardan birisi de Suriyeli sığınmacıların ülkemize zorunlu göçüdür. İç savaşın şiddetlenmesiyle, milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir. Türkiye, “açık kapı” politikası çerçevesinde sınırdan giriş yapan hiçbir Suriyeliyi geri göndermemiştir. Bunun sonucunda da göçle ilgili olarak dünyanın farklı yerlerinde olduğu gibi Türkiye’de de birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, mülteci, iç savaş, sığınmacılar, göç

Abstract

Migrations are voluntary or compulsory humanitarian movements. Migrations take place as a result of developments such as education, job opportunities, natural disasters, scarcity or wars. Migration is a social mobilization. Domestic turmoil in Syria is an important social factor, that forced the people to migrate. The political process that started in the Middle East with the Arab Spring has also affected Syria. The civil strife that started in Syria, the domestic turmoil and the problems associated with a change of government have forced the Syrian people to migration. The war in Syria led to millions of Syrians to take refuge in other countries. Foremost of these countries is Turkey, which hosted Syrian refugees. This constituted one of the most important massive migration movements. Besides, this event has political, economic, social and security-related aspects. One of the most serious social problems that Turkey has confronted is the forced migration of the Syrian refugees to Turkey. Following the intensification of the civil strife, millions of Syrians migrated to Turkey. Turkey did not send the Syrian refugees back on the basis of “open door” policy. As a result of this, a series of migration-related problems have emerged in Turkey like elsewhere in the world.

Keywords: Arab Spring, refugee, civil strife, assylum-seekers, migration

ÖNSÖZ

Bu tezde Arap Baharı'nın Suriye'ye sıçramasıyla birlikte milyonlarca Suriyeli mültecinin Türkiye'ye gelmesi ve bu göçün Türkiye'de ortaya çıkardığı siyasi, toplumsal, ekonomik ve güvenlikle ilgili etkiler incelenmiştir. Yanısıra, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin Türk toplumunda nasıl bir algı oluşturduğu ve Suriyeli mültecilerin Türk toplumu hakkındaki düşünceleri ele alınmıştır.

Tezin yazımında başlangıçtan son aşamasına kadar bana rehberlik eden, yoğun iş temposu arasında bana zaman ayırarak tezin tamamlanmasında önemli rol oynayan tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI 'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
I-GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.ARAP BAHARI SÜRECİNDE SURİYELİ MÜLTECİLER.....	4
1.1.ARAP BAHARI.....	4
1.1.1.Arap Baharında Suriye'ye Genel Bakış.....	6
1.1.2. Muhacirlik Ve Göç Olgusu.....	7
1.1.3. Suriye İç Savaşı ve Çağdaş Suriyeli Göçmenler.....	9
1.1.4. Suriyeli Göçmenler ve Yaşanan Sorunlar.....	11
1.1.5. Arap Baharı Sonrası Türkiye ve Suriye İlişkileri.....	14
1.2. TÜRKİYE'DE MÜLTECİ GÖÇMEN VE SİĞİNMACILARIN MEVZUATI.....	17
1.2.1. Yasal Mevzuat.....	19
1.2.1.1. Mültecilik.....	20
1.2.1.2. Sığınmacı.....	22
1.2.1.3.Göçmen.....	23
1.2.1.4. Misafir/Geçici Koruma.....	23
1.2.1.5. Sığınmacı Sorunu ve Türkiye'ye Etkileri.....	24
1.3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER.....	26
1.3.1. Kamplardaki Suriyeli Misafirler.....	28
1.3.2. Kampların Dışındaki Sığınmacı Suriyeliler.....	29
1.3.3. Suriyeli Krizinin Dış ve İç Siyasi Durumu.....	30
1.3.3.1. İş-Çalışma Dünyası.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

2. AK PARTİ HÜKÜMETİ SURİYE POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ KRİZİ.....35

2.1. AKP HÜKÜMETİNİN SURİYELİ SİĞİNMACI POLİTİKASI.....	36
2.2. TÜRKİYE'DE DEĞİŞEN SURİYE POLİTİKASI.....	46
2.2.1. Türkiye'deki Suriye'ye: Açık Kapı Politikası.....	48
2.2.2. Suriyelilerin Yasal Statüleri.....	52
2.2.3. Suriyelilerin Geçici Korunması.....	54
2.3. SİĞİNMACI SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ.....	55
2.3.1. Toplumsal Etkiler.....	55
2.3.2. Ekonomik Etkiler.....	56
2.3.3. Politik ve Güvenlikle Etkileri.....	58
2.3.4. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK TOPLUMUNUN VE SURİYELİ SİĞİNMACILARIN KARŞILIKLI DUYGU VE BEKLENTİLERİ.....59

3.1. Suriyelilerin Beklentileri ve Görüşleri.....	60
3.2. Türk Toplumunun Görüş ve Beklentileri.....	63
3.3. Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Değişim.....	70
3.4. Türk Toplumundaki “Suriyeli” Algısının Oluşumu.....	77
3.5. Suriyelilerin Türkiye’de Yaşama ve Türk Toplumuna Yönelik Algıları.....	78
3.6. Türk Medyası ve Suriyeliler.....	78
3.7. Suriyelilerin Başka Ülkelere Gitme Durumları.....	79

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....88

KAYNAKÇA.....93

İNTERNET KAYNAKLARI.....98

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Yıllara Göre Türkiye’deki Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı.....	49
Tablo 2: Suriyeli Vatandaşların Göç Dağılım Oranları.....	50
Tablo 3: Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mültecilerin Yaşlara Göre Dağılımı.....	69
Tablo 4: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

- Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler ve 10 İlerdeki Dağılımı.....37
- Şekil 2: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Dağılımı.....40
- Şekil 3: Türkiye’de Geçici Korumadaki Suriyelilerin Barındığı İlk On İlimiz.....45

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: T.C. Başbakanlık, Afet ve Acil Durum
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EMHRN	: Avrupa Akdeniz İnsan Hakları Ağı
GK	: Geçici Koruma
HUGO	: Hacettepe Üniv. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IDMC	: Yerinden Edilme İzleme Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
IRC	: Uluslararası Kurtarma Komitesi
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti Örgütü
İHAD	: İnsan Hakları Araştırma Derneği
ORSAM	: Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

KONU: ARAP BAHARI SONRASINDA TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİ SORUNU

ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖNEMİ: Araştırma konumuz Suriye’de 15 Mart 2001’de başlayan rejim karşıtı gösterilerin kısa zamanda ciddi çatışmalara ve iç savaşa dönüşmesi ile bu ülkeden komşu ülkelere doğru dramatik bir insan kaçıışının yaşanıışını ele almaktadır. Suriye ve Suriyeliler krizinin en önemli muhataplarından birisi, Suriye ile 911 km’lik sınırı bulunan Türkiye’dir. Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ilimize bağılı Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü Sınır Kapısından bir grupla olmuş, ardından bu girişler 2018’e kadar aralıksız devam etmiştir. Türkiye’de AKP hükümetinin dış politikaları da Suriyeli mülteci krizinde önemli bir faktör haline gelmiştir.

ARAŞTIRMA SORULARI: Araştırma içeriğinde şu sorulara cevaplar verilmiştir:

1. Türkiye’de Suriyeli krizinin genel özellikleri nelerdir?
2. Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin duygu ve beklentileri nelerdir?
3. Türkiye’deki Suriyeliler algısı zamanla nasıl bir şekil almıştır?
4. Suriyeliler artık Türkiye toplumunun bir parçası mıdır?
5. Türkiye’deki Suriyeliler ile ilgili hükümet politikaları nelerdir? AKP dönemi dış politikasında Suriye ve Suriyelilere karşı nasıl bir tutum vardı?
6. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri nelerdir?

KAPSAM:

Araştırmamızda Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye 2011 yılından itibaren zorunlu olarak göç etmesi ve AKP hükümetinin bu konu hakkında yürüttüğü devlet politikaları çerçevesinde Suriyeli halkın ülkemize etkileri incelenmiştir.

UYGULANACAK YÖNTEM:

Araştırmamızda ele alınan konu; çeşitli literatür taramaları yapılarak, konu ile ilgili kaynaklar incelenerek, güncel makaleler ele alınarak gerçekçi ve tarafsız bir bakış açısı ile ortaya konulacaktır. Ayrıca çalışmamızda yerel yönetimlerin, Suriyeli sığınmacılar üzerine yürüttüğü devlet politikalarının yer aldığı bildirilerden de yararlanılmıştır.

GİRİŞ

2010 yılında Tunus'ta başlayan toplumsal olaylar, birbirlerine etki ederek beraberinde pek çok Orta Doğu ülkesini de etkisi altına almıştır. Dönemin baskıcı rejimlerinin uyguladığı siyaset yüzünden toplum üzerinde olumsuz davranışların ortaya çıktığı görülmüştür. Toplumun özgürlük, insan hakları, demokratik kazançlar ve refah ortamında yaşama yönündeki talepleri, Mısır, Suriye, Libya, Ürdün ve Yemen gibi ülkelere hızla yayılmıştır. Adına Arap Baharı denilen bu zorlu süreç, Suriye başta olmak üzere diğer Orta Doğu ülkelerinde silahlı çatışma ve savaşa dönüşmüştür. Suriye ile komşu olan Türkiye, geçmişten gelen kültürel ve tarihsel birikimin de etkisi ile şimdiye kadar görülmemiş sayıda göç almıştır. Milyonları aşan Suriyeli mülteciler hem Türkiye'nin açık kapı siyaseti hem de geçmişle gelen sosyokültürel benzerliklerin sonucu, sınır illerinde Türkiye'nin her yanına özellikle de İstanbul'a yerleşmişlerdir. Bu göç dalgası, göçmenler ile Türk halkı arasında çok yönlü ilişkilerin de gelişmesine neden olmuştur. Bazı ilişkilerde uyum ve iç içe durumlar görülürken, bazı ilişki şekillerinde ise çeşitli çatışmalar da yaşanmaya devam etmektedir. Çeşitli literatür taramaları ve incelemeler sonucu hazırlanan bu araştırma, Türk toplumu ile Suriyeli göçmenler arasında gelişen sosyal ilişkilerin boyutlarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

“Arap Baharı” denilen yeni olgu dünya dengelerini bozmaya başlarken bir yandan da Orta Doğu'nun karışması ve iç savaşlarla halkların mağdur ve mazlum olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Âdeta domino etkisi yapıp pek çok Orta Doğu ülkesine sıçrayarak reform adı altında halkların sindirilmesine ve mezhep ayrılıklarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. 2011 yılından sonra Suriye'de de görülen bu iç savaş tüm dünya için sessiz ve tepkisiz kalınan bir olay olma özelliği taşıırken Türkiye için sahip çıkılması bir dava ve dış politika unsuru olmuştur. Bunun sonucunda da gerek din birliğinden doğan kardeşlik gerekse sınır birliği ile komşu olan iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler durma noktasına gelmiştir. Ak Parti hükümeti döneminde Suriye'ye uygulanan müdahalelerde Türkiye'nin barıştan ve insanlıktan yana olduğu bir kere daha anlaşılmıştır. Suriye'de ortaya çıkan bölgesel çatışmalar zaman içerisinde iç savaşı kaçınılmaz bir hale getirmiştir. Bu durum yalnızca bölge devletlerini değil diğer küresel güçlerin de kendi aralarında anlaşmazlığa düşmesine yol açmıştır. 2014 yılından sonra gerginlikler tamamen artmış ve bu savaşı geri dönülmesi zor bir çizgiye ulaştırmıştır.

Suriye’de gerçekleşen bu olaylara karşı Türkiye seyirci kalmamış, dikkatli bir politika izlemiştir. Mevcut çıkarların korunması amaçlanarak dönemin AKP hükümeti ve Başbakanı Erdoğan’ın çeşitli yaptırımlara sessiz kalmayıp karşılık vermesi iki ülke arasındaki ayrılığın başlangıcı olmuştur. Türkiye Suriye’ye yönelik ilk tavrını 22 Eylül 2011 tarihinde askerî malzeme taşıyan uçaklara hava sahasını kapatma kararı alarak göstermiştir. Türkiye’nin ekonomik ve diplomatik yaptırım kararlarından sonra 2012 yılından itibaren Suriye’ye karşı en önemli stratejisi ise uluslararası baskıyı arttırma stratejisi olmuştur. Ak Parti Hükümeti, 2012 yılında yönetim kadroları tarafından yapılan açıklamalarla uluslararası toplumu Suriye’ye karşı harekete geçirmeye çalışmıştır. Buna bağlı olarak Türkiye, hem bölgeye hem de Suriye’ye karşı politikalarını değiştirmeye başlamıştır. 2011 yılına kadar bölgede tarafsız bir dış politika ile etkinliğini arttırmaya çalışan Türkiye, Arap Baharı sonrası aktif ve taraflı bir dış politika hedefleyerek, kurulması planlanan yeni bölgesel düzende iyi bir yer edinmeyi amaçlamıştır. Bu amaç ile Suriye’ye karşı farklı stratejiler üretmeye başlayan Türkiye, Suriye’deki bu sürecin uzaması ve uzun vadeye yayılması sonrası Suriye ile daha büyük sorunlar yaşamaya başlamıştır. Bu sorunlar, taraflar arasında ilk önce uyumsuzluğa ardından çatışmaya daha sonra da krize sebep olmuştur. Toplumsal uyumsuzluklar, kültürel çatışmaların artışı ve çeşitli gerginlikler görülmeye başlanmıştır. İlk başta Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapmaya çalışan Türkiye, uzayan bir takım olaylar sonucu bu durum karşısında çıkmaza girmiştir.

Bu araştırma kaçınılmaz kabul edilen gelişmelerin bir sonucu olarak “birlikte yaşam” hakkında hem Suriyeliler hem de Türk toplumu adına gelen sosyal durumun ortaya konulmasını hedeflemektedir. Türkiye’deki uyum tartışmaları ve kabul kültürü çalışmamızın merkezinde bulunmaktadır. Çalışma esnasında çok boyutlu, son derece önemli ve karmaşık olan bu süreçlerde konuyla ilgili olabildiğince kapsamlı ve ayrıntılı bir araştırma yapılmaya özen gösterilmiştir. Bu çalışma, uluslararası bir boyut kazanan Suriyeli göçmenler sorununa dikkat çekmeyi ve huzurlu bir Türkiye için yapılması gerekenleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Geleceğin huzurlu Türkiye’si için önemli olan ve siyasetin fazlaca ihmal ettiği bu konunun, acilen merkeze çekilmesi ve duygusallıktan uzaklaşarak gerçekçi stratejilerle kararlar alınıp uygulanması gerekmektedir.

Çalışmada elde edilen verilerin ve ortaya çıkan sonuçların, Suriye toplumunu da tanınmasına ve göç siyaseti alanındaki çalışmalara önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda ayrıca dönemin hükümetinin konuya yönelik tedbirlerinin ve uyguladığı siyasetin olumlu ve olumsuz etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın içeriğinde ele alınan konular;

Birinci Bölüm: Arap Baharı'nın ne olduğu ve Türkiye-Suriye ilişkileri; mülteci, muhacirlik ve göç konuları üzerinden Suriyeli göçmenlerin iç savaştaki durumları ve Türkiye'de ortaya çıkan sorunlar ele alınmıştır.

İkinci Bölüm: Ak Parti Yönetimi tarafından 2011 yılına kadar Orta Doğu'ya, Türk dış politikasının Batı kadar önemli bir parçası olarak değerlendirilmesi ele alınmıştır. AKP hükümetinin Suriye politikaları, Suriyelilerin yasal statüleri, ülkemize gelen sığınmacı Suriyelilerin Türkiye'ye etkileri incelenmiştir. Bu etkiler ortaya konulurken toplumsal, ekonomik, politik yönleriyle ve güvenlik açısından değerlendirilmiştir. Yapılan hizmetler, bu hizmetlerin illere göre dağılımı ve uygulanan politikalar ortaya konulmuştur.

Üçüncü Bölüm: Türk toplumunun ve Suriyeli göçmenlerin karşılıklı düşünceleri ile beklentileri ele alınmıştır. İki ülke toplumunun da beklenti ve görüşleri ayrı ayrı ortaya konulmuştur. Sonuç ve Değerlendirme kısmı ile de konu Ak Parti Dönemi Suriye ilişkileri ve dış politikası üzerinden incelenerek sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAP BAHARI SÜRECİNDE SURİYELİ MÜLTECİLER

1.1. ARAP BAHARI

Kuzey Afrika ülkeleri ve Orta Doğu'da halk ayaklanmaları olarak ortaya çıkıp çok daha farklı boyutlara ulaşan Arap Baharı süreci, sözde demokrasi umudu ile yayılım göstermiştir. Arap Baharı denilen durum, 17 Aralık 2010 yılında Tunus'ta Muhammed Bouazizi isimli bir seyyar satıcının güvenlik güçlerince yapılan kötü muameleyi protesto etmek için kendisini yakması ile başlamıştır. Diğer bölgeleri de etkisi altına alarak hızla ilerlemiş ve pek çok Orta Doğu ülkesini de içine alan büyük bir toplumsal hareket haline gelmiştir. Başta Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de hükümet değişikliği ile sonuçlanırken, Suriye'de iç karışıklıklara ve savaşa sebep olmuştur. Mevcut olan yönetime karşı ayaklanmalar ile tüm Orta Doğu ülkelerine yayılmıştır.¹ Söz konusu süreç, Arap Baharı'nın başarı ya da başarısızlığı değildir. Tabi ki yaşananlar Orta Doğu bölgesinde sosyal ve siyasi durgunluğu bozması, halkların kendilerine olan güvenini sağlaması, istenildiğinde de değişimi gerçekleştirebilecekleri düşüncesini kazandırması yönünden önemli gelişmelerdir.

AKP hükümetinin bu konu hakkında yürüttüğü devlet politikaları neticesinde Suriye halkının ülkemize etkileri fazladır.

Arap ülkelerinde yıllardır süregelen diktatörlüğü ön plana çıkaran rejimlerin yerli halk üzerinde oluşturduğu baskı, işsizlik, gıda sorunu, siyasi yozlaşma, düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki engeller ile iyi olmayan hayat koşulları halkın olan duruma isyan etmesi ile sonuçlanmıştır. 17 Aralık 2010 yılında öncelikle Tunus'ta 26 yaşındaki bilgisayar mühendisi Muhammed Bouazizi, Sidi'nin Bouzid kasabasında bir arabaya doldurduğu sebze meyveyi satarken zabıtalara yakalanmış ve mallarına el koyan zabıta tarafından gence de bir tokat atılmıştır. Bunun üzerine Bouazizi, protesto için valiliğin önünde kendini yakmış ve 4 Ocak'ta hayatını kaybetmiştir. Diplomalı işsiz Muhammed

---

¹ SANDIKLI, Atilla ve SEMİN, Ali. "Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye", Bilge Adamlar Kurulu Raporu, BİLGESAM, 2017: s.193.

Bouazizi tarafından başlatılan bu ilk isyan gün geçtikçe şiddetlenmiş ve sonucunda 23 senedir iktidarda olan Zeynel Abidin Ben Ali hükümeti devrilmiştir.²

Belki de oluşan bu gelişmelerin Tunus ile sınırlı kalacağı düşünüldüğünden başta “Yasemin Devrimi” olarak adlandırılan bu isyanın Libya, Mısır, Bahreyn, Fas ve Suriye’ye de atlamasının ardından, Arap dünyasında oluşan ve domino etkisi nedeniyle gerçekleşen bu halk hareketlerine “Arap Baharı” denilmiştir. Bu dönem; Libya’da Kaddafi’nin öldürülmesiyle, Mısır’da otuz yıllık Hüsnü Mübarek iktidarının devrilmesiyle, Cezayir, Ürdün, Yemen ve Bahreyn’de pek çok insanın gruplar halinde sokaklarda eyleme geçmesiyle ve bazı iyileştirmeler elde etmesiyle sonuçlanmıştır.³

Yaşanan bu halk hareketliliğinin büyük devrimlere yol açtığı hassas dönemde Suriye’de Dera şehrinde iki kadın doktor telefonla konuşurken, “Hüsnü Mübarek düşmüş, darısı bizim başımıza...” biçiminde niyetlerini dile getirmişlerdir. Telefonları istihbarat tarafından dinlenen bu iki kadın doktor tutuklanmış, ceza olarak saçları sıfıra vurulmuştur. Hemen ardından kadınlardan birinin akrabası olan 12-13 çocuğun, bir okulun duvarlarına “Halk düzenin yıkılmasını istiyor.” sloganını yazması ile Suriye’nin kaderini değiştiren olayların ilk kıvılcımı ateşlenmiştir. Okul müdürü çocukları istihbarata şikâyet etmiş ve çocuklar hapse atılarak ağır işkencelere uğramışlardır. Bu olaylar üzerine Dera bölgesinde aşiret reisleri, çocukların salıverilmemesini ve aşiret reislerine yapılan hakareti protesto etmek için sokaklara dökülmüştür. İsyân, Dera kentinde insanlar öldükçe önce tüm şehre, sonra da bir dalga halinde Şam, Lazkiye, Humus, Banyas, Hama, Kamışlı ve Halep’e doğru ilerlemiştir. Suriye’deki isyan, farklı kentlerde sokaklara çıkan halka yönetimler tarafından şiddet uygulanınca, Esed’in gitmesini isteyen bir halk ayaklanmasına bürünmüştür.⁴

Arap Baharı neticesinde 2011 yılından günümüze kadar olan süreçte, otoriter iktidar biçimlerine karşı ortaya çıkan toplumsal halk ayaklanmaları ile siyasi bir dönüşüme de girilmiştir. Orta Doğu halkları, demokratik ve ekonomik haklarını ve isteklerini sokak yürüyüşleri ile seslendirmeye başlamışlardır. Aile yönetimlerine ve sıkıyönetim uygulamalarına karşı çıkan Arap toplulukları insan haklarının korunması,

---

² KOYUNCU, Ahmet. **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2014: s. 17.

³ KOYUNCU, a.g.e., s.18.

⁴ KOYUNCU, a.g.e., s.18.

politik özgürlüklerin sağlanıp kazançların adaletle paylaşılması ve işsizliğin ortadan kalkması için değişim istemiştir.⁵

Bu ayaklanmalar pek çok kesimde dünya genelinde hatta Türk hükümetinde de Tunus, Libya ve Mısır'da olduğu gibi kısa zamanda Esed rejiminin yıkılacağı doğrultusunda yeni bir algıya sebep olmuştur. Fakat gerek Suriye'nin toplumsal ve politik yapısı gerekse Arap Baharı olarak açıklanan bu sürecin asırlardır bu toprakları şekillendiren hâkim güçlerin istediği biçimde sonuçlanmaması nedeni ile sonu gelmeyen bir belirsizlik ve kargaşa ortaya çıkmıştır.

1.1.1.Arap Baharında Suriye'ye Genel Bakış

Üç farklı dine mensup vatandaşları bulunan Suriye çok dinli, çok mezhepli toplumsal yapısı nedeniyle iç yönetimde ideolojik, dini, siyasi ve kültürel sorunlar sebebiyle ağır düşünce ayrılıkları görüldüğünden, siyasi gruplar arasında bölünme ve kutuplaşmalar gözlemlendiğinden içinden çıkılmaz bir durumun içerisine girmiştir. Politik yaşamı neredeyse yok eden ve siyasi partilerin ortaya çıkıp etkili olmasına izin vermeyen rejimin bıraktığı ağır miras, otokratik yasalar ve kurumlar, merkezi yönetimin gücünü kaybetmesini engellemektedir. Bölgesel ve uluslararası egemen güçler (Batı, Rusya ve Körfez monarşileri) pek çok müdahalelerle iç savaşı büyük bir krize dönüştürmüştür. Tunus'ta politik ve ekonomik istikrarın oluşmaması, Libya'da görülen iç savaş belirtileri, Mısır'da seçimle gelen hükümetin darbe ile devrilmesi ve uluslararası güçlerin bu gelişmelere seyirci kalışı bazılarının verdiği desteği açıklar durumdadır. Bunlar oluşurken Suriye'de içinde bulunan durum hem bir iç savaşa hem de egemen güçlerin temsili bir hâkimiyet mücadelesine dönüşmüştür. Suriye belli bir zamandan sonra, istikrarsızlığın ve bölgedeki terörün merkezi haline gelme riski ile karşılaşmıştır. Suriye'de devam eden iç savaşta kentler bombalanmış, çeşitli kimyevi silahlar kullanılmış, pek çok sivil insan hayatını kaybetmiş ve birçoğu da Lübnan, Mısır, Irak, Ürdün ve Türkiye gibi ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.⁶

Ortaya çıkan gelişmeler sonucunda Amerika bölge üzerindeki siyasetini baskıcı ve otoriter liderler üzerinden gerçekleştirmiştir. Barack Obama yönetimi de Arap Baharı yaşanırken bölgedeki stratejik çıkarlarını korumuş aynı zamanda da değişime ayak

---

⁵ SANDIKLI, SEMİN, a.g.e., s.193.

⁶ KOYUNCU, a.g.e., s.19.

uydurmaya çalışmıştır. Amerika'nın çıkarları ile çatışan Arap Baharı öncesinde bölgeye yönelik en önemli menfaatleri şunlardır:⁷

-İsrail'in toprak bütünlüğünün sağlanması, bunu destekleyen yönetimlerin yanında olunması,

-Orta Doğu'daki petrolün Batı'ya akışının sağlanması,

- Ulusal çıkarların korunması.

1.1.2. Muhacirlik ve Göç Olgusu

Zorunlu ya da gönüllü olarak ortaya çıkan toplumsal hareketlere göç denir. İnsan topluluklarının coğrafi yönden yer değiştirmesi anlamına da gelir. Fakat göçü sadece toplumsal hareketlilik olarak tarif etmek yetersizdir. Göç denilince, insan gruplarının mekânsal değişikliğinin yanı sıra sosyal ilişkiler, sınıf ve statü, kültürel uyum ve çatışma gibi pek çok alana sahip, çok detaylı bir toplumsal değişim de işin içine girer.⁸

İnsanlık tarihinin en eski kavramı göçtür. Yaşadığımız bu yüzyılda uluslararası göçe ait çağdaş göçün, tam manasıyla anlaşılmasının mümkün olmadığını görmekteyiz. Bu konu incelenirken öncelikle göçe sebep olan faktörler ele alınmalıdır. Örneğin Orta Doğu sayesinde 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile bu sorununun tartışılması gündeme gelmiştir. İnsanlar çeşitli sebeplerden ötürü göç etmek zorunda kalmaktadır. Geçmişte örneklerini gördüğümüz pek çok göçün temelinde savaşlar, kötü iklim şartları, ekonomik sıkıntılar, işsizlik gibi sebepler bulunmaktadır.⁹

Göçün tanımını yapacak olursak; göç, politik, ekonomik, kişisel sebeplerle bir yerden başka bir yere yapılan, süresi değişebilen toplumsal ve kültürel bir oluşumdur. Zorunlu bir yer değiştirme faaliyetidir.¹⁰ Bu tanımlar umut olmaktan çıkmış, kendine bağlı krallıkları devirirken, toplumsal bir hareketliliğin de başlangıcı sayılmıştır.¹¹ Göçün bir başka tanımını yapan Özer Ozankaya da şu ifadeleri kullanmıştır: Sosyal bir oluşum içindeki kişilerin ya da toplulukların ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerden ötürü

⁷ CEBECİ, Erol, ÜSTÜN, Kadir, KANAT, Kılıç. "Başkanlık Seçimleri Sonrasında ABD'nin, Ortadoğu" Politikası, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Sayı: 54, 2012, s.6-7

⁸ KAYA, Mahmut, **Türkiye'deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar**, Hiper Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2017: s.41

⁹ EMİROĞLU, Kudret, KUTLU, Muhtar. **Antropoloji Sözlüğü**. Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 2003: s.342

¹⁰ YALÇIN, Cemal. **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004: s.13

¹¹ HAKSAL, Ali H. **Suriye: Felaketin Eşiği**, MGV Yayınları, 1.Baskı, 2019: s.12

buldukları yerden başka bir yere hareket etmeleridir.¹² Göçün tanımından ortaya çıkan gerçek anlam şudur: Kişilerin çeşitli sebeplerden dolayı buldukları yeri terk edip, başka yerleşim alanlarına ulaşarak oralara kalıcı olarak ya da belirli bir süreliğine yerleşmeleridir.¹³

Göç olayı, bir yandan da insanların ulusal sınırları dahilinde coğrafi bölgeden diğerine hareket etmesi sürecidir. Sanayileşme ile birlikte yeni iş imkânları kırsal kesimdeki göçmenleri kentsel alanlara çekmiştir. Meydana gelen bütün göçler, toplumların sosyal yapısını derinden etkilemiş ve değiştirmiştir. Göç bu sebeple bir başka yönüyle de toplumsal sebeplerden kaynaklanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göçü; uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir devlet içerisinde süresi, yapısı ve sebebi ne olursa olsun halkların yer değiştirdiği hareketler olarak açıklamaktadır¹⁴.

Göç olgusu, insanlık var olduğundan beri olası sebeplerle tekrarlanarak zaman ve yer çeşitliliği oluştursa da dünyanın hemen hemen her yerinde görülmüş bir durumdur. Göç kavramından söz etmek için tarih içerisinde yaşanan politik olaylar, gelişen kültürel ve doğal hadiselerden haberdar olmak gerekir ve göç bir insanlık hareketidir.¹⁵

Göç eden kişi, geleceğini kurtarmak ve ailesini daha güvenli, daha yaşanabilir bir ortamda huzurla barındırmak için zorlu bir yolculuğa çıkar. Göç eden topluluklar kendi toplumlarında da gittikleri yerlerde de tutunamamaktadırlar. Ayrılık ile başlayan göç sürecinde, kişinin eski toplumu ile yeni toplumu arasında genel bir bağ kurulamaması çok ciddi ruhsal ve toplumsal sorunlara yol açabilmektedir.¹⁶

Yaşadığımız bu yüzyılı “Göçler Çağı” olarak adlandırabiliriz. İçinde yaşadığımız bu yıllarda görülen küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması, bölgeler arasındaki dengesizliklerin meydana gelmesi ve çeşitli güvenlik sorunları ile göçler ortaya çıkmaya başlamıştır. Toplumsal yönden göçlerin en önemlisi, zorunlu göç etmek isteyen milletlerin sosyolojik durumlarından kaynaklananlardır. Gelecek kaygısı, yaşamı garanti altına alma isteği ve huzur içinde bir hayat yaşayabilme anlayışı ile göçler yapılmaktadır.

¹² OZANKAYA, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984: s.235.

¹³ AKSOY, Zafer. **Uluslar arası Göç ve Kültürlerarası İletişim**, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 20, 2012: s.293.

¹⁴ KAYA, M. DEMİRAĞ, Ebru. **Türkiye’deki Suriyeli Kadın Sığınmacıların İş Piyasasındaki Çalışma Koşullarına Sosyolojik Bir Bakış: II**. Uluslar arası Ortadoğu Konferansları, Ankara, 2017: s.42.

¹⁵ BÜLBÜL, Serpil, KÖSE, Ali. “Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi”, İst. Üniv. İşl. Fk. Dergisi, Cilt:39, Sayı 1. İstanbul, 2010: s.76.

¹⁶ LORDOĞLU, K. **Türkiye’ye Uluslar arası Göç Toplumsal Koşullar: Bireysel Yaşamlar**, Özbattır Yayınevi, İstanbul, 2010: s.90.

Aslında göç kavramını sadece bir yer değiştirme olarak da anlamamak lazımdır. Olaylara sosyal, ekonomik ve psikolojik açılardan da bakılmalıdır. Aslında göç eden kişilerde görölen en belirgin özellik, göçün gerçekteğiği yerin buldukları yerden daha olumlu sonuçlar sağlayabileceği beklentisidir.¹⁷

Göç olgusunun belli bir hedefi, amacı ve yönü vardır. Sistemsel tarafı ve kişisel yönleri de bulunmaktadır. Coğrafi hareketliliğın yaşandığı canlı bir durumdur. Göçün sistemsel tarafı, bunun nasıl meydana çıktığı iken, kişisel tarafı ise göç olgusu için nasıl karar alındığıyla, sahip olunan beklentilerle ve göç sonrası uyumun sağlanıp sağlanamayacağına dair düşüncelerle ilgilidir.¹⁸

Geçmiş tarihlerde yaşanan göçler büyük ve derin izleri de beraberinde getirmiştir. Göçler, çeşitli toplumlar üzerinde önemli hasarlar ve kalıcı izler bırakmasının yanında, yaşam koşulları sebebi ile bilinmeze yapılan mecburi bir yolculuğın da ismi olmuştur. Bazen güvenli bir yerde yaşamak bazen olumsuz coğrafi şartlardan kurtulabilmek bazen de daha özgür bir hayat sağlama arzusu yer değiştirme olarak nitelendirilmiştir.¹⁹ Göçmen, geldiği yerde üç yönden toplumsal uyum sorunu ile karşılaşır. Bunlar; maddi uyum, ahlaki uyum ve yeni sosyal ağların oluşumu ile ilgili uyumdur.²⁰

1.1.3. Suriye İç Savaşı ve Çağdaş Suriyeli Göçmenler

En eski medeniyetlerden sayılan Suriye, Orta Doğu ve Mezopotamya sınırlarında kalan bir ülkedir. Türkiye'nin güneyinde yer alan komşularındandır. İki ülke arasında geçmiş çağlardan kalan bir tarih birlikteliği sebebiyle etkileşimde olan bu iki toplum aslında kardeş millet sayılmaktadır. Suriye uzun yıllar Osmanlı İmparatorluğu himayesi altında varlığını devam ettirmiştir. Suriye ile sosyal, tarihi ve kültürel etkileşimlerimiz çok fazladır.

Tunus'ta 2010 yılında başlayıp 2011 yılında Suriye'ye de etkileri hissedilen ve "Arap Baharı" ismi ile nitelendirilen bir sürece girdirilmiştir. Pek çok sivil bu yaşanan bu

¹⁷ ÖNGÖR, Şamil. **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1980: s.27.

¹⁸ TEKELİ, İlhan. **Göç ve Ötesi**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008: s.37.

¹⁹ KESKİNKILIÇ, Ömer Murat. **Türkiye'de Kentleşme ve Organize Suç İlişkisi**, Fakülte Yayınevi, Isparta, 2008.

²⁰ KAYA, a.g.e., s.42.

süreçte hayatını kaybetmiştir. Sonuç olarak milyonlarca Suriyeli yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda bırakılmıştır.²¹

Suriye’de oluşan bu iç sorunların sebepleri hakkında pek çok yorumlar yapılmış olsa da iki farklı sebep dikkatimizi çekmektedir. İlki; baskıcı, zalim ve diktatörlüğü elden bırakmayan bir devlet idarecisi, ikincisi ise bu idarecinin egemenliğini devam ettirebilmek adına halkının demokratik haklarını görmezden gelerek ve bunu şiddet ile gerçekleştirme yoluna girmesidir, diyebiliriz. Suriye’de gelişen bu iç savaşın ortaya çıkardığı uluslararası insanlık sorunları, tüm dünyayı farklı şekillerde etkilemiştir. En önemli etkisi ise problemi uluslararası ve kitlesel bir boyuta ulaşılarak karşımıza çıkan göç hareketleridir. Bu etki, jeopolitik ve coğrafi açılardan Suriye’ye sınır komşuluğu olan ülkeleri, başta da Türkiye’yi etkilemiştir. Asya ile Avrupa arasında köprü görevi yapan Türkiye, güney sınır komşumuz Suriye’den en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Yaşanan zorunlu göçün kayıt dışılığı ve sistematik olmayan tarafları ile bilhassa deniz yolu ile gelmeyi tercih eden göçmenlerin yaşamış olduğu kazalar sonucunda da pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Suriye’den kaçmak zorunda kalan göçmenlerin sayılarının 5 milyon insandan fazla olduğu ve bunların 5 milyondan fazlasının da Türkiye’ye geldiği saptanmıştır.

Mülteci ve yerlilerin işbirliği ile kurulan Kobani derneğinde görüşme yapılan kişiler, sınıra akrabalarının olduğu tarafa göç etmişlerdir. Sınıra vardıklarında akraba ve aşiretlerinden bir dayanışma çabası gördüklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli mültecilerle dayanışma ve yardımlaşmada akrabalık ve aşiret yakınlıkların etkisinin önemi göz ardı edilemeyecek boyutlardadır.²²

Göç olgusu sürecinde mültecilerin kimlik ve pasaportlarını kaybetmesi ya da bu tür belgelerin geçerlilik sürelerinin dolmuş olması, çeşitli dezavantajlı durumları da beraberinde getirmektedir.

Türkiye ve Suriye arasında akrabalık bağlarına sahip diğer bir topluluk da Türkmenlerdir. Söz konusu bu durum Suriye’den göç eden Milli aşireti mensupları örneğinden anlaşılmaktadır.²³ Suriye göçü Türkiye’yi ve tüm İslam coğrafyasını doğrudan doğruya ilgilendirmektedir. Bu hadisenin coğrafi olarak çok önemli bir

---

²¹ KARYELİOĞLU, Selim, FİDAN, Serdal. **Zamanın İzleri, İşgal, Göç ve Muhacirlik, Suriyeli Göçmenler Örneği**, KATÜ Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2016: s.340.

²² KAYA, a.g.e., s.47.

²³ KAYA, a.g.e., s.54-55.

konumda cereyan etmesi bunun en büyük sebebidir. Türkiye'nin bilerek ya da bilmeyerek olayların içinde olması önemli bir etik sorundur.

1.1.4. Suriyeli Göçmenler ve Yaşanan Sorunlar

İçinde yaşadığımız zaman diliminde Türkiye'nin her bölgesinde ve her ilinde yüksek sayıda göç etmiş Suriyeli görülmektedir. Ne acıdır ki göç eden Suriyelilerin en fazla % 10'u, Türkiye'nin farklı bölgelerinde oluşturulmuş 26 sığınma kampında hayatlarını devam ettirmektedir. Diğer bölümü ise yaşamını, toplumsal hayatın çeşitli sorunlarıyla baş etmeye çalışarak devam ettirme çabasıdadır. Bütün bunların bir sonucu olarak yaşadıkları yerlerde, buranın gerçek halkı ile de mecburen bir etkileşimde bulunmaktadırlar. İki farklı kültürel yapıya sahip insanlar arasındaki haberleşme ve iletişim ise türlü şekillerde sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Suriyeli göçmenlerin; ucuz işçi gücü olarak piyasada çeşitli iş alanlarında tercih edilmeleri, çocuk yaşta pek çok Suriyeli kadının, Türkiye'deki erkeklerle ikinci eş olarak evlendirilmeleri, türlü asayiş problemlerinin artışı gibi daha bir sürü sorunu da beraberinde getirmiştir. Göç eden Suriyelilerin büyük bir bölümü, geri dönmek niyeti ile Türkiye'ye gelmiş olsa da sınır geçişlerinin durdurulması ile ülkelerine geri dönememişlerdir. İki ülke arasındaki insan akışının çok yönlü olduğu görülmektedir. Göçün ortaya çıkardığı bir başka sonuç da ailelerin parçalanmalarıdır. Yani ailenin Suriye'de kalan geri kalan kısmı ile kopan bağlardır.²⁴

Suriyeli mültecilerin yerlilerle geliştirdiği sosyal ilişki kurma çabalarında önemli bir araç da evliliğdir.²⁵ Bu olay, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelişleri ile farklı değişkenlerle birleşerek daha görünür bir durum almıştır. Kısa sürede bir geri dönüş mümkün olmadığı için yerli halk ile Suriyeli mültecilerin entegrasyonunu sağlayacak yardım ve himayeyi içeren çok yönlü politika ve stratejilerin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda görülmüştür ki göç etmedeki en önemli sebep, Suriyeli mültecilerdeki canlarını kurtarma korkusu ve daha iyi bir gelecek umududur. Suriye'den Türkiye'ye göç edenlerin çeşitli mesleklere sahip olmaları, Suriye'de olası bir barış ve refah döneminde göç edenlerin ülkelerine geri dönmemesi durumunu da beraberinde getirmektedir. Yaşam şartlarının ve ortamın daha iyi olması ile dönmek istememeleri de unutulmamalıdır. Olayların çıkışından son döneme kadar iki

²⁴ KARYELİOĞLU, a.g.e., 2016: s.342.

²⁵ KAYA, a.g.e., s.131.

ülke arasındaki giriş çıkışların kontrolsüzlüğü pek çok kişinin Türkiye'ye kayıt dışı girdiğini göstermektedir. Türkiye, özellikle Avrupa ülkeleri ile çeşitli siyasi gerilimlere sebep olan bir durumun içine itilmiştir. Çünkü Suriyeli göçmenler daha iyi bir yaşam için Türkiye üzerinden yasal olmayan yollar ile başka ülkelere gitme hevesine de kapılmıştır.²⁶ Suriyeli göçmenlerin neden oldukları olumsuz sonuçlardan bazıları şu şekildedir:

- Düşük ücretle çalıştırılma,
- Göçmenlerin Türkiye piyasasında istihdam edilmeleri,
- Ucuz iş gücü olarak görülmeleri nedeniyle bazı sektörlerde çalışan işçilerin ücretlerinin düşmesine yol açması,
- Sigorta primi ödeme istekleri olmadığından Türk işçilere göre daha çok tercih edilmeleri, Bu sebepler Türkiye'de işsizliğin artmasına etki eden nedenler arasında gösterilebilir.

Suriyeli göçmenler en fazla da ekonomik nedenli problemlerden şikâyetçidirler. Hak ettikleri parayı alamama, çok ucuz ücrete çalıştırılma, hayat pahalılığı ve sömürülme duygusu en çok dile getirdikleri problemler arasındadır. Memleket özlemleri, savaşın bir an önce bitmesine duyulan istekleri ve yeniden ülkelerine geri dönme umudu ön plana çıkan hisleridir. Küresel çağımızın en açık sıkıntılarında birini en iyi yansıtan Suriye Savaşı, pek çok insanın yurtsuz kalması ve çoğunun yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. İnsanları umutsuzluk, belirsizlik ve zorluklarla dolu bir gelecek düşüncesine esir etmiştir.

Göç, bir taraftan zorunlu yapısı ile insanların maruz kaldığı istenmeyen toplumsal bir olgudur. Tarif edilmez acıların, yok oluşların, yıkımların gerçekleştiği zorunlu göç hareketleri milletlerin tarihlerinde silinmez ve derin izler bırakan olaylara sahne olmuştur. Bütün insanlığı içine alan ve boyutları inanılmaz durumlara dönüşebilen iç savaşın bir zorunluluğu olarak yaşanmaktadır. İçinde bulunarak şahit olduğumuz bu sıkıntılı dönem, Suriye'de yaşanan ve milyonlarca halkın göç etmesi ile sonuçlanmış unutulmaz bir insanlık ayıbıdır. Sorunun büyük çapta insani bir yanının olması ve dünyayı ilgilendiren bir sorun olması, Türkiye'yi önemli derecede etkileyen bir insanlık dramıdır. Daha yaşanabilir bir dünya hedefi için yapılması gerekenlere dair geniş ve büyük ses getiren

---

²⁶ KARYELİOĞLU, a.g.e., 2016: s.345.

önlemlerin alınması ve iç savaşın durdurulması için gerekli siyasi faaliyetlerin arttırılması gerekmektedir.²⁷

Geçmişe baktığımızda Türkiye ile Suriye ilişkilerinin kırılğan bir durum aldığı ve uzun bir süre “düşman” algısının korunduğu görülmektedir.²⁸ Yıllardır süren bu çatışma süreci Kurtuluş Savaşı sonrası iki ülke arasındaki sınırlar çizilirken (Hatay sorunu ile) başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde iki ülkenin farklı taraflar içinde yer alması ile devam etmiş, 1970 yılında darbe ile iktidara gelen Hafız Esed döneminde de ‘su’ başta olmak üzere terör sorunları ile daha da artmıştır. 2000 yılında vefat eden Esed’e kadar bu gerginliğin hakim olduğu inişli-çıkışlı bir yol izleyen ilişkiler, başkanlığa oturan oğul Beşar Esed döneminde ise gözle görülür şekilde iyileşme sürecine girmiştir. Bu dönemde iki ülke arasındaki ilişkiler, iç sorunlar ve konjonktürel gelişmelerin etkisiyle çatışma ve gerginlikten stratejik işbirliğine doğru yeni bir görünüme bürünmüştür.²⁹

2009 yılında Dışişleri Bakanlığı görevinde hizmete başlayan Ahmet Davutoğlu’nun “sınırdan sıfır sorun” söylemi ile ortaya koyulan siyasi tavır, Suriye ile olan ilişkilerimizde yeni bir döneme de alt yapı hazırlamıştır. 2003 yılından sonraki yıllarda Irak’ın işgal edilmesi, Amerika ve Birleşmiş Milletlerin çeşitli baskıları, bir yandan Lübnan krizi gibi nedenlerle gelişmeye başlayan işbirliği ortamı, bu süreçte her iki ülke arasındaki olumsuz önyargıların yerini işbirliğinin güçlendirici, uluslararası dayanışmacı ve hakların savunulduğu bir görüşe bırakmıştır. En önemli sorunumuz olan terör problemi, Kürt meselesi, ekonomi, enerji ve su kaynaklarının idaresi olmak üzere dış siyasette de Irak sorunundan doğan ortak güvenlik sorunlarıyla mücadele etmek çabası ile ilişkiler ilerlemiştir. Ayrıca Suriye’nin Arap dünyasına dâhil edilmesi, AB ve ABD ile ilişkilerini düzeltmesi gibi çeşitli konularla işbirliğimiz zirve noktasına gelmiştir.³⁰

Suriye ve Türkiye arasındaki bu yakınlaşmanın bir sonucu olarak Türk dizilerin Suriye’de yayınlanması ve turistik gezilerin yapılması örnek gösterebilir. Heyetler arasında günöbirlik ziyaretlerden vizesiz geçiş uygulamalarına hatta iki ülke futbol

---

²⁷ KÖKSAL, Ahmet. **Zamanın İzleri, İşgal, Göç ve Muhacirlik**, Katü Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2016:s.347.

²⁸ SAYIN, Yusuf. <http://www.yusufsayin.com.tr/makaleler/turkiyesuriye.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.09.2018) .

²⁹ KOYUNCU, a.g.e., s.20.

³⁰ AYHAN, Veysel. “**Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi**”, Ortadoğu Analiz, Kasım 09, Cilt 1, Sayı 11, 2009: s.32.

takımları (Al-İttihat ve Fenerbahçe) arasındaki dostluk maçlarına kadar günlük hayatımıza yansıyan pek çok gelişme ile iki ülke arasında ortak çıkarlar üzerinden işbirliği ve güven oluşturulmuştur. Arap Baharı ile Suriye'nin sıkıntılı bir döneme girmesi iki ülke arasındaki ilişkileri değiştirmeye başlamıştır. Esed rejimi hükümeti ile diplomatik ilişkiler dondurulmuştur. Neticesinde ise bir sonuca varılamamıştır.

Olayların başlangıcından günümüze kadar olan süreçte, yapılan gösteri ve protestolar Suriye'deki olayların başlangıcı olmuştur. Ortaya çıkan ayaklanmalar, endişe ve kaygıları da beraberinde getirmiştir. 2011 yılında Ahmet Davutoğlu, Beşar Esed ile ikili görüşmelerinde yenilik yapma sözü olsa da bir sonuca varılamamıştır. Son görüşmeler neticesinde Eylül 2011'de Suriye ile ilişkilerin askıya alınması ve Suriye'ye birtakım yaptırımlar uygulanması kararları alınmıştır. Daha sonra ise gerek Suriye'deki olayların bir iç savaşa dönüşmesi gerekse rejimin ayaklanmaları bastırmak için tanklar, savaş gemileri, savaş uçakları hatta nükleer silahları bile kullanmaktan çekinmemesi gibi durumlar ortaya çıkmıştır.³¹

1.1.5. Arap Baharı Sonrası Türkiye ve Suriye İlişkileri

Orta Doğu'da Arap Baharı diye adlandırılan sürece girilmesi ile Türkiye, Arap ülkelerinde demokratik ve ekonomik özgürlükler ihtiyacı ile ortaya çıkan halk hareketlerine destek vermiştir. Suriye krizinde sorunlu bir durumla karşılaşmıştır. Suriye'deki muhalefet hareketinin Esed rejimine karşı sonuç alamaması, sıkıntıların iç savaş halini alarak bölgesel ve küresel anlaşmazlığa dönüşmesi Türkiye'yi güney sınırında büyük bir sorunla karşı karşıya bırakmıştır. Hala devam eden bu kriz, Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmektedir. Suriye halkı, yenilik isteği ile gösteri yürüyüşleri düzenlemeye başlayınca, Türkiye de Suriye rejimine yenilik çağrılarını yapmaya başlamıştır. Türkiye'nin Suriye'deki halk hareketlerine karşı yürüttüğü siyaset ve yenilik yapılması gerektiği yönündeki isteği, Esed rejimi üzerine etkili olmamış, Baas iktidarı, ülkedeki halk hareketlerini şiddet ve güçle bastırma yolunu seçmiştir. Esed rejiminin bu konuda ciddi bir adım atmaması ve halkını silahlı kuvvetlerle bastırmaya yönelmesi de Türkiye'nin bu konudaki tepkisini değiştirmiştir. Gerçekleştirilen diplomatik girişimlere rağmen, rejimin muhalefetin isteklerine cevap vermeyeceğini gören Türkiye, Şam yönetimiyle ilişkilerini durdurmuştur. Suriye'deki muhalefet hareketinin ülke çoğunluğuna yayılması ve silahlı ayaklanmalara dönüşmesi sonucunda

---

³¹ KOYUNCU, a.g.e., s.21.

ise Türkiye kesin olarak Esed rejimine karşı tavır almıştır. Bu durum Türkiye'nin Orta Doğu'daki politik ve ekonomik alanlarda kurduğu işbirliği süreçlerini olumsuz etkilemiştir.³²

Türkiye, Suriye'deki bu üzücü olayları sadece bölgesel değil küresel çaba gerektiren bir sorun olarak görmüştür. İç savaşın Suriye'nin sınırlarının dışına taşan bir boyuta ulaşması, bir bölge ülkesi olarak Türkiye'de de terör eylemlerinin yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye, Suriye'deki bu sorunun ortak sorumluluk alanında olduğunu ve hiçbir tarafın bu yükümlülüğü tek başına taşıyamayacağını vurgulamıştır.³³ Daha önce sınır kapılarımızda oluşan bombalı saldırılardan sonra Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 11 Mayıs 2013'de düzenlenen iki ayrı bombalı saldırıda 51 kişi ölmüş, 146 kişi yaralanmıştır. Saldırılarda 452 işyeri, 293 ev, 62 araç ve 11 kamu binası patlamalardan dolayı hasar görmüştür.³⁴

2013'ün sonlarına doğru, IŞİD ve PYD'nin önemli sonuçlar kazanarak Suriye'deki hâkimiyet ve etkinliklerini iyice genişletmiş oldukları görülmektedir. Zamanla Suriye topraklarında kendilerine askerî ve idarî bir hayat alanı oluşturma adına önemli adımlar attıkları da gözlenmiştir. Ülkedeki kriz, Suriye yönetimi ile silahlı muhalif gruplar arasında bir çatışmanın ötesine geçmiş, işin mezhepsel ve etnik boyutunu öne çıkarmış ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü tartışmalı bir noktaya sürüklemiştir.³⁵

Suriye'de görülen iç savaş, Türkiye'nin güvenliğini hem mülteci sorunu açısından hem içeride artan IŞİD ve PKK terörü açısından hem de güney sınırında bir Kürt devleti kurulması riski sebebi ile olumsuz etkilemektedir. Türkiye'nin bütünlüğüne yönelik büyük bir tehdit oluşturan PKK terör örgütünün Suriye kolu sayılan PYD'nin, IŞİD'e karşı Batı tarafından bir kara unsuru olarak kullanılması, onun uluslararası alanda öne çıkmasına sebep olmuştur.³⁶

Bölgedeki etnik, dinî ve mezhepsel farklılıklar gibi kültürel etkenler de Suriye'deki ayrışmaları artırmıştır. Türkiye açısından Suriye'de yaşanan gelişmelere bakıldığında ise Esed rejiminin, protesto yürüyüşü gerçekleştiren Suriye halkına ateş

³² SANDIKLI, Atilla, SEMİN, Ali; "Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye", **Ortadoğu'da Değişim ve Türkiye**, BİLGESAM Raporu, 27 Kasım 2017: s.234.

³³ DURAN, Hasan, "Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri", **Ortadoğu Yılığ**, Adana, 2017:s.513.

³⁴ SANDIKLI, SEMİN, a.g.e., s.238.

³⁵ ATLIOĞLU, Yasin. "Ayaklanmadan İç Savaşa Suriye Krizi", **Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası**, Ed. Ü. Özdağ, Y. Demirağ, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2016: s.221-222.

³⁶ DEMİR, Sertif. "Irak Savaşları ve Arap Baharı: Yeni Ortadoğu'yu Yapılandıran Krizler," **Yeni Ortadoğu; Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları**, Barış Kitabevi, Ankara, 2017: s.272-273.

açması ile artan ve bir iç savaşa dönüşen kriz, bölge ülkesi olan Türkiye'yi doğrudan etkilemiştir. Suriyeli sığınmacılar sorunu, Esed rejiminin PKK/KCK terör örgütlerine sağladığı korumacılık, Suriye'nin kuzeydoğusundaki ayrılıkçı eğilimler ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin durması Suriye'deki krizin Türkiye'yi doğrudan etkilediğini gösteren en önemli sebeplerdendir.

2017 yılında da bölgede mücadelenin devam ettiği ve 2013 yılından bu yana Suriye'nin kuzeyinde askerî güç kazanmaya başlayan terör örgütü IŞİD'in muhaliflerin güçlü olduğu bölgeleri ele geçirdiği görülmektedir. Batılı ülkeler, küresel cihatçı örgütleri öncelikli güvenlik tehdidi kabul etmiş ve Suriye'de idare değiştirme isteklerini arka plana atmıştır. Böylelikle Suriye'de savaşan küresel cihatçıların ortak tehdit olarak kabul edilmesi, Suriye yönetiminin uluslararası alandaki gücünü tekrar sağlamasına olumlu katkılarda bulunmuştur.³⁷

Özetle günümüzde Suriye'de bölgesel ve küresel unsurların savaş sonrasında, bölgede hâkimiyet kurma girişimleri görülmektedir. Rusya, Suriye ile yıllardan beri çıkarları için yakın ilişkilerde bulunması sebebiyle Suriye'nin ABD'nin himayesinde bir bölge olmaması için mücadele etmektedir. Diğer taraftan ise, bölgenin zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip olması da Rusya'nın bu ilişkileri kurmasına bir sebep olarak görülmektedir. Tüm bu etkenlerin dışında, Rusya'nın Orta Doğu'daki tek askerî merkezi Suriye'dir. Şam rejiminin ortadan kalkması, Rusya'nın bölgede var olan tek üssünü kaybetmesi anlamına gelmektedir.³⁸

Türkiye'nin Suriye politikasını belirleyen en önemli düşünce bölünmeden, parçalanmadan barış içinde demokratikleştirilmesidir. Bunun için Türkiye, Suriye sorununa dâhil olan tüm etkenlerle ilişkisini sürdürmelidir. Türkiye'nin Suriye'de uygulaması gereken siyaset, bölgede önceden yaptığı ve şu anda da yapmaya devam ettiği gibi iç savaşlardan ve mezhep çatışmalarından uzak durmak ve bu çatışmalarda taraf olmayarak engellemeye çalışmaktır.³⁹ Fakat günümüzde gelinen son aşamada Suriye'deki kriz, sınırları aşan bir öneme sahip olmuş ve ülkedeki iç savaştan kaçarak başka ülkelere sığınmak zorunda kalan milyonlarca insanın dramı ile sonuçlanmıştır. Yaşanan bu insanlık dramı, uluslararası alanda her an gündemin en başında bulunan

---

³⁷ ATLIOĞLU, a.g.e., s.228.

³⁸ DEMİRAG, Yelda. "Rusya'nın Suriye Politikası ve Türk-Rus İlişkilerine Etkisi," **Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası**, Ed. Ü.Özdağ, Y.Demirağ, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2016: s.79.

³⁹ DURAN, a.g.e., s.513.

“mülteci/sığınmacı sorunu”na dönüşmüştür. Tüm dünyanın önünde gerçekleşen bu insanlık dramına uluslararası kamuoyu ve küresel güçler kayıtsız kalmıştır.

1.2. TÜRKİYE’DE MÜLTECİ, GÖÇMEN VE SİĞINMACILARIN MEVZUATI

Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin statüsü ve tanımlanması hakkında genel bir karışıklık yaşanmaktadır. Söz konusu durum Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olmasına rağmen sözleşmeye eklediği kısıtlamalar ile ilgilidir. Bölgedeki istikrarsızlık sebebiyle Türkiye’nin Suriye ile ortaya koyduğu çabalar bu düzenlemelerin esasını oluşturmaktadır. Mülteciler hukukunun temelleri 10 Aralık 1948’de ilan edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”nden bağımsız olarak ele alınamaz. Bu anlaşmaya göre:

“Mülteci, ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba aitliği ya da siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğundan vatandaşı olduğu ülkenin dışında olan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da bunu istemeyen, korku nedeniyle geri dönmek istemeyen her şahıstır.”⁴⁰

Arap Baharı olarak bilinen ve 2010 yılında Tunus’tan başlayıp hızla diğer Arap ülkelerine yayılan bu toplumsal hareketler, Mart 2011’de de Suriye’de kitlesel insan hareketlerini başlatmıştır. Yaşanan bu karmaşanın sonucunda 300-400 kadar Suriyeli’nin 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapımıza doğru gelmesi, Suriye’den Türkiye’ye ulaşan bir toplu nüfus hareketi olarak kayıtlara geçmiştir. Suriye’deki durumun önemini koruması ve sığınmacıların ülkelere güvenli dönüşlerine olanak sağlayacak şartların oluşmaması sebebi ile Türkiye tarafından söz konusu sığınmacılar hiçbir şart aranmadan geçici olarak koruma altına alınmıştır.⁴¹

Türkiye’de mülteciler hakkında ilk önemli düzenlemelere, 1994 yılında Türkiye’ye iltica eden ya da bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep

⁴⁰ Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1.Bölüm, Madde 1 (2):

http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insan_haklari/pdf01/179-199.

⁴¹ BOSTANCI, Meltem. 11 Eylül’den Günümüze Ortadoğu ve Suriye, **Suriyeli Sığınmacı Sorunu ve Basına Yansımalar**, 1.Basım, Anahtar Kitabevi, İstanbul, 2017: s.197.

eden yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılaraya yönelik usul ve esaslar hakkında tanzim edilen yönetmelikte yer verilmiştir.⁴²

Dünya, Suriye’de görülen bu gelişmelerle, İkinci Dünya Savaşı’ndan günümüze en büyük göç olgusu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorun, var olan göç politikalarının da yeniden sorgulanması neticesini doğurmuştur. Suriye’de yaşanan kriz, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, bütün dünyada göçmen sorununu tekrar tartışmaya açmış ve yeni düzenlemeler getirilmesini gerektirmiştir. Türkiye gibi mülteci ve göçmen konusunun olmadığı ülkelerde bu çeşit konuların yeniden oluşturulduğu bir süreç girilmiştir. Toplumsal açıdan, göçmen ve mülteci ile birlikte yaşamının nasıl olacağı tartışmaları gündeme gelmiştir. Bir yandan ortaya çıkan şiddet, güçlenen radikal oluşumların dünyayı savaş alanına dönüştürmesi, diğer yandan yaşadıkları ülkelerde barınamaz duruma gelen insanların güvenli gördükleri ülkelere sığınmaları ve bunun için ölümlü göze alacak yolları denemeleri durumu daha da karmaşık bir hale dönüştürmüştür.⁴³ Suriye’de gerçekleşen gerilimlerin zamanla etnik, siyasî ve dinî farklılıklar içinde bir iç savaşa dönüştüğü görülmüştür. Pek çok ülkenin de dâhil olduğu iç savaşın en önemli sonuçlarından biri de Suriyeli halkın önce komşu ve çevre ülkelere sonra da çeşitli Avrupa ülkelerine yasal ya da yasadışı yollarla iltica etmeleridir. Bu durum komşu ülkelerde ve pek çok Avrupa ülkesinde Suriyeli sığınmacı sorunu haline gelmiştir.

Günümüzün en önemli uluslararası problemlerinden biri bu göç hareketleridir. Göç, isteğe bağlı veya istek dışı zorunlu sebeplerle gerçekleşebilir. İnsanların eğitimle ilgili, ekonomik ya da sosyal bir sebeple kendi milletini bırakması, başka bir yere daha iyi bir hayat sürmek için gitmesi, isteğe bağlı olarak kabul edilmiştir. Zorunlu göç ise savaş, iç çatışmalar, ayrımcılık, etnik olaylar, dinî baskılar, doğal afetler nedeniyle yerinden edilen insanları kapsamaktadır.⁴⁴ Suriye’de görülen göç hareketleri ise, zorunlu göç grubuna girmektedir. Bu zorunlu kitlesel göçlere sebep olan en önemli faktör, bölgesel ve uluslararası sistemin bozulması ve devletlerin başarısızlığa sürüklenmesidir. Suriye krizi, Filistin sorunuyla beraber, dünyada en çok mülteci ve yerinden edilmişliğe sebep olan iki olay olarak göze çarpmaktadır. Yıllardır çözülemeyen Filistinli mülteciler sorunu

⁴² Resmi Gazete: 30.11.1994/22127 (4/9/1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı).

⁴³ TARLAN, Kemal Vural. “**Suriyeli Mülteciler:Büyüyen Sorunlar, Daralan Zaman,**” 20 Haziran 2016, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/7771/suriyeli-multeciler-buyuyen-sorunlar-daralanzaman>. (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018).

⁴⁴ BİNGÖL, Oktay. “Ortadoğu’da Sınır Aşan Dinamik: Mültecilik,” **Yeni Ortadoğu; Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları**, Barış Kitabevi, Ankara, 2017: s.405.

tazeliğini korurken, Orta Doğu 2011 yılından bu güne bir de Suriyeli mülteci sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorun büyüyerek devam etmektedir. Anlıyoruz ki mültecilik/sığınmacılık olgusu, Orta Doğu’da sınır aşan önemli bir unsurdur. Aynı zamanda Orta Doğu’da var olan etnik ve mezhepsel sebeplerle insanlar ve devletler için çok önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır.⁴⁵

1.2.1. Yasal Mevzuat

Türkiye’ye iltica etmiş Suriyeliler ile ilgili kaynaklara baktığımızda, Suriyelilerin ülke içindeki yerlerine ait pek çok terim görülmektedir. Ülkemizdeki Suriyeliler için mülteci, sığınmacı, göçmen, misafir gibi çeşitli nitelendirmelerle karşılaşmamız mümkündür. Ancak bu kavramlar yasal olarak birbirinden farklı olup mevcut statüye göre elde edilen haklar da değişmektedir, diyebiliriz. Böyle bir karışıklık söz konusu iken Türkiye’de iltica hakkını genel olarak kapsayan ve düzenleyen yasal bir mevzuat bulunmamaktadır.

Ele alınan çeşitli kaynaklarda “mülteci” ve “sığınmacı” kelimelerinin birbirinin yerine kullanımıyla ilgili bir karışıklık meydana çıkmıştır. Uluslararası hukukta ele alınan “asylum seeker” terimi Türkçe’ye “sığınmacı”, “refugee” terimi ise “mülteci” şeklinde çevrilerek tercüme edilmiştir. Mülteciler ya da sığınmacılar kendi ülkelerini dinlerinden, soylarından, milliyetlerinden, politik ya da ideolojik fikirlerinden ötürü haksızlık ve baskı altında bulunarak, çeşitli işkencelere uğrayarak, öldürülme korkusu duyarak ve kendi devletine karşı güvenini kaybederek ülkelerini terk etmektedirler. Bu kişiler çeşitli haklı sebeplerle kendi ülkelerinden ayrıldıktan sonra belirledikleri ülkelerde uluslararası sözleşmeler ve ilgili ülkenin iç hukuk sistemine göre sığınmacı veya mülteci statüsünü kazanmış olurlar.⁴⁶

Mülteci ve sığınmacı terimlerinde karışıklığın ortadan kalkması için, Türkiye’de “1994 Yönetmeliği” diye de kabul edilen “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Yabancılar ile Topluca Sığınma

---

⁴⁵ BİNGÖL, a.g.e., s.406.

⁴⁶ BAŞAK, Cengiz. “Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler”, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın, No: 686, 2011: s. 21-23.

Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Durum ve Esaslarla İlgili Olarak Yönetmelik” oluşturulmuştur.⁴⁷

İç savaşın Suriye’de devam etmesi ve uzun sürmesi, Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteciler için çeşitli hukuki yaptırımları da zorunlu kılmıştır. Bu nedenle 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile “şartlı mülteci” terimi kullanılmıştır. Bu yasayla;

“Avrupa ülkeleri dışında oluşan çeşitli olaylar yüzünden; ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba aitliği ya da politik fikirlerinden ötürü, haksızlığa uğrayacağından çeşitli sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında olan ve o ülkenin korumasından faydalanamayan, yabancılara bu tür olaylar nedeniyle önceden yaşadığı ülkesinin dışında bulunan, dönemeyen yada türlü endişeler yüzünden geri dönmek istemeyen statü sahibi yabancı.”⁴⁸ şeklinde ifadeler yer verilmiş ve statü belirleme işlemlerinden sonra bu kişiler şartlı mülteci statüsüne alınmıştır.

1.2.1.1. Mültecilik

Uluslararası alanda mülteci hukukuna ait temel belgeler “1951 Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” ve “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” ile ele alınmıştır. Sözleşmeler, metinlerinde mülteci ve sığınmacılar yer almasa da ayrımcılık yasağı ilkesi ile mülteci ve sığınmacılar için de geçerli hale gelmiştir⁴⁹. Haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve kendi ülkesine dönmek istemeyen yabancılar mülteci olarak tanımlanmıştır. Ülkemizdeki Suriyeliler, mülteci statüsünde sayılmamaktadır. Mültecilik, günümüzde yaygın olarak karşılaştığımız ve küresel bir sorun olarak değerlendirilen toplumsal bir gerçekliğe de işaret etmektedir. Mülteciler gönüllü göçün tersine, zorla veya zorlayıcı şartların etkisinde kalarak başka ülkelere, aradıkları daha iyi hayat şartlarına doğru bir göç içinde bulunmaktadır. Mültecileri göç etmeye zorlayan şartların en başında savaşlar gelmektedir. Hem iç

⁴⁷ ÖZDEMİR, Erol. ANKASAM, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Aralık 2017:Cilt:1 Sayı: (3), s.120.

⁴⁸ Resmi Gazete, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”, Madde 3, Birinci Fıkra’nın ee Bendi, http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman5.pdf, (Erişim Tarihi: 05.04.2017).

⁴⁹ MAZLUMDER, *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*, <http://www.mazlumder.org/> 2014: s.20.

savaşlar hem de çeşitli dış etkenler ile sivil vatandaşlar göç etme zorunluluğu ile karşı karşıya gelmektedir.⁵⁰

Mültecilik, Orta Doğu ülkelerinde yeni bir sorun olmamakla, 2010'lu yıllardan sonra uluslararası bir önem kazanmıştır. Bu önem artışında Suriyeli sığınmacıların etkisi çok bellidir. Günümüzde mültecilik konusu, uzun dönemli ve kaçak göçmenlik şeklinde bölge ülkelerini etkilerken, Avrupa ve bölge sınırları dışında da çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Bu mültecilere ev sahipliği yapma yönünden dünyada birinci sırada bulunan Orta Doğu'nun, problemlerle baş edebilmek için gerekli hukuksal, idari, siyasi ve ekonomik güçten yoksun oluşu da önemli bir durum arz etmektedir. Türkiye ve Mısır hariç, diğer İslam ülkelerinin mültecilerin durumu ve hakları ile ilgili esas sözleşmeleri imzalamamaları ve gerekli iç hukuk düzenlemelerini yapmamaları dikkat çekmektedir.⁵¹

Suriye sorunu geçmiş yıllarda yalnızca bir dış politika sorunu iken, karşılaşılan yoğun göçün sebep olduğu hareketlilik, sorunu bir anda iç siyasette en fazla konuşulan konulardan biri haline dönüştürmüştür. Mülteci ve sığınmacı konuları incelenirken ilk başta kavram karmaşası oluşturan bu iki kavramın iyice açıklanması gerekmektedir. Çünkü Türkiye'ye sığınan Suriyelilerle ilgili olarak en fazla konuşulan konu, bu insanların hukuksal hakları ve yerleri ile ilgili yasal belirsizlik bulunmaktadır. Hukukî yönlerden mülteci ile sığınmacı arasında büyük farklılıklar vardır. Bu sebeple öncelikle Suriyeli sığınmacıların hukukî statüsüne bir belirleyicilik kazandıracak gerekli adımların atılması gerekmektedir.⁵²

Mülteci sorunu yalnızca Orta Doğu'nun değil tüm dünyanın önemli bir problemidir. Fakat mültecilere ev sahipliği yönünden dünyada ilk sırada bulunan Orta Doğu ülkelerinin mülteciliği araçsallaştırarak iç ve dış politika aracı olarak kullanmaya başlamaları, mültecileri insani olarak etkileyen bir durum olarak da dikkat çekmektedir.⁵³

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün hazırladığı “Türkiye ve Göç” adlı çalışmada mülteci tanımı, “Mülteci; 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre, Avrupa ülkelerinde görülen olaylar sebebi ile dini, ırkı, belli bir toplumsal gruba katılımı ya da siyasi düşüncelerinden dolayı haksızlığa uğrayacağından haklı sebeplerle çekindiği için, vatandaşı olduğu

---

⁵⁰GÖKER, Göksel, KESKİN, Savaş. “Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili,” **İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 41, Cilt:23, İstanbul, 2015: s.230.

⁵¹BİNGÖL, a.g.e., s.427.

⁵²EFE, İbrahim. **Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar**, SETA Yayınları, İstanbul, 2016:s.63-64.

⁵³BİNGÖL, a.g.e., s.428.

ülkenin dışında bulunan kişidir. Bu ülkenin korumasından faydalanamayan veya korku ile yararlanmak istemeyen, yaşadığı ikamet ülkesinin dışında olan, vatansız kişi”⁵⁴ şeklinde yapılmıştır. (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Md. 61) Suriyeli mülteciler konusu, Türkiye’nin göç veren ülke durumundan, göç alan ülke durumuna geçişini de ispatlamıştır. Ünal, geçmiş yıllara oranla Türkiye’nin gittikçe değişen göçmen gruplarını içinde barındıran, göç alan ve geçiş ülkesi olma durumunu sürdüren bir yapı olduğuna dikkat çeker. Türkiye’de sosyal, ekonomik, politik, kültürel sonuçlarının ortaya çıkmasının vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir.⁵⁵

Ülkelerindeki iç savaş sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeli mültecilere, Türkiye tarafından “açık kapı” siyasetinin bir gereği olarak sınır kapılarını sonuna kadar açılmıştır.⁵⁶ Ayrıca “açık kapı” politikası doğrultusunda Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilere “geçici koruma statüsü” de verilmiştir.⁵⁷ Geçici koruma, sınırlara yönelik toplu nüfus hareketlerinde takip edilen bir acil durum politikasıdır.

1.2.1.2. Sığınmacı

Sığınmacı terimi, kendi ülkesini terk ederek üçüncü bir ülkeye gidip orada sığınma isteğinde bulunan kişiyi karşılamaktadır. Ülkemizdeki Suriyeliler yasal olarak sığınmacı da değildir. Sığınmacı teriminin tanımını yapılırken Türk hukuku yönünden önemi, Avrupa dışından gelen mültecileri ifade etmek için kullanılmış olmasıdır. Güvenli üçüncü bir ülke bulunana kadar kendisine geçici oturma izni verilen kişileri temsil etmektedir. Mülteci ile sığınmacı arasındaki farklılık Türkiye’den korunma isteğinde bulunan yabancıların geldiği coğrafi bölgelerden kaynaklanmaktadır.⁵⁸

“Sığınmacı” sözünün göç terimleri sözlüğündeki tanımı, “İlgili ulusal veya uluslararası belgeler kapsamında herhangi bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek

⁵⁴ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını, **Türkiye ve Göç**, Ankara, 2016, s.47.

⁵⁵ ÜNAL, Serdar. “**Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi**”, Vol 6, No.3, Ankara, 2016: s.71.

⁵⁶ AFAD, “**Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**”, Ankara 2017: s.5.

⁵⁷ GÜLFER, Suna ÖNER, I. “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”, **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 6, Sayı: 61, s. 43-44; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (Erişim Tarihi: 04.04.2017).

⁵⁸ CİHANGİR, Feyzullah. “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma”, <http://akademikperspektif.com/2017/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>, (Erişim Tarihi: 4 Eylül 2017).

isteyen ve mültecilik sosyal statüsüne ait yaptıkları başvurunun bir sonucunu bekleyen kişiler” şeklindedir.⁵⁹

Sığınmacılık, uluslararası kaynaklarda mültecilikten önceki sınıfa işaret etmekte, “mülteci adayı” şeklinde konumlandırılmaktadır. Kişinin mülteci olma gereklerini taşıyıp taşımadığının belirlenmesi esnasında geçen sürede kişiye sığınmacı statüsü verilir ve bu kişiler, ülkeden ülkeye değişmesine rağmen, genellikle aynı haklara sahiptirler. Suriye’den zorunlu olarak göç etmek durumunda kalanlar için “sığınmacı” özelliği kullanılmaktadır. Günümüzde Suriye’de yaşanan iç savaş büyük bir insanlık olayıdır. Türkiye’nin insanî duygularla yaklaştığı bu problem, kısa zamanda çok büyük bir ekonomik sıkıntıya dönüşmesi sebebiyle ve BM’nin olaylara duyarsızlığından dolayı Türkiye’nin üzerine yıkılmıştır. Yaşadıkları ülkelerden haklı ve zorunlu sebeplerle kaçmak mecburiyetinde kalıp başka ülkelere sığınan yabancıların korunması ve onlara pek çok haklar sağlanarak hukuki statüler tanınması insan haklarına dayanan bir duyarlılığın sonucudur. Bunun sadece acıma hissi ile bir anlam kazanmayacağı, uluslararası örgütlerin ve devletlerin soruna insanî sebeplerle yaklaşımları büyük bir zorunluluk durumuna gelmiştir.⁶⁰

1.2.1.3. Göçmen

Göçmen; mülteci açıklamasında bulunan nedenlerin dışında, ekonomik gerekçelerle ya da içinde bulunduğu sosyal ortamın kötülüğünden dolayı ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye, yasal veya yasadışı yollarla giden, orada yaşayan yabancıdır. Göçmenler, mültecilik statüsünden faydalanamamaktadır. Göçmenlik ile mültecilik arasında en temel fark niyet açısından birinin korku, baskı gibi zorlayıcı nedenler sonucunda zorunlu olarak ülkelerinden göç ederken; diğerinin daha iyi şartlar için gönüllü olarak göç etmeleridir. Araç ve olanaklar yönünden mülteciler zorlayıcı şartlar sebebi ile ani yer değişikliği yapmak zorunda iken göçmenlerin göçlerine ise olanak çoktur. Göçmenler, mülteci hakları için gerekli olan duruma uygun olmadıklarından, 1951 Sözleşmesi sayesinde tanınan haklardan yararlanamamaktadırlar. Özetle ülkemizdeki Suriyeliler göçmen statüsüne de sahip değillerdir.⁶¹

1.2.1.4. Misafir/Geçici Koruma

⁵⁹ ÇİÇEKLİ, Bülent. **Göç Terimleri Sözlüğü**, IOM Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre 2009, s. 49.

⁶⁰ CİHANGİR, a.g.e., s.114.

⁶¹ ZİYA, Olcay. “**Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri**”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 99, Mart-Nisan, 2012: s.232-233.

Suriye’de 2011 yılının ilk çeyreğinde görülmeye başlanan gösterilerin ülkenin pek çok şehrinde büyük ayaklanmalara dönüşmesinin ardından rejimin bu hareketleri silah kullanarak bastırmaya çalışması ve çok sayıda göstericiyi öldürmesi, milyonlarca Suriyeliyi yaşadıkları yerleri terk ederek yakın ülkelere sığınmaya yöneltmiştir. Bu göç dalgalarından en çok etkilenen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Türkiye ele aldığı “açık kapı” siyaseti ile sınıra gelen her Suriyeliyi Türkiye’ye kabul ederek barınma, sağlık, yiyecek, giyecek ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Geçici koruma terimi, “Ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir durumun oluşması ve acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla gösterilen durumdur.”⁶² Bu konu doğrultusunda Suriye vatandaşları, iç hukuktan farklı olarak kendilerine “mülteci” ya da “sığınmacı” statüsü verilmeyerek, her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmak üzere başka bir ifadeyle misafir olarak kabul edilmiştir.⁶³ Sığınan bu kişilerin sayıca çok olmaları bu statünün verilmesinde en önemli etkidir.

Bu statü ile elde ettikleri hakları şöyle sıralayabiliriz:

- Geçici koruma sağlanması, çadır kentlerde acil olarak verilmesi gereken yiyecek, sağlık, barınma, eğitim ve güvenlik hizmetleri dışında sosyal aktivite ve eğlence,
- Mesleki eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve benzeri imkânlar,
- Yerleşim yerlerinde okul, cami, ticaret, sağlık ve polis merkezi, çocuk oyun alanları, su deposu, arıtma merkezi, biçki-dikiş ve Türkçe kursları,
- Her çadıra sandalye ve süpürge, temizlik malzemeleri,
- Yaşlı ve engellilere tekerlekli sandalye.

Suriye’deki olaylar Türkiye’nin sınır bölgelerinin güvenliğini önemli oranda etkilemiştir. Halk arasında sığınmacılara karşı olumsuz tepkileri de oluşturmuştur. Yaşanan bu olaylar aynı zamanda, ülke güvenliğinin Suriye sorunundan dolayı nasıl doğrudan etkilenebileceğini de gözler önüne sermektedir. Sığınmacı sayısındaki artışlar, BM’yi harekete geçirmiştir. Türkiye’ye gelen sığınmacıların % 28,3’ünün ekonomik sıkıntılar sebebi ile, % 20,2’sinin politik baskı, % 6,6’sının da toplumsal baskı gördüğü gerekçesi ile göç etmiş olduğu saptanmıştır. Ekonomik sebeplerle göç edenlerin sayısının, toplam sığınmacıların yaklaşık üçte biri olması da dikkat çekmektedir. Türkiye’deki

⁶² ÇİÇEKLİ, Bülent. **Göç Terimleri Sözlüğü**, Uluslar arası Göç Örgütü (IOM), İsviçre, 2009: s.20.

⁶³ TBMM **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu**, Dönem 1. 2. Yasama Yılları Faaliyet Raporu, 2012: s.4.

toplam Suriyeli sığınmacı sayısının ortalama 4 milyon olduğu düşünüldüğünde, en az bir milyon Suriyeli yalnız ekonomik kaygılar sebebi ile Türkiye’de kalmayı tercih etmiştir. Sığınmacıların % 59’u asgari ücretin üzerinde aylık gelir elde etmektedir.⁶⁴

1.2.1.5. Sığınmacı Sorunu ve Türkiye’ye Etkileri

Türkiye’ye sığınan Suriyeliler ülkelerindeki iç savaştan kaçmışlardır. Türkiye’de bu sebeple Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ulusal ve uluslararası hukuka uygun bir yönetimi ortaya koymak, ülkedeki göçleri izlemek ve gerekli politikalar yapabilmek adına gerekli görülmüştür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 4 Nisan 2013’te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile oluşturulmuştur. Bu kanunun 103. maddesine göre; “Göç alanına ait politika ve stratejileri uygulamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunması ile ilgili işlemleri düzenlemek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.”⁶⁵ Türkiye’deki sığınmacıların sorunları, ülkede bulunan süreyle de orantılı olarak sosyal, psikososyal, ekonomik konularla ve eğitim, dil, sağlık, hukuki düzenlemeler, uyum, iletişim gibi sorunlarla da belirginleşmiştir⁶⁶.

Türkiye’ye dış göç ile gelen göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar yaşadıkları şehirlerde sosyal dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, kayıt dışı çalışma, yoksulluk gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ülkemize gelen Suriyelilerin sayıları gittikçe artmakta, gelenlerin de süreç içinde ülkede kalma eğilimleri artmaktadır. Bu durum göçün amacına uygun bir şekilde yapılmayarak uzun süre ülkelerine dönmeyecekleri sonucunu doğurmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre sığınmacılarla ilgili olarak, büyük bir kısmının kırsal kesimden geliyor olması, onlara bakışı da olumsuz etkilemektedir. Büyükşehirlerin sokaklarında dilenen sığınmacıların görüntüsü, Türk toplumunun genelindeki Suriyeli algısını biçimlendiren unsurlardandır. Suriyelilere karşı oluşan toplumsal tepki, politik tartışmalardan bağımsız olarak sosyolojik gerçekler üzerinden araştırılıp çözüm önerileri

⁶⁴ PAKSOY, Sadettin., KARADENİZ, Mine. **Kilis’te Çalışan Suriyeli Sığınmacıların Sosyoekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma**. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Yaz-2016 Cilt:15 Sayı:58, Sayfa: 785-798.

⁶⁵ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi web sitesi, http://www.goc.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik, (Erişim Tarihi: 7 Eylül 2018).

⁶⁶ BOYRAZ, Zeki. “Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek: Suriyeli Mülteciler”, İlke Yayınları, Vol 7, No 2, 2018: s.51-53.

sunmaya muhtaçtır.⁶⁷ Bugün Suriye’de iç savaş bitse bile, Suriyelilerin büyük bir bölümünün yıkılan yerleşim yerleri tekrar yaşanabilir hale getirilene kadar ülkelerine dönemeyeceği tahmin edilmektedir. Sığınmacı hakkında toplumsal kabul büyük önem taşımaktadır. Bunun sürdürülebilir olması, nefret ve düşmanlığa dönüşmemesi için toplumun hassasiyetlerini dikkate alan, Suriyelilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını da düşünen kamu politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır.⁶⁸

Türkiye, Suriyeli sığınmacı sorunu karşısında son zamanlarda göçmenler açısından “transit ülke” durumundan çıkıp “hedef ülke” durumuna dönüşmüştür. Türkiye’nin açık kapı siyasetini sürdüreceğini ve mültecilere her şartta yardım etmeye devam edeceğini belirtmesine rağmen, bunun maliyetini kendi imkanları ile üstlenebilmesinin oldukça zor olacağı öngörülmektedir. Suriye krizinin Türkiye’ye yüklediği sorumluluklardan biri olan Suriyeli sığınmacı sorunu ile Türkiye’nin baş edebilmesi, başta AB ve ABD olmak üzere bütün uluslararası etkenlerin daha fazla katkı sağlamalarını ve çaba göstermesini de gerektirmektedir.⁶⁹

Özetlersek; Mayıs 2015’ten günümüze kadar olan süreçte sığınmacı krizi, vize serbestisi ve Geri Kabul Antlaşması’nın uygulanması açısından çözülemeyen bir sorun haline gelmiştir. Sığınmacı sorunu, pek çok yönden ele alınması gereken bir konudur. Bu aslında bir insanlık sorunudur ve uluslar rası alanda çözüm üretilmesi gereken bir durumdur. Çünkü mülteci ve sığınmacı sorunu, her şeyden önce toplumsal bir olgudur. Bu konuyla ilgili bir hassas nokta da medya tarafından aktarılan iletilerin, toplumu bilgilendirmesinin yanı sıra bazen de yanlış algılamalara neden olması hatta toplumu yanlış yönlendirebilmesidir.⁷⁰

1.3. TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİLER

Türkiye’deki yasal ve çeşitli idari düzenlemeler Suriyelilerin “mülteci” olarak açıklanmasına izin vermemektedir. Türk kamu kuruluşları ve politikacılar uluslararası hukukta ülkemize yükümlülük getirecek “mülteci” gibi kavramlardan bilhassa

⁶⁷ ORHAN, Oytun. “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, 13 Ocak 2016,

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/suriyeli-siginmacilarin-turkiyeyetkileri>, (Erişim Tarihi: 9 Eylül 2018).

⁶⁸TUNÇ, Ayşe Şebnem. “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Tesam Akademi Dergisi**, Temmuz 2017, 2 (2), Ankara, s.58.

⁶⁹ KAP, Derya. “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları,” **Akademik Perspektif**, Aralık 2018, s.35.

⁷⁰ BOSTANCI, a.g.e.,s.234-235.

kaçınmıştır. “Sığınmacı” ve ya “misafir” tanımı kullanılması tercih edilmiştir. Fakat Türkiye’deki Suriyelilerin uluslararası hukukta tanımlanması, BMMYK’nın da önerisi ile 30 Mart 2012’de yayınlanan genelgeyle gerçekleşmiştir. Suriyeliler resmen “geçici koruma statüsü altındaki yabancılar” olarak adlandırılmışlardır. Bu terim aslında Suriyelilerin öngörülenin ötesinde uzun süre kalmaları ile de ilgilidir. Fakat mültecilerin hakları çerçevesinde uyum politikaları bakımından da statü konusunun mutlaka tekrar incelenmesi gerekmektedir. Sosyal bir olguya dönüştüğünden Suriyeliler için “mültecilik” ve “vatandaşlık” dışında fazla gerçekçi seçenek kalmamıştır. Vatandaşlık, tüm bu uyum süreçlerinin son aşaması olarak kabul edilmiştir. Ancak toplumun kısa zamanda hızla vatandaşlık verilmesini savunan politikaları kabullenmesi çok zordur.⁷¹

Ülkemizde ve dünyada yaşanan en önemli kitlesel göç etme hareketlerinden biri olan bu sorun ile ortaya çıkan insanlık dramının politik, ekonomik ve güvenlikle ilgili olmak üzere çeşitli yönleri bulunmaktadır. Suriye’de yaşanan bu olumsuzluklara ve insanlık trajedisine kayıtsız kalamayan Türkiye ilk olarak yalnızca insani ihtiyaçların karşılanması yönünde sığınmacıları kabul etmiştir. Daha sonra Suriye’deki Esed rejiminin zulmünden ülkemize kaçan Suriyeliler için “açık kapı” siyasetini izlemeye ve uygulamaya başlamıştır. İzlenen bu siyaset sebebiyle ilk dönemde genellikle sınır kapıları, açık sınır durumuna dönüşmüş ve sınırları geçerek ülkemize giriş yapan Suriyelilerin kayıtlarını tutmanın mümkün olmadığı bir durumla karşılaşmıştır. Gelişen olaylar ve çatışmaların ülkenin kuzeyine ilerlemesi ile sınırı geçerek Türkiye’ye sığınan bu insanların sayısı gittikçe artmıştır.⁷²

Çıkan çatışmaların en kötü sonuçlarından biri, güvenli bölge arayışına giren Suriyelilerin ülke içerisinde yer değiştirmeleri ya da toplu halde komşu ülkelere sığınmaları olmuştur. Olayların başladığı dönemden itibaren Türkiye’nin 911 kilometrelik Suriye sınırında insani bir göç hareketliliği ortaya çıkmıştır. Türkiye açısından uzun yıllar sürecek sığınmacı sorunu 29 Nisan 2011’de başlamıştır. Hatay’ın Yayladağı Cilvegözü Sınır Kapısı’nın yanındaki tel örgüyü aşarak Türkiye topraklarına girilmiş ve sığınma talebinde bulunulmuştur. Hatay’daki bir spor salonuna alınan Suriyeli sığınmacıların geçici olarak konaklama ve gıda ihtiyaçları karşılanmıştır.⁷³

⁷¹ ERDOĞAN, Murat, M. **Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi**, İst. Bilgi Üniv. Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2018: s.13.

⁷² KOYUNCU, a.g.e., s.31.

⁷³ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130717_suriye_multeci (Erişim Tarihi: 23.11.2018).

Türkiye’deki Suriyelilerin statüsü ele alınacak olduğunda, sığınmacılar için insan onuruna uygun sağlam bir statü sahibi olmak insanî bir hak olarak değerlendirilmelidir. Türkiye’ye göre Suriyeli göçmenler ile başlayan insani akın, kısa zamanda Suriyeli olmayan başka ülke vatandaşlarının da Türkiye’yi hem bir geçiş ülkesi hem de hedef ülke olarak görmesine neden olmuştur. Suriyeliler, “açık kapı” siyaseti ile idare edilseler de, Nisan 2011 ile 2018 arasında büyük bölümü Irak ve Afganistan’dan olmak üzere pek çok Suriyeli olmayan sığınmacı da Türkiye’ye ulaşmıştır. Türkiye’de son 7 yılda artan sayı, tarihinin hemen hiç karşılaşmadığı ve dünyada ender görülen bir insani krizin oluşumuna dikkat çekmektedir.⁷⁴

1.3.1. Kamplardaki Suriyeli Misafirler

2011 yılının Nisan ayında ülkemize gelen ilk Suriyeli grupların geçici olarak kabulleri yapılmış ve ilk seferde sınıra yakın bölgelere kurulan çadır kentlere yerleştirilmeleri uygun görülmüştür. Ülkelerindeki iç karışıklıklardan kaçan bu sığınmacılar için sınıra yakın olan Hatay ilimizin Yayladağı ilçesinde çadırlar kurulmuştur. Fakat Suriye’de yaşanan iç kriz zamanla daha geniş bir coğrafyaya yayıldıkça ve gelen Suriyeli sayısı artmaya başlayınca Hatay’a ek olarak Kilis ve Gaziantep’te de barınma yerleri yapılmıştır. 2012 yılının Mart ayından itibaren 7 olan sığınma merkezi sayısı, 2013 Ocak ayında 14’e ve 2014 Ocak ayından itibaren de 22’ye ulaşmıştır. AKP Hükümeti bu süreçte yapıcı bir politika izlemiş ve her zaman mazlum olan halkın yanında olup onları misafir etmeyi tercih etmiştir. 2014 yılında, 19 Nisan’dan itibaren Türkiye sınırlarında 10 ilimizde 16’sı çadır kent ve 5’i konteyner kent olmak üzere çeşitli barınma alanları yapılmıştır. Toplam 33.620 çadır ve bölme Suriyeli misafirlerin yararlanmasına bırakılmıştır.⁷⁵

İnşa edilen bu kamplarda; okul, cami, karakol, sağlık merkezleri, çocuklar için oyun alanları, televizyon seyretme yerleri, market, arıtma merkezi gibi birimler de bulunmaktadır. AFAD tarafından 2013 yılında yayınlanan “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar” raporuna göre, ülkemize gelen Suriyelilerin %36’ya yakını Halep’ten gelmiştir. Halep’ten gelenlerin sayısının fazla olmasının nedeni bu kentin Türkiye sınırına çok yakın ve yoğun çatışma merkezlerinden olması olarak gösterilebilir. Ülkemize en çok sığınma gönderen ikinci Suriye kenti ise İdlip’tir. Toplam gelen

⁷⁴ ERDOĞAN, a.g.e., s.15.

⁷⁵ AFAD, T.C. Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, **Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik Raporu**, 2014: s.18.

sığınmacıların %21'i İdlib'ten giriş yapmıştır. Sığınmacılar, gelmek istedikleri ülke olarak Türkiye'yi tercih etmelerinin başlıca sebebinin ulaşım kolaylığı olduğunu belirtmişlerdir. Suriye'den ayrılış nedenleri olarak da "güvenlik" sorununu öne sürmüşlerdir. Hastalıkların arttığını, evlerinin yıkıldığını ve güvenliklerinin kalmadığını belirterek ülkemize sığındıklarını ifade etmişlerdir. Bir de şunu belirtmeliyiz ki Suriyelilerin kamplarda yaşamayı seçmelerinin en önemli sebebi içerisinde buldukları ekonomik durumdur.

Türkiye'de Suriyeliler hakkında çok kapsamlı bir uyum ve gelecek siyaseti üretilmemiş olsa da genel olarak şu üç prensibin temel alındığı açıklanabilir:⁷⁶

- Açık kapı siyaseti,
- Acil durum yönetimi,
- Geçici koruma statüsü.

Açık kapı siyaseti uygulaması, Suriye'deki krizin Türkiye için çok ciddi ve önemli tehditler meydana getirmesi, bölgedeki durumun farklılaşması, nüfus politikasının ön plana çıkması gibi etkenler sebebiyle fiilen durdurulmuştur. Bu gelişmede 18 Mart 2016'daki Türkiye-AB protokolünün etkisi olsa da, bölge politikalarının da etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye, 2016 yılından günümüze kadar geçirilen süreçte yeni gelen sığınmacıları Suriye içerisinde kurduğu kamplarda tutmayı tercih etmiş hatta buralarda çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanması için de büyük gayret göstermiştir. Hatta günümüzde bile Suriye sınırları içinde Türkiye'nin desteği ile Türk sivil toplum örgütlerinin öncülüğü ve yönetiminde 18 kamp bulunduğu kayıt altına alınmıştır.⁷⁷

1.3.2. Kampların Dışındaki Sığınmacı Suriyeliler

İç savaş sebebiyle hem ülke içinde hem de Suriye sınırında kurulan bu kamplara yerleşen Suriyeli misafirlerin pek çoğu Türkiye'nin çeşitli illerine göç etmişlerdir. AFAD raporlarına göre 700 bin Suriyeli barınma merkezlerinin dışında çeşitli illerde kendi imkânları ile yaşamlarını devam ettirmektedir. Suriyeli halkın en fazla yaşadığı şehir İstanbul iken arkasından Gaziantep, Erzincan, Giresun, Gümüşhane,

⁷⁶ AB Bakanlığı: 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-Ab Zirvesi Bildirisi https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_pdf (Erişim:09.10.2017).

⁷⁷ ERDOĞAN, a.g.e., s.16.

Kastamonu, Sinop, Tunceli, Bayburt, Ardahan ve Iğdır'ın geldiği söylenmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının raporlarına göre ülkemizde yaşayan Suriyelilerin sayısı AFAD raporlarının iki katından daha fazladır. Suriyeliler başta İstanbul olmak üzere, Mersin, Konya, Ankara, Bursa gibi şehirlerimizde de görülmektedir.⁷⁸

Daha sağlıklı verilere ulaşmak, kayıt altına alınmayanları kayıt altına almak, Suriyeliler hakkında önemli bilgiler toplamak için GİGM, BMMYK ile beraber kayıtların güncellenmesi süreci Ocak 2017 itibariyle başlatılmıştır. Hala 58 ilimizde güncelleme çalışmaları devam etmektedir. Bir diğer sorun da “ön kayıt” sistemi sorunu olmuştur. Suriyelilerin %93'ten fazlasının kamplarda değil, artık kentsel alanlarda ve ülkenin her yanına yayılmış vaziyette yaşadıkları görülmektedir.

Türkiye'de kayıt altına alınmış en çok Suriyeli barındıran ilimiz, 12 Ekim 2017 verilerine göre 515.543 ile İstanbul olmuştur. Başka illerde kayıtlı olup da İstanbul'da yaşayan veya henüz kayıt altına alınmayan Suriyelilerin sayısı da azımsanmayacak kadardır. Sayısal büyüklük yönünden İstanbul'u sırası ile Urfa, Hatay ve Gaziantep takip etmektedir. Yapılan incelemelere bakıldığında kayıt altına alınmış Suriyelilerin il ağırlıklı oransal yoğunluğunun Türkiye ortalaması olan % 4'ün üzerinde olduğu 13 il görülmektedir.⁷⁹

Çalışan sığınmacıların yaklaşık yüzde 68'i devletten, yüzde 81'i ise sivil toplum örgütlerinden yardım almamaktadır. Sığınmacıların yüzde 60'ı iyi bir iş bulduğunda Türkiye'ye yerleşmeyi düşünmemektedir. Yani, sorun yalnızca iç savaş ve güvenlik endişesi değildir.

Bu dönemde hükümet, konunun mali boyutunu çok fazla düşünmeden, dünya tarihinde ilk kez, ülkelerinden başka bir ülkeye kaçan sığınmacılara, kendi halkının ortalamasından daha çok eğitim hakkının yanında, sağlık ve sosyal hak tanıyan yönetim olarak tarihe geçmiştir. Türk vatandaşları, devlet kurumlarından her türlü sağlık hizmeti alsalar dahi gerek muayeneleri gerekse ilaçları için katkı payı öderken Suriyeliler, bundan muaf tutulmuştur. Bu durum bir süre sonra Türk toplumunun önemli bir bölümünde tepkileri de beraberinde getirmiştir.⁸⁰

1.3.3. Suriyeli Krizinin Dış ve İç Siyasi Durumu

⁷⁸ İHAD, İnsan Hakları Araştırma Derneği, **Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu**, 2012.

⁷⁹ ERDOĞAN, a.g.e., s.22.

⁸⁰ DİLEK, Bahadır Selim. **Suriyeli Göçü**, Kripto Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2018: s.83.

Suriye'den ayrılan göçmenlerin %10'u Avrupa'ya ulaşmaya gayret etmiştir. Fakat 500 milyonluk Avrupa nüfusunun içerisinde bu oran binde ikiyi dahi bulmamaktadır. Avrupa'da göçmenlere toplumun para yardımı yapmasına da ihtiyaç olmadığı görülmektedir. Bu sebeple halkın desteği, çoğunlukla sosyal dağılım ve uyum göstermelerini kolaylaştırmaya yönelik olmuştur. Bu dönemde özellikle sosyal medya, güzel ve olması gereken davranışları değil mülteci karşıtlığını ve kötüyeyici örnekleri daha çok ön plana çıkarmıştır. Terör tehlikesi ve korkusu ile “terörist Müslüman” imajı öncelikle mültecileri hedef göstermektedir. Ancak terör hareketini yapanların çoğu, üçüncü nesil olarak Avrupa milletlerinde yetişmiş göçmenlerdir. Örneğin Kos limanında, kıyıları boyunca devam eden mülteci kuyruklarında yemek almak için yalvaran mülteciler, telden kapıları zorlayanlar, trene binebilmek için kilometrelerce yolu ayaklarını kanatarak yürüyenler insanlık tarihinde asla unutulmayacaktır. Ayrıca, trene vardığında yorgunluktan bayılan kadınlar, engelli çocuğunu engelli arabasıyla denizden ve karadan kaçak yollarla getiren anne, çocuklarını denizde kaybeden baba ve anne babalarını yitiren çocuklar asla unutulmayacaktır. Tarihin asla affetmeyeceği pek çok üzücü olayı içeren Suriyeli mülteciler krizi aslında dünya için bir insanlık ayıbıdır.

Mülteciler geldikleri her tren istasyonunda çeşitli yardım kuruluşlarının da desteğiyle, taşıdıkları malzemeleri yenileyebilmişlerdir. Battaniye, yorgan, gıda, kullanılmış giysiler, ayakkabılar temin edilmektedir. Uzun bir yoldan gelmeleri sebebiyle yanlarına yalnızca çok gerekli eşyaları alabilmişlerdir. Mülteci denilmesi onların şahsi hayat hikâyelerini yok ederek onlara yeni bir kimlik vermiştir. Savaşların neden olduğu yıkımların ve sonrasındaki üzücü yaraların tedavisi hiç de kolay olmayacaktır. 2015 yılından bu yana mülteciler, büyük gruplar halinde Avrupa ve Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılmıştır. Ölüm risklerini göze alıp Ege ve Akdeniz'i botlarla geçerek ilk adımda Yunanistan veya İtalya kıyılarına varmaya gayret etmişlerdir. Schengen antlaşması nedeniyle Avrupa'ya başka biçimde gitmeleri de mümkün değildir. Bu olaylar yaşanırken fırsatçılar da boş durmamış, insan kaçakçıları devreye girip kişi başına 2000 dolar alarak kaçak yolcuları Avrupa'ya taşımaya kalkışmışlardır.⁸¹

Bu süreçte tersine bir mekanizma devreye girmiş ve Avrupa ülkeleri sırayla kapılarını kapatmaya başlamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri, birliğin ortak hukukunu kenara bırakarak tek başına hareket etmeye başlamışlardır. Yaşanan bu olaylarla ve izlenen

---

⁸¹ BOSTANCI, a.g.e., s.231.

görüntülerle beraber bütün dünya, bir anda uzun bir yol hikâyesine ve yaşanan insani drama duyarsızlaşmıştır. Çeşitli haber merkezleri Akdeniz’de ve Ege’de her gün batan botların, boğularak yaşamını kaybeden Suriyeli mültecilerin haberlerini yapmışlardır. 2015 yılında, Yunanistan’ın Lesbos, Kos, Sakız, Hios adaları ile Atina’daki mülteci ve göçmen kabul merkezlerine ziyaretler gerçekleştiren UNHCR Avrupa Bürosu Direktörü Cochetel, Yunanistan’ın göçmen ve mültecilere ait hizmetlerindeki büyük kusurları ve eksiklikleri sert bir dil ile eleştirmiştir. Fakat yaşanan bu üzücü olaylar durumu farklı bir hale dönüştürmeye yetmemiştir.

En fazla göç alan ada Midilli adası olmuştur. Her gün ortalama iki bin yeni mülteci ulaşmakta, bu göçmenler feribotla Atina yakınlarındaki Piraeus limanına getirilmekte, limandan da otobüslerle Atina’ya taşınmakta, oradan ise Selanik üzerinden yola devam etmektedirler. En fazla birikmenin olduğu yer, Yunanistan-Makedonya sınırındadır. Yunanistan devleti Makedonya sınırında sıkışıp kalan pek çok mültecinin geçişine engel olmak için olağanüstü hal ilan etmiştir. Çeşitli durumlarda sınır güvenlik ekipleri öfkeli mültecileri sakinleştirmek için göz yaşartıcı gaz kullanmakta ve dikenli bariyerler örmektedir.

21 Ağustos’ta Makedonya, Yunanistan ve Sırbistan arasındaki sınırlarını da kapatmıştır. Makedonya, Yunanistan ve Sırbistan sınırlarını kapatmanın yanında ses bombası dahi kullanmış, askerî tankları sınıra dizmiştir. Çocuklar, engelliler, ihtiyarlarla beraber binlerce insan günlerce ve haftalarca yürüyerek kapanan kapıları aralamaya çalışmışlardır. Yol bulamayan Suriyeli mülteciler ise her türlü tehlikeli ve yasal olmayan yolu tercih etmektedir. Otobanlar, yürüyen insanlarla dolmuştur. Suriyeli mültecilerin şehir içlerine girişi yasaklanmıştır. Yol bulamayanların geri dönecekleri bir ülkeleri de bulunmamaktadır. Bu yüzden her türlü tehlikeli yolu denemişlerdir. Yunanistan, sınırlarına toplanan mültecileri azaltmak için gelenleri Yunan adalarında bekletmeye başlamış, feribot seferlerini oradan engelleyerek birikmeleri azaltmaya çalışmıştır.

Avrupa kentlerinin ana meydanlarında mülteci çadırları kurulmaya başlanmışken bu olay Avrupa için sıra dışı bir durumdur. Oysa hiçbir Avrupa Birliği ülkesi, Avrupa Komisyonu’na danışmadan sınırlarını kapatma yetkisine sahip değildir. Schengen Sınır Anlaşması da bunun bir sonucudur. Eğer bu yapılıyorsa ulusal güvenliğe tehdit oluşturacak bir durum olduğunu da ispatlamak zarureti bulunmaktadır. Fakat bu kurallar uygulanmamakta, hatta her ülke kendi çözümünü kendi oluşturmaktadır.

Suriyeli mülteciler ise bir kapı kapanınca diğerine geçmektedirler. Bunlardan birisi de Macaristan'dır. Macaristan en sert ve katı önlem alan ülkelerin başında yer almaktadır. Mültecilere önlem almak için dikenli teller örülmüş ve yasal olmayan girişler suç olarak kabul edilmiştir. Sınır tanklarla ordu birlikleri getirilmiştir. Polis ise sınırı bir şekilde geçen topluluklara karşı göz yaşartıcı gaz kullanmış ve şiddet uygulamıştır. Suriyeli mülteciler bu engellerin arasında Sırbistan sınırında sıkışmış ve çok kötü şartlara sahip konumdadırlar. Macaristan sınırının da kapatılmasının ardından sığınmacılar, Hırvatistan ve Slovenya'ya ilerlemişlerdir.

1.3.3.1. İş-Çalışma Dünyası

Yasal olarak Türkiye'deki Suriyelilerin çalışması hakkında düzenleme 15 Ocak 2016'da yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre Suriyelilerin çalışması, işverenin Çalışma Bakanlığı'na iş ve çalışma izni başvurusu ile gerçekleşebilmektedir. Ancak en az asgari ücret ödenmesi şartı sebebiyle bu haktan yeterince yararlanamamaktadırlar. Türkiye'nin en büyük ekonomik sorunlarından biri olan "kayıt dışı çalışma" ve "ucuz iş gücü kullanımı" Suriyeli göç eden sığınmacılara da etki etmiştir. Çoğu işveren kayıt dışı olarak Suriyeli çalıştırmaktadır. Böylece sigorta primi ödememekte ve ücret ödemedeki zorlanmamaktadır. Suriyeliler Türk ekonomisine ucuz iş gücü olarak katkı veriyor olsalar da bu durumun hem Suriyeliler hem de Türk ekonomisi yönünden sürdürülemez olduğu çok bellidir. Suriyelilerin "ucuz işçi" olarak görülmesi gelecekte de önemli ve büyük toplumsal problemlere yol açacaktır.⁸² Suriyelilerin kendi işyerlerini açmaları büyük bir hızla devam etmektedir. Büyük bir çoğunluğu küçük çaplı işyerleri olsa da 10 bin dolayında iş yeri açmış bulunmaktadırlar. Bu durum artarak devam edecektir. Bu işyerleri genellikle yemek ve yiyecek sektöründe kendilerini göstermekte ve tabelaları bile ana dillerinde düzenlenmektedir.

Avrupa'ya göçün engellenmesi için işin kaynağının tutulması gerekmektedir. Kaynak ülkelerden gelen insanların %84'ünün engellenmesi gerekiyor ki bu da mümkün görülmemektedir. Avrupa'da mülteci krizinin en önemli unsuru da yasal düzenlemelere göre iltica başvurusunda bulunanların, öncelikle hapisanelere alınmasıdır. Bu yasa uyarınca Avrupa ülkelerinin sınır hapisaneleri mülteciler, insanî olmayan şartlar altında tutulmaktadır. Suriyeli bir mültecinin başvurusu üzerine Malta, Avrupa İnsan Mahkemesince suçlu bulunup ceza almıştır. Bunların yanı sıra Suriyeli mültecilerin

---

⁸² ERDOĞAN, a.g.e., s.35.

yerleştirildiği yurtlar ve yerleşim alanları ise ırkçı, İslamofobik gruplarca tehdit altındadır. Almanya’da Neonaziler, yaklaşık 20 yerleşim biriminde yangın çıkarmıştır. Ayrıca Avrupa ülkeleri kendi aralarında büyük anlaşmazlıklara düşmüştür. TSK’nın bir bildirisinde “Sivil-masum kişiler, tarihi eserler ve çevredeki dinî ve kültürel yapılar Türk Silahlı Kuvvetleri için dokunulmazdır.” açıklaması sosyal medyada yer almıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından yapılan bu değerlendirmeye göre, Türk ordusunun dünyanın en insanî ve insafly ordusu olduğu, çevreye, doğaya, şehirlere ve bilhassa tarihi eserlere gösterdiği saygı sebebiyle tarihe geçecek bir konumda bulunduğu tekrar tekrar ispatlanmıştır. Sosyal medyada paylaşılan resimler ise ABD’nin PYD ile birlikte aylarca bombalayıp, şehri tamamen viran hale getirerek ele geçirdiği Rakka, Musul örnekleri de onların ne kadar zalim olduklarının en açıklayıcı ve en acı örnekleridir. Yine bu çerçevede Türk Ordusu’nun ÖSO ile birlikte girdiği, Afrin şehrinin mimarisinin ve görüntüsünün hiç bozulmadığının görüldüğu resimler de paylaşılmıştır. Yapılan keşiflerde kent merkezinin türlü yerlerinde pek çok sayıda silah, mühimmat ve tuzaklanmış patlayıcılar bulunmuştur. Afrin’in diğer pek çok yerinde olduğu gibi buralarda da tünellerin bulunduğu görülmüştür. Bu açıdan şehir merkezinde 13 bölmeden oluşan yaklaşık 1.200 metrekarelik mühimmat deposu bulunmuştur. Oluşturulan algıda Türk Ordusu ve Afrin halkının el ele ve dayanışma içerisinde olduğu görülmüştür.

Pek çok riski içinde barındıran Suriyeli göçmen sorununun yalnız para ile çözülemediği bilinmektedir. Türk toplumunun ortaya koyduğu olağanüstü fedakârlıkların yanında ciddi bir şeffaflık sorununun olduğu da çok bellidir. Yapılan harcamaların nedeni hakkında toplumumuzda herhangi bir şüphe yoktur. Bölgeden gelen Türk askerlerinin ve yerel halkın aralarındaki içten ve samimi fotoğraflar, videolar sosyolojik bir gerçeği de gözler önüne sermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AK PARTİ HÜKÜMETİ SURİYE POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ KRİZİ

Suriye'de yaşanan insanlık dramı dört yıldır devam etmektedir. Birleşmiş Milletlerin sunduğu resmi neticesinde ülkede çok sayıda insanın hayatını kaybettiğini öğrenmekteyiz. Bunun yanında milyonlarca insanın da zorunlu göçlerle ülkesini bırakıp komşu ülkelere iltica ettiği görülmektedir. Suriyeli göçmenler, sığındıkları ülkelerde daha iyi bir yaşamdan çok öncelikle güvenlik, beslenme, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması beklentisinde bulunmuşlardır.

Türkiye, Suriye'ye komşu ülkeler arasında en çok misafir ağırlayan ülke olarak tarihe adını yazdırmıştır. Başta sınır bölgelerimiz olmak üzere Türkiye'nin pek çok ilinde henüz kayıt altına alınmamış ve kaçak yollardan girmiş sığınmacılar bulunmaktadır.

Türkiye'de göç eden Suriyeliler sorunu, kamplarda ve kamp dışında yaşayanlar olarak iki ayrı şekilde ele alınmaktadır. Kamplarda yaşayanların önemli bir çoğunluğunun sosyal olanaklar yönünden iyi olduklarını gözlemlenmektedir. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi) organize bir şekilde bu tür sığınma kamplarının kurulması açısından dünyaya örnek olacak bir çalışma sergilemiştir. Buna rağmen sığınmacıların kamp dışında yaşamaları da ortaya çıkan bir durumdur. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı problemlerin esas kısmını şehir merkezlerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Şehirlerde yaşayan sığınmacıların Türk toplumuna uyum sağlamasında pek çok sorun yaşandığı da gözlenmektedir. İlk başlarda geçici ve kısa süreli olarak değerlendirilen bu göç olayı, gün geçtikçe daha sıkıntılı bir hale bürünmüştür. Göçün ekonomik boyutuna baktığımızda Türkiye, krizin başladığı Kasım 2014 tarihine kadar toplam 4,5 milyar dolar harcama yapmıştır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de toplam 35.000 civarında Suriyeli doğumu gerçekleşmiştir.⁸³

2.1. AKP HÜKÜMETİNİN SURİYELİ SİĞINMACI POLİTİKASI

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki Suriye halkının çoğunluğu itibarı ile Müslüman bir Orta Doğu ülkesidir. Bu kardeşlerimizle dayanışma yapmamız en başta insanlık vazifesinin bir gereğidir. Ak Parti Hükümeti olaylara çeşitli açılardan bakarak gerekli

⁸³ ORSAM, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2015: s.12.

tepkisini göstermiştir. Hükümete göre ülkemize kaçarak sığınan Suriyeli mazlum halka karşı ensar ve muhacir davranışı ile kapılarımızı açmamız gerekmektedir. Bu doğrultuda hem evlerimizi hem gönüllerimizi açmalıyız, diyerek bütün imkanlar onların daha iyi yaşam şartlarına kavuşmaları için ortaya konulmuştur. Dünya, bir insanlık dramının yaşandığı bu olaylara sessiz ve duyarsız kalırken, Türkiye dört milyondan fazla sığınmacıyı ağırlamış bulunmaktadır.

Bu noktada şunu belirtmemizde fayda vardır ki Hükümet'in Suriye politikasında içerik hataları yapılmıştır. Ülkemize sığınan Suriyeli göçmenler rahat yaşam koşullarından dolayı kendi ülkelerine dönmek istememektedir. Bu soruna acil bir şekilde müdahale edildikten sonra gerekli siyasi atılımlarla Suriyeli sığınmacıların geri gönderilmeleri gerçekleştirilmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti politik yaklaşımında ilk olarak “zulüm ve savaştan kaçan bu misafirler için sınırların açık olduğunu ve öyle kalacağını, gelenlerin Türkiye'deki temel ihtiyaçlarının karşılanacağını ve kimsenin zorla geri gönderilmeyeceğini” bildirmiştir. Türkiye'nin sığınmacılar hakkında öne sürdüğü “açık kapı” ve “geçici koruma” siyaseti toplumsal pek çok endişe ve kaygılar ile ciddi güvenlik sıkıntılarına neden olmuştur.

Ak Parti Hükümetinin olaylara yaklaşımdaki söylemleri; zulme uğrayan insanlara merhamet göstermek, onların dertleriyle dertlenmek, vicdansız bir yönetime karşı durmak şeklinde olmuştur. Ak Parti Hükümeti, tüm dünyanın sustuğu bu dönemde zalimin karşısında, mazlumun yanında yer alarak insanlığın vicdanı olmaya çalışmıştır.⁸⁴

Ak Parti, uyguladığı açık kapı siyaseti ile evlerinden ayrılmak zorunda bırakılan sığınmacı mazlum Suriyeli halk için üzerine düşen tarihî ve vicdanî, aynı zamanda insanî ve hukukî görevi de yerine getirmiştir. Recep Tayyip Erdoğan olayların başlangıcında Ak Parti Hükümeti olarak Suriye yönetimini, kendilerine ve uluslararası çevreye verdiği sözleri tutmadığı için eleştirmiştir. Ne acıdır ki hala siyasi bir çözüme gelinemediğini savunarak Suriyeli halka yardımda bulunma kararına varmak zorunda kalmıştır. Bütün söylemlerinde Esed yönetimi, Suriye yönetimi gibi tanımlamalarla Suriye'de bir idare

---

⁸⁴ Sosyal Politikalar Başkanlığı, “**Kardeşlik Sınır Tanımaz**” Uluslar arası Göç ve Uyum İçin Sosyal Politikalar, www.akparti.org.tr/sosyalpolitikalar/kardeslik_sinir_tanimaz.pdf (Erişim Tarihi: 25.11.2018).

sorunu olduğunu belirten Erdoğan, Suriye halkının bu yönetimden farklı bir düşüncede olduğunu ifade etmiştir.⁸⁵

Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İl Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018).

Erdoğan, gelişen olaylar sonucunda yaşanan bu olayların bir insanlık katliamı olduğu düşüncesini savunarak Devlet Başkanı Esed'i halkını mezhep savaşı ile sindirmeye çalışan bir zalim olarak görmüştür. Zamanla da Suriye hakkında aldıkları tavrın ve siyasi hareketin değişmeyeceği kanaatine varmıştır.

Türkiye'de Suriye Sığınmacıların En Çok Yaşadığı Yerler;

Suriyelilerin Türkiye'de kalıcılıkları her geçen gün daha da netleşmektedir. Süreç başlangıcından itibaren ilgili kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin çalışmalarına rağmen, çevrede uyum politikasının ortaya konulduğu söylenemez. Göç sürecinin başladığı dönemde ne sayıların bu kadar yükseleceği ne de Suriyelilerin bu kadar uzun kalacağı beklenmediğinden, kayıtla ihtiyacı bile duyulmamıştır. Konu ile ilgili gerçek kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Nisan 2014 yılında çalışmalarına başladığında, Türkiye'deki Suriyeliler 2 milyonu aşmış ve Türkiye'nin her yerine dağılmış bir durumda

⁸⁵ ERDOĞAN, R. T. (2011). Başbakan Erdoğan'ın 15.11.2011 tarihli Ak Parti Grup Toplantısı <http://www.akparti.org.tr/tbmm/> (Erişim Tarihi:23.11.2018).

bulunmaktaydı. 2011 yılında Suriye'de başlayan çatışmaların ardından Türkiye'ye gelmeye başlayan Suriyeliler, ülkede geçici koruma statüsüyle yaşarken, süreçte “algı” tespiti de kalıcılık konusu netleştikçe daha önemli bir duruma gelmiştir.⁸⁶

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerle ilgili en son veriler 25 Temmuz’da beyan edilmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ülkede bu statüyle yaşamlarını sürdüren Türkiye'de kayıtlı olarak 4,5 milyon 649 bin 750 Suriyeli yaşadığını açıklamıştır. Ve bu rakam her geçen gün artmaktadır. Ayrıca geçici koruma statüsü sayesinde Türkiye'de bulunanlar dışında bir de oturma izni ile Türkiye'de bulunan Suriyeliler yer almaktadır. Bunlar ekonomik durumları daha iyice olan Suriyelilerden oluşmaktadır. Diğer bir grup ise dağınık olarak yaşayan düzensiz göçmen konumundaki Suriyelilerdir. Türkiye’ye yasal olmayan yollardan giriş yaparak, vizelerinin de geçerlilik tarihinin sona ermesi nedeniyle hukuki hiçbir haktan yararlanamayan düzensiz göçmen sayısı da artmıştır. Ayrıca kayıtları başka ilde gözükp İstanbul’a gelmiş pek çok Suriyeli bulunmaları gereken illere gönderilmeye başlanmıştır.⁸⁷

Yapılan son araştırmalara göre Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre 14 Ağustos 2019’da yıl içinde 21 bin 988 Suriye uyruklu düzensiz göçmen yakalanmıştır. Geçmiş yıllar ile karşılaştırdığımızda 2014 yılında 24 bin 984, 2015’te 73 bin 422, 2016’da 69 bin 755, 2017’de 50 bin 217, 2018’de ise 34 bin 53 düzensiz Suriyeli göçmen yakalanıp bağlı buldukları kamp bölgelerine gönderilmiştir.

Suriyelilerin kaldığı kampların resmî adı, “geçici barınma merkezleri” olarak geçmektedir. Bu ana merkezler; Kilis, Şanlıurfa, Adana, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye, Malatya ve Gaziantep’te yer almaktadır. Yapılan veri araştırmalarında ise merkezlerde 25 Temmuz 2019’dan bu yana 87 bin 464 bin Suriyeli yaşamaktadır. İstatistiklere göre verilerde kayıtlı Suriyelilerin sadece % 2,4'lük bölümünün bu merkezlerde yaşadığı belirlenmiştir.

Türkiye’de bulunun Suriyelilerin sayıları hakkındaki yaşanan karmaşanın başka bir sebebi de Nisan 2016 yılında başlayan fakat uygulamada Suriyelilerin mağdur olmasına neden olan sorunlardan dolayı 1 Kasım 2017 yılında uygulanması sonlandırılan “ön kayıt” sistemidir. Türkiye’deki Suriyelilerin yalnızca 228.968’i 10 ilimizde bulunan

---

⁸⁶ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara: 2018.

⁸⁷ TÜİK, Ankara, 2019.

21 mülteci kamplarında yaşamaktadır. Yani Suriyelilerin %93'ten fazlasının kamplarda değil de kentsel alanlarda ve ülkenin her tarafına yayılmış olarak başta İstanbul'da yaşadığı görülmektedir.⁸⁸

Ülkemizde yaşayan kayıtlı Suriyelilerin %97,6'sı kamplarda değil şehirlerde yaşamaktadır. Bu da demektir ki 4 milyon 552 bin 4 Suriyeli, yaşamlarını kentlerde sürdürmektedir. Büyük bir metropol olan İstanbul, en büyük Suriyeli nüfusuna sahip kent olarak kayıtlara geçmiştir. Bu da İstanbul nüfusunun % 3.64'ünün Suriyelilerden oluştuğu anlamına gelmektedir. Sığınmacı Suriyeli sayısında İstanbul'u, geçici barınma merkezlerinin de bulunduğu Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Adana takip etmektedir. Gaziantep'te 445 bin 154, Hatay'da 431 bin 98, Şanlıurfa'da 430 bin 237, Adana'da 240 bin 752 Suriyeli yaşamaktadır. Suriyelilerin en az yaşadığı kentimiz ise Bayburt'tur. Şehirde toplam 25 Suriyeli bulunmaktadır. Onu takiben Artvin ilimizde 35, Tunceli'de 55, Iğdır 86, Erzincan'da 100 Suriyeli yaşadığı tespit edilmiştir. Göç İdaresinin verilerine göre yerleşik nüfusla karşılaştırıldığında Suriyelilerin en yoğun yaşadığı şehir, Kilis'tir. Suriyelilerin, Kilis'te yaşayan yerleşik nüfusa göre oranı yüzde 81,31'ü bulmuştur.⁸⁹

Ak Parti Hükümeti'nin Suriye krizi ile ilgili tüm konu değerlendirmelerinde en çok değindiği görüş, Orta Doğu'daki ortak tarih ve kültür kardeşliğimizdir. Sığınmacı Suriyelilere yönelik siyaset, sadece evrensel hukukla değil İslami kurullarla da desteklemiştir. Ak Parti, toplumu bu zorunlu göçe karşı Anadolu misafirperverliğini göstermeye ve Müslüman Suriye halkına yardım etmeye çağırmış ve çalışmalarını bu yönde yürütmüştür. Suriye'nin çok inançlı ve etnik kimlikli yapısına sıkça değinen Ak Parti lideri Erdoğan, mazlumun dinini, mezhebini, etnik kökenini, rengini, sınıfını gözetmeden onlara el uzattıklarını belirtmiştir.⁹⁰

AK Parti yönetimi, Suriye bölgesindeki savaş durumunun bir sonucu olarak ülkemize sığınan Suriyelileri misafir olarak görmüştür.

---

⁸⁸ ERDOĞAN, a.g.e., s.21.

⁸⁹ TEPAV, TUİK, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019.

⁹⁰ DEVRAN, Yusuf, ÖZCAN, Ömer Faruk, **Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu**, Marmara İletişim Dergisi, Sayı :25, 2016, s. 43-44.

Şekil 2: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 2018.

Ak Parti Hükümeti, Suriye’de gelişen insanlık dramının sebebini Esed yönetiminin baskıcı siyaseti olarak görmüştür. Suriye ordusunun sivil halka sırf mezhep farklılığı yüzünden uyguladığı baskıcı politikaya, halkı ikiye ayırmasına, demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamasına hep bir çıkış yolu aramıştır. Bunun için de demokratik bir sistemin geliştirilmesi gerektiğini ve Esed rejiminin yıkılması gerektiğini savunmuştur. Olaylar karşısındaki tutumu bu yaklaşımlar doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Ak Parti Hükümeti bütün gayretlerinin, kendi halkına şiddet uygulayan diktatör bir rejime karşı, kardeş Suriye halkı ile dayanışma halinde olarak bölgenin barışına yönelik adımlar atmak olduğunu belirtmiştir.

Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ülke genelinde %4,41 olarak belirlenmiştir. TÜİK tarafından da Türkiye’nin nüfusu son olarak 82 milyon 3 bin 882 olarak açıklanmıştır. Bu verilere göre Türkiye’de her 100 kişiden 4,41’inin Suriyeli olduğu görülmektedir.

Ak Parti Hükümeti döneminde Suriyeli göçmenlere istihdam oluşturmada özellikle yerel yönetimlerden büyük destekler sağlanmaktadır.

Türk Vatandaşlığı Verilen Suriyeli Sayısı

İçişleri Bakanlığı tarafından sunulan bildiriye, 8 Mart 2019 tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısı 79 bin 894 kişi olarak açıklanmıştır.

Türkiye’de Yeni Doğan Suriyeli Sayısı

İçişleri Bakanlığı tarafından sunulan bildiriye dikkat çeken bir diğer sayısal bilgi de Kasım 2018 itibarıyla son 8 yılda Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının 405 bin 521 olarak açıklanmış olmasıdır.

Ülkesine Geri Dönen Suriyeli Sayısı

İçişleri Bakanlığı tarafından 16 Nisan 2019 tarihinde paylaşılan bilgiler ışığında, ülkesine geri dönen Suriyeli sayısının 321 bin 93 olduğu görülmektedir.

Çalışma ve İş Yapma İzni Verilen Suriyeli Sayısı

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 15 Kasım 2018 tarihinde paylaşılan bilgilerde Türkiye’de çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 32 bin 199 olduğu açıklanmıştır.⁹¹

Türkiye’deki Suriyelilerin %45,81’i 0-18 Yaş Aralığında

Resmî rakamlara göre Türkiye’de 0-18 yaş arasında 1 milyon 659 bin 74 Suriyeli bulunmaktadır. 0-18 yaş arası Suriyeli sayısı bir önceki aya göre 11 bin 137 kişi azalmıştır.

Suriyelilerin Yaş Ortalaması

Türkiye’de bulunan ve kayıt altına alınmış Suriyelilerin yaş ortalaması resmî rakamlara göre 22,5’tur. Türkiye nüfusunun yaş ortalaması ise 2018 verilerine göre 31,7 olarak saptanmıştır.

Suriyeli Erkeklerin Sayısı Suriyeli Kadınların Sayısından 304 Bin 602 Kişi Daha Fazladır

⁹¹ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

TÜİK verilerine göre Suriyeli erkeklerin sayısı Suriyeli kadınların sayısından 304 bin 602 kişi fazladır. Erkek-kadın sayısı arasındaki en büyük fark 89 bin 808 kişi ile 19-24 yaş aralığındadır. Yaş sayısı artıkça bu fark azalmaktadır. 55 üzeri yaş kesimde kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Kayıt altındaki Suriyeli sayısı 31 Aralık 2018 tarihinden bu yana bin 862 kişi azalmıştır.

Kamplarda (Geçici Barınma Merkezlerinde) Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sayısı

Kalıcı olmayan barınma merkezlerinde barınan Suriyelilerin sayısı 11 Nisan 2019 tarihinden bu güne kadar olan süreçte 139 bin 150 olarak saptanmıştır. Bu sayı geçen ay (Mart 2019) 140 bin 704 kişi, 2017 Aralık ayı sonunda ise 228 bin 251 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı 2018'in başından bu yana 88 bin 101 kişi azalmıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin yalnızca %3,84'ü bu kamplarda yaşamaktadır.

Kentlerde Yaşayan Suriyelilerin Sayısı

TÜİK verilerine göre 11 Nisan 2019 tarihi ile şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 482 bin 180'e ulaşmıştır. Kentlerde yaşayan Suriyeli sayısı geride bırakılan aya göre 28 bin 751 kişi azalmıştır. Suriyelilerin %96,16'sı şehirlerde yaşamaktadır. Son günlerde yalnızca Adana, Çanakkale, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kocaeli, Mardin, Tekirdağ, Şanlıurfa ve Kilis illerine yeni Suriyeli kaydı alınmaktadır. Bu şehirler dışında kalan yerlerde ise önemli sağlık sorunları, evlenme ve yeni doğumlar sebebiyle kayıt alınabilmektedir. Yeni kayıt alınan iller Göç İdaresi tarafından periyodik olarak değiştirilmektedir.

Şehirlere Göre Suriyelilerin Sayısı

Göç İdaresinin 11 Nisan 2019 tarihinde yayınladığı araştırma sonuçlarına göre Suriyelilerin en çok yaşadığı 20 şehir ve bu kentlerdeki Suriyeli yoğunluğunun ne kadar olduğu görülmektedir. Paylaşılan bu bilgilere göre en çok Suriyeli barındıran şehir, 553 bin 387 kişi ile İstanbul iken Suriyelilerin en az olduğu şehir ise 25 kişi ile Bayburt'tur. Bayburt'u 38 kişi ile Artvin, 59 kişi ile Tunceli takip etmektedir.

Suriyelilerin En Yoğun Olduğu İller

Yerli nüfusa göre Suriyelilerin en fazla yaşadığı il, %81,37'lik oran ile Kilis'tir. Kilis'te kayıtlı olan Suriyeli sayısı bir önceki aya göre bin 181 kişi azalmıştır. İstanbul'daki Suriyeli sayısı ise bir önceki aya göre 7 bin 319 kişi azalmıştır.⁹²

Suriyelilerin En Seyrek Olduğu İller

Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu şehir ise %0,02 oran ile Artvin'dir. Artvin nüfusunda 174 bin 10 Türk vatandaşı kayıtlı iken Suriyeli sayısı ise sadece 38'dir. Türkiye'de Suriyelilerin bulunmadığı bir şehir yoktur.

Türkiye'de kamplar dışında bir arada ikamet eden Suriyelilerle yapılan görüşmelerin neticesinde demografik durumlar karşılaştırılarak çeşitli çözümler yapılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de sığınmacı kampları dışında yaşayan Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan en etkili konuları ve bunlara dair bazı değerlendirmeleri şöyle sıralayabiliriz:⁹³

- Suriyeliler, kendi vatan topraklarından ayrılmalarına sebep olan kavga ve baskıların hemen ardından Türkiye'de bulunmaktan çok memnun kaldıklarını, aynı zamanda Türk Devletine ve halkına minnettar olduklarını her fırsatta belirtmektedirler.
- Suriyelilerde çok belirgin bir tedirginlik, umutsuzluk ve endişe hali görülmektedir. En önemli korkuları ise “kayıp kuşak” diye adlandırdıkları çocuklarının geleceği olarak öne çıkmaktadır.
- Suriyeli sığınmacılar, onurlu bir hayat sürdürmek için çalışma hakkını fazlasıyla önemsemeyip sadece bu sayede maddi yardıma muhtaçlıktan ya da kaçak yollardan çalışmaktan kurtulacaklarını düşünmekte ve hem kendileri için hem de Türkiye için faydalı olmayı amaç edinmektedirler.
- Kamp dışında yaşayan Suriyeliler hayatlarını ülkelerinden kaçarken getirebildikleri mali olanaklarla kısa bir süre devam ettirmeye gayret etmiş ilerleyen zamanlarda ise Türk Devletinin sağladığı olanaklarla geçinmeye başlamışlardır.
- “Ucuz iş gücü” ve “emek sömürüsü”, Suriyeli sığınmacıların sıklıkla mağdur olduklarını ifade ettikleri konulardır.
- Toplumsal kabul yönünden Türkiye'de kendilerini iyi hissettiklerini, Türk halkının kendilerine destek olduklarını belirtmektedirler.

⁹² <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

⁹³ ERDOĞAN, M. Murat. **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 2.Baskı İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2018: s.107

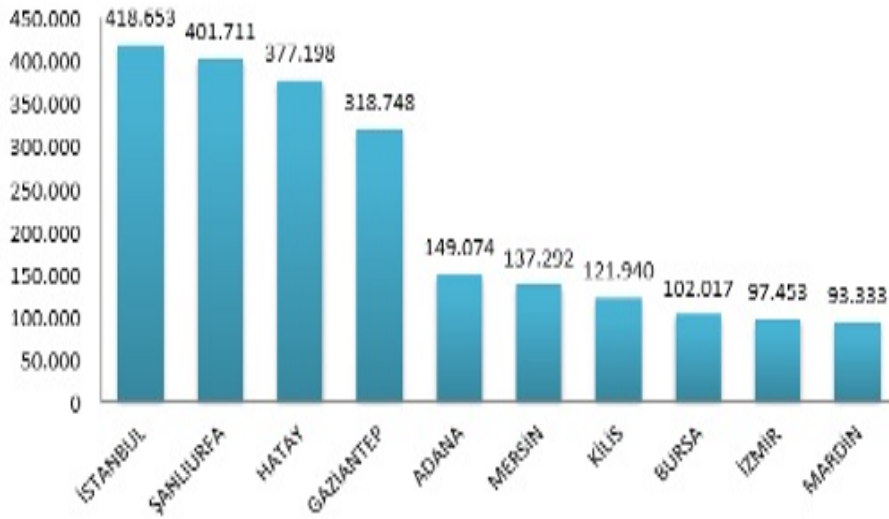

- Suriyeliler, çok zor şartlarda barınmaktadırlar. Hem kalabalık aile nüfusuna sahip olmaları hem de maddi olanakları imkân veremediği için ancak bu şartlara uygun kısıtlı yerlerde barınabilmektedirler.
- Kamp içinde yaşamaktansa, kamplar dışında büyük metropollerde yaşamayı tercih etmelerinin en büyük sebebi, şehir hayatının kamplarda bulunan disiplin ve kurallardan uzak, daha özgür bir yaşam kalitesi sunmasıdır.
- Yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların dikkat çektiği bir diğer sorun da çocuklarının eğitim olanaklarından yeteri kadar yararlanamamalarıdır. Kendilerine ayrılmış okullarda eğitim görmelerine rağmen bunların yetersiz olduğunu düşünmektedirler.
- Ülkelerindeki savaşın ise biteceğine bir türlü inanmamaktadırlar. Hâl böyle olunca Türkiye’de barınmaları gittikçe uzamaktadır.
- Suriyeliler, Türkiye’de daha hızlı bir şekilde hayata uyum sağlayabilmek için Türkçe öğrenmeye çalıştıklarını, özellikle çocuklarının Türkçe öğrenmesini çok istediklerini belirtmektedirler.
- Suriyeli sığınmacılar kendi ülkelerindeki siyasi rejimin baskıcı ve otoriter yapısından sonra Türkiye’de kendilerini çok huzurlu ve özgür hissettiklerini ifade etmektedirler.
- Büyük kentlerimizde ortaya çıkan “dilencilik” olayları, pek çok Suriyeliyi de rahatsız etmektedir. Suriyelilere göre dilenenlerin çok önemli bir kısmı Suriyeli Romanlardan oluşmaktadır. Bu kişilerin Suriye’de de dilencilik yaptıklarını ve Türkiye’de de aynısını yapmaya devam ettiklerini söylemektedirler.

Şekil 3: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı İlk On İl

Grafik 2: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı İlk On İl

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
[http://www.goc.gov.tr/icerikB/gecici-koruma_363_370_4713_icerik] (Erişim: 03.12.2016)

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin ilk bölümü hızla yapılan kamplara yerleştirilmiş olsa da, sayılar arttıkça ve gelişler aralıksız devam ettikçe, kısa zaman içinde kamplarda yaşayanlardan çok daha fazla Suriyeli, mülteci kampları dışında, sadece sınır bölgesinde değil, Türkiye’nin bütün bölgelerinde yoğunlukla kendi imkanları ile yaşamaya başlamıştır. Türkiye’de 10 ilde bulunan 26 mülteci kampında yaşayan Suriyelilerin sayısı Aralık 2016 itibarıyla 257.566’dır. Bu sayı Türkiye’deki toplam Suriyeli mülteci sayısının sadece % 8’i anlamına gelmektedir. Geri kalan % 92’si ise Türkiye’nin 81 iline dağılılarak “kent mültecileri” olarak yaşamaktadırlar. Başlangıçta aşırı yoğunluktan kaynaklanan kayıtlanma sorunları da her geçen gün düzeltilmektedir. Halen GİGM ve UNHCR işbirliğinde kayıtlamalar yenilenmektedir.

Kaynak: <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2017/03/04/istanbuldaki-suriye-5-ilcede-toplandi/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

2.2. TÜRKİYE’DE DEĞİŞEN SURİYE POLİTİKASI

Gelişmekte olan istenmeyen olaylar ve iç savaş nedeniyle Türkiye’ye büyük kitleler halinde göç etmeye başlayan Suriyeliler, 2011 yılının Nisan ayından itibaren dış

politikamızın belirlenmesinde önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile bakanlığını yapmakta olduğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Hükümeti, bu olaylar karşısında çok etkin bir rol oynamıştır. Davutoğlu'nun görevine başlaması ile dış siyasetimizde “yumuşak güç”, “ritmik diplomasi”, “stratejik derinlik”, “komşularla sıfır sorun” gibi ifadeler yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.⁹⁴

Bu dönemde Türkiye'nin daha önceki hükümetler zamanında tek taraflı olarak yürüttüğü siyasetin değişmesi, ülkenin jeopolitik yapısının bölgesel işbirliklerine önem veren bir hâl almasının gerekliliği olarak öne çıkmıştır.⁹⁵ Ayrıca yine bu dönemde Orta Doğu ve bilhassa Afrika ülkeleri ile ortaklaşa yapılan işbirliklerinin öneminin daha çok vurgulandığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin gelişen yüzünün Batı'dan Doğu'ya doğru çevrilmesine ait tartışmaların da çıkmasına neden olmuştur. Suriye ile ilişkilerimizin Davutoğlu gözetiminde Doğu Akdeniz politikaları içinde ele alınması Türkiye'nin Orta Doğu barış süreci kapsamında etkili olabileceğini göstermiştir. Suriye ile ilişkilerimiz 2011'in ilk aylarına kadar olumlu bir görüntü sergilemiş, iki ülke arasında vizeler kaldırılarak işbirliğinde kalıcı adımlara imza atılmıştır.

Dönemin stratejik derinlik sağlama ve aktif dış politika izleme isteği Türkiye'nin bu sürece dâhil olma sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple Türkiye, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da ortaya çıkan karşıt halk hareketlerinin ve çatışmaların içine girmiştir. Bilhassa Libya'daki yönetimin değişmesi, Türkiye'de Suriye'deki Esed yönetiminin de kısa zamanda değişebileceği yönünde yeni bir algı oluşturmuştur. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriye Devlet Başkanı Esed'e, insan haklarının gözetilmesi açısından yaptığı ikazlar ve eleştiriler, gerginliklerin başlangıcı olmuştur. İki ülke arasındaki Ortaklık Anlaşması böylece askıya alınmıştır.⁹⁶

Hükümet tarafından “Suriyeli sığınmacılara kucak açmak”, “insanî yardım” “insanlık ve komşuluk görevi” gibi konulara özellikle vurgu yapıldığı görülmektedir.⁹⁷ Hükümet tarafından Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de bulunmasının, dış siyasetteki

⁹⁴ UZGEL, İlhan. **Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele**” AKP Bir Dönüşümün **Bilançosu**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2011: s.358.

⁹⁵ YEŞİLYURT, Nuri ve AKDEVELİOĞLU, Atay. “AKP Döneminde Türkiye'nin Ortadoğu Politikası”, Phoenix Yayınları, Ankara, 2011: s.382.

⁹⁶ “Muhallifler Türkiye'de Eğitiliyor”, Yurt, 4 Ağustos 2012, <http://www.yurtgazetesi.com.tr/> (ErişimTarihi: 04.08.2018).

⁹⁷ ORSAM, (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu.), Türk Siyasal Partilerinin Suriye'deki Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları, 2012: s.12.

beklentilerini kapsayan bir araç olarak da sergilendiğini göstermiştir. Türkiye'nin Suriye'de ortaya çıkan halk hareketlerine karşılık ortaya koyduğu siyaset ve yenilik yapılması gerektiği hakkındaki söylemleri, Esed rejimi üzerinde çok etkili olmamış, Baas iktidarı, ülkedeki halk hareketlerini şiddete başvurarak bastırmayı tercih etmiştir. Bu konuda Esed rejiminin ciddi bir adım atmaması hatta kitleselleşen halkın gösterilerini, silahlı kuvvetlerini kullanarak bastırmaya çalışması ile Türkiye'nin konu hakkındaki tutumu değişmeye başlamıştır. Diplomatik girişler yapılmış olsa da rejimin muhalefetin isteklerine yanıt vermeyeceğini gören Türkiye, Şam yönetimi ile ilişkilerini bir süreliğine dondurmıştır. Suriye'deki muhalefet hareketlerinin ülke geneline dağılması ve silahlı bir ayaklanmaya dönüşmesi sonucunda da Türkiye açıkça Esed rejimi karşısında gereken tavrını göstermiştir.⁹⁸

Türkiye tarafından Suriye'de ortaya çıkan bu durum bölgesel değil, ortak bölgesel ve uluslararası çaba isteyen bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorunun ortak sorumluluk alanında bulunduğu ve hiçbir tarafın bu sorumluluğu tek başına devralamayacağı vurgulanmaktadır.⁹⁹ Suriye'deki bu ayaklanmalar, kısa sürede bölgesel ve küresel etkenlerin de dâhil olduğu bir iç savaşa dönüşüvermiştir. İç savaşın Suriye'nin sınırlarının çok dışına taşan bir alana ulaşması, Türkiye'de de terör eylemlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Daha önceleri sınır kapılarında ortaya çıkan bombalı saldırılardan hemen sonra Hatay ilimizin Reyhanlı ilçesinde 11 Mayıs 2013 yılında düzenlenen iki ayrı bombalı saldırıda 51 kişi ölmüş, 146 kişi de yaralanmıştır. Saldırılarda 452 işyeri, 293 ev, 62 otomobil ve 11 kamu binası patlamanın etkisi ile hasar görmüştür.¹⁰⁰

2013 yılının sonlarına doğru IŞİD VE PYD'nin çok önemli kazanımlar sağlayarak Suriye'deki güç ve etkinlik alanlarını iyice genişletmiş oldukları görülmüştür. Artık Suriye topraklarında kendilerine askerî ve idarî açıdan bir yaşam alanı oluşturmak için önemli adımlar atmışlardır. Ülkede oluşan krizi Suriye rejimi ile silahlı karşıt gruplar arasında büyük bir çatışmanın yanı sıra mezhepsel ve etnik yönünü öne çıkarma yolunu tercih etmişlerdir. Sonuç olarak da Suriye'nin toprak bütünlüğünü tartışmalı bir duruma getirmişlerdir.¹⁰¹

---

⁹⁸ BOSTANCI, Meltem. **Suriyeli Sığınmacı Sorunu ve Basına Yansımalar**, Anahtar Yayınevi, İstanbul, 2018: s.190.

⁹⁹ DURAN, Hasan. "Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri", Ortadoğu Yıllığı, 2014: s.513

¹⁰⁰ SANDIKLI, SEMİN, a.g.e., s.238.

¹⁰¹ ATLIOĞLU, Yasin. **Ayaklanmadan İç Savaşa Suriye Krizi, Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası**, Ed. Ü.Özdağ, Y.Demirağ, Kripto Yayınları, Ankara, 2017: s.221-222.

Suriye’de ortaya çıkan gelişmelerin ardından dünya, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra görülmüş en büyük göç olayı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorun, var olan göç politikalarının da yeniden sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Suriye krizi başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, bütün dünyada göçmen sorununun yeniden tartışılmasını sağlamış ve göçmen mevzuatının olmadığı ülkelerde bu çeşit düzenlemelerin tekrar oluşturulduğu bir sürece girilmiştir. Toplumlar açısından, göçmen ve mülteciyle beraber yaşamının nasıl olacağı tartışmaları günlük tartışma konularının içinde ilk sırayı almayı başlamıştır. Etnik, dinî ve siyasî farklılıkların iç savaşa dönüştüğü anlaşılmıştır. Sığınmacı kavramı, Türk hukuku açısından, Avrupa dışından gelen mültecileri ifade etmek için kullanılmıştır. Türk hukuk sistemine göre sığınmacı, mülteci açıklamasındaki şartları taşımakla birlikte Avrupa dışında bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulunana kadar kendilerine geçici oturma izni verilen kişileri ifade etmektedir. Mülteci ile sığınmacı arasındaki fark Türkiye’den sığınma isteyen yabancıların geldiği coğrafi yerden doğmaktadır.¹⁰² Çeşitli sebeplerle ortaya çıkan göç, farklı kültürlerin karşılaşmalarına da neden olmuş ve farklı kültürlerle sahip insanların bir arada yaşamalarını sürdürme zorunluluğu ve uyum sağlama süreci, uyumsuzluk ve çatışmaya varan önemli sorunlara da sebep olmuştur.

2.2.1. Türkiye’deki Suriye’ye: Açık Kapı Politikası

Gün geçtikçe iç savaştan ülkemize kaçan sığınmacılar, Türkiye’ye olan göçü arttırmıştır. Yine BMMYK’nin 2014 verilerinden öğrendiğimize göre Türkiye, 1,5 milyondan fazla mültecinin barındırıldığı ülke durumuna gelmiştir.¹⁰³ Bu aşamada hukukun üstünlüğü ilkesi gözetiminde göç eden Suriyelileri, keyfi uygulamalara karşı koruma görevini öne çıkarmıştır. Vize uygulamasına gerek duyulmadan sınırdan ülkeye girişleri kolaylaştırmıştır.¹⁰⁴

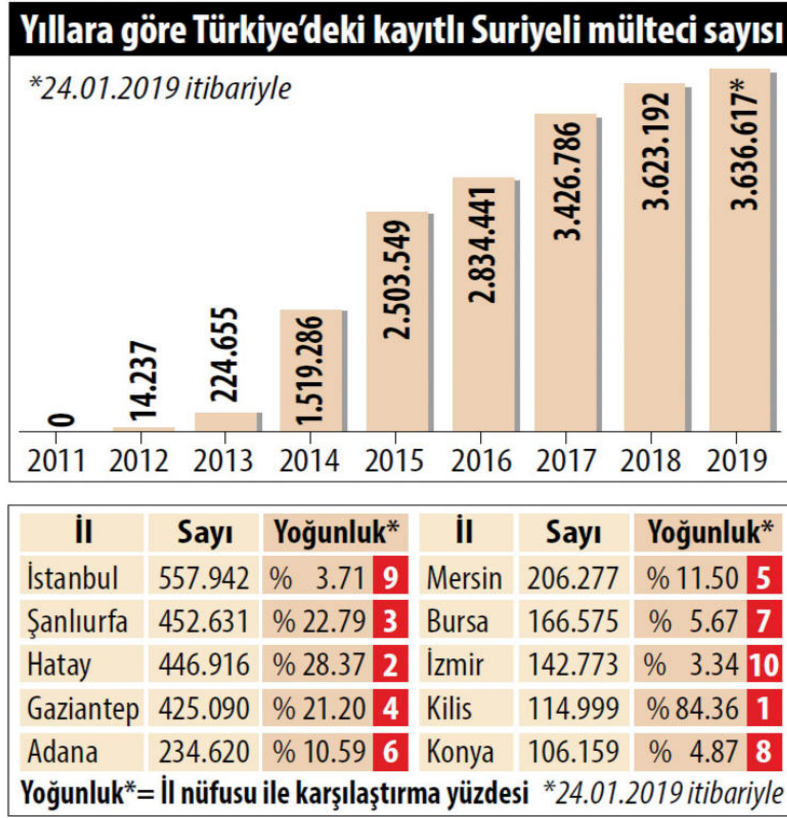
---

¹⁰² CİHANGİR, Feyzullah. “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma”, 23 Şubat 2015, <http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>, (Erişim Tarihi 04.09.2019).

¹⁰³ BMMYK, 2014.

¹⁰⁴ ÇATIR, Gül. “Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: İletişim Yayınları, İstanbul, 2012: s.220

Tablo 1: Yıllara Göre Türkiye'deki Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı

Kaynak: <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/suriyeli-multecilerin-sayisindaki-artis-suruyor-41099026> (Erişim Tarihi: 30.01.2019)

Tablo 2: Suriyeli Vatandaşların Göç Dağılım Oranları

SURİYE'DEN GÖÇ VERİLERİ

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, biyometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyeli vatandaşların yaş ve cinsiyetine göre dağılım oranını açıkladı.

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.631.626	1.418.253	3.049.879
0-4	194.196	180.651	374.847
5-9	223.514	210.502	434.016
10-14	169.884	156.569	326.453
15-18	141.229	118.900	260.129
19-24	255.298	195.080	450.378
25-29	165.855	129.273	295.128
30-34	139.492	109.314	248.806
35-39	98.619	81.606	180.225
40-44	69.268	64.775	134.043
45-49	53.508	49.252	102.760
50-54	42.809	41.049	83.858
55-59	28.900	28.732	57.632
60-64	20.054	20.487	40.541
65-69	13.316	13.704	27.020
70-74	7.108	7.878	14.986
75-79	4.421	5.277	9.698
80-84	2.311	2.920	5.231
85-89	1.257	1.550	2.807
90+	587	734	1.321

Biyometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyeli'lerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (15.06.2017)

% 72

Kadın, çocuk ve
65 yaş üstü erkek

% 46

18 yaş altı çocuk

YeniŞafak

com

Kaynak: Yeni Şafak Gazetesi, 2017.

İzlenen bütün bu göç olayları ışığında, gelen nüfusun kalabalık olmasından çok, Türkiye’de bu konu ile ilgili gerekli hukuki düzenlemelerin bulunmamasından dolayı uygulamalarda eksiklikler görülmektedir. En dikkat edilmesi gereken madde şudur: “Herkes zulüm karşısında diğer devletlere sığınmak ve sığındıkları ülkelerce mülteci insan konumunda tutulmaları hakkına sahiptir.”¹⁰⁵ Göç ve iltica eylemi hakkındaki yasal düzenlemelerde;

- 1951 Cenevre Sözleşmesi,
  - 1967 Ek Protokolü ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- olmak üzere iki ana belgenin esas alındığı görülmektedir.

Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılar hakkında uygulamış olduğu temel politika “açık kapı politikası” olmuştur. Uygulanan bu politikada, güvenlik amaçlı bazı aksaklıklar yaşansa bile açık kapı politikası yasal prensipte 2016 yılına kadar devam ettirilmiştir. Türkiye hükümet politikası gereğince, zulüm ve savaştan kaçan insanlar için sınırların açık olduğunu ve öyle kalacağını, gelenlerin Türkiye’deki temel ihtiyaçlarının karşılanacağını ve kimsenin zorla geri gönderilmeyeceğini garanti altına almış ve ne yazık ki bu yaklaşımı değiştirmemiştir. Suriyeli sığınmacılara yönelik, Türkiye’nin ortaya koymuş olduğu bu açık kapı ve geçici koruma siyaseti, uluslararası toplum tarafından da büyük bir takdirle karşılanmıştır. Fakat bu politikanın kontrolsüz olduğu da çok açıktır. Çünkü Türkiye’ye son beş yılda Suriyeli olmayan, büyük bir bölümü 2014-2016 yılları arasında Avrupa’ya geçmiş olan 1 milyonu aşkın göçmenin girişi açıklanamamaktadır. Bunun yanı sıra sınırdan girişlerin kayıt altına alınamaması ve mülteci/göçmenlerin kendi tercihleri ile istedikleri yere gitmeleri de bu sürecin yönetimini zorlaştırmış, hatta kalıcılığın en ciddi alt yapısını oluşturmuştur.¹⁰⁶

Hiç şüphesiz 2011 yılından bu yana yaşanan Suriyeli sığınmacılar krizi dünyanın ve Türkiye’nin gördüğü en önemli insanî krizlerden biri olmuştur. Bu konu hakkında Türk toplumunun ve devletinin çabası yüksek derecede önem arz etmektedir. Konuya yönelik İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) merkez ve yerel düzey yetkilileri, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kızılay vb. gibi sivil toplum kuruluşlarının çabaları her türlü takdiri de toplamıştır. Türkiye, bütün bu olanakları ve

---

¹⁰⁵ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, md. 14, https://ww.tbmm.gov.tr/komisyon/insan_haklari/pdf01/203-208 (Erişim Tarihi: 03.12.2018) .

¹⁰⁶ ERDOĞAN, M. **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 2.Baskı, İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul, 2018: s.227.

kurumları ile süreci uluslararası hukuk yönünden ve en önemlisi de vicdanî bir bakış açısı ile yürütme eğilimindedir. Bütün bunların siyasetten meydana getirilen kapsamlı bir strateji yokluğunda gerçekleştiği de akıllardan çıkmamalıdır. Bir bürokratin açıklamalarından hareketle Suriyeliler konusunun devlet tarafından, “yönetilmesi gereken bir süreç olarak değil, üstlenilmesi gereken bir yük” olarak algılandığı görülmektedir. Bu düşünceye kaynaklık eden çıkış noktası ise Türkiye’nin, Suriye’de gelişen olaylara, Suriyelilerden daha çok önem verdiği gerçeğidir. Ayrıca Suriye’deki savaş ve rejim hakkında neredeyse hiçbiri doğru olmayan siyasi öngörüler, krizi yalnızca insanî değil, politik bir krize dönüştürmüştür. Suriye’de Esed rejiminin geleceği günümüzde dahi bilinmemektedir. Konu ile ilgili öngöründe bulunan bütün kurum ve liderler de yanılmıştır. Türkiye’nin de yanılması kabul edilebilir bir durumdur. Fakat bu yanılığın maliyeti, hem mülteci sayılarının olağanüstü artmasına hem de sürecin sürekli bir biçimde “geçicilik” açısından yönetilmesine yol açmış, geline nokta ise Türkiye için sorunun maliyeti daha da yüksek olmuştur.¹⁰⁷

Küresel “açık kapı politikası”, sanki komşu ülkelerin üzerinde kalmış gibi bir algı oluşturularak çeşitli güçleri ve gelirleri daha çok olan ülke ve kurumlar, açıkça sorundan uzak kalmak için çaba harcamışlardır. Sorunları paylaşarak hafifletmek yerine, onların komşu ülkelerin sırtına yüklenmesine yönelik politik yaklaşımlar, aslında bundan sonraki süreçte ortaya çıkacak krizler için de önemli bir risk ortamı yaratmıştır. Suriye krizi ile ortaya çıkan dayanışma ve yük paylaşımı krizi, bir sonraki krizde komşu ülkelerin çok daha korumacı önlemlere yönelmesine sebep olabilecek bir gerçektir. Bu durum da çok ciddi insanî krizlerin yakın olduğunun habercisidir.

2.2.2. Suriyelilerin Yasal Statüleri

Hem yasalar hem de yönetmeliklerde genel çerçeveye göre Suriyeliler için özel düzenlemelere olanak sağlayacak şekilde değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye göç için Suriye vatandaşlarının vize almasını gerektirecek bir zorunluluk bulunmamaktadır. Vize muafiyeti anlaşmasının bir sonucu olarak Suriye halkı ülkemize vizesiz giriş yapabilmektedir.¹⁰⁸ 29 Nisan 2011 yılında bir grup, Hatay’ın Cilvegözü Sınır Kapısı’ndan iltica ederek ülkemize yerleşmiştir. Dönemin Başbakanı

¹⁰⁷ ERDOĞAN, a.g.e., 2018: s.228.

¹⁰⁸ Bakanlar Kurulu “Diplomatik, Hususi, Hizmet ve Genele Ait Pasaport Hamili Suriye Vatandaşlarının Türkiye’ye Yapacakları Turistik Amaçlı Seyahatlerinde, İkamet Sürelerinin 180 Gün İçinde 90 günlük Aşmaması İle Tek Taraflı Vize Muafiyeti Sağlanması Hakkında Karar”, Resmi Gazete, 16 Ekim 2009.

olan Recep Tayyip Erdoğan'ın önderliğindeki hükümet, Suriye'den ülkemize gelen göçmenleri, "kardeşlik" duyguları ile özdeşleştirerek onlar için ülkemizin kapılarının açık olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁹

Sığınmacıların devam eden göçleri sonucu Suriye'den Türkiye'ye belgeli ve belgesiz gelenlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bir bölümü kamplara yerleştirilirken diğer kısmı tanıdıklarının yaşadığı Hatay'a yerleşmişlerdir. Gelen bu Suriyelilerin sığınma başvuruları kayıt altına alınamamıştır.¹¹⁰ Geçici Koruma Yönetmeliğinin "Geçici 1. Maddesi" Suriyeliler için özel bir düzenleme yapılarak statü konusunu kesinleştirmiştir:

"28 Nisan 2011 yılından bugüne Suriye Arap Cumhuriyeti'nde oluşan olaylar nedeni ile geçici koruma sebebiyle Suriye Arap Cumhuriyeti'nden topluluk ya da kişisel olarak Türkiye sınırına ulaşan ya da sınırları geçen Suriye halkı ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar bile geçici koruma altına alınacaklardır. Geçici korumanın uygulandığı zaman içinde, kişisel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmayacaktır". (GKY-Geçici Md.1)

Suriyeli mültecilerin sayıları, 2013 yılı sonlarında barındıkları merkezlerde 210.358'e ulaşırken, 17 Temmuz 2014'te sadece kamplardaki sayıları, 218.847 olarak açıklanmıştır. Dönemin Başbakanı, Ak Parti ve Hükümet temsilcisi Recep Tayyip Erdoğan, daha sonraki yıllarda ülkemizde 1.8 milyondan fazla Suriyeli mülteci olduğunu beyan etmiştir¹¹¹. Suriyeli göç edenler statü olarak "misafir" unvanı ile anılmaya başlanmıştır. "Misafir" sözcüğünün yasal herhangi bir karşılığı yoktur. Bu unvan, mülteci veya sığınmacı statülerinde yasal olarak belirlenmiş hak ve sorumluluklardan da yoksun olmayı simgelemektedir. Aslında bu ifadeyle geçici koruma altına alınma ve yarı hukukî bir durum özetlenmiştir.¹¹² Geçici koruma, hukuki olarak yürürlüğe girmişken, yasa öncesinde de bu konunun ve başlığın kullanıldığı görülmüştür.¹¹³

2.2.3. Suriyelilerin Geçici Korunması

Önemli bir konu olan "Geçici Koruma" yasası Ekim 2014'te yürürlüğe girmiş ve belli ilkeler etrafında düzenlenmiştir. Uygulamaya konulan bu yönetmeliğin esas amacı;

¹⁰⁹ "Davutoğlu'nun Suriye Açıklaması" <http://www.youtube.com>, 2011. (Erişim Tarihi: 02.12.2018).

¹¹⁰ EMHRN, (Avrupa Akdeniz İnsan Hakları Ağı) Belirsizlik: "**Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime**", EMHRN Yayınları, Ekim, 2011: 59.

¹¹¹ TC.Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, "Barınma Merkezlerinde Son Durum", <https://www.afad.gov.tr/TR> (Erişim Tarihi: 19.10. 2018) .

¹¹² KARACA, A. **Küreselleşme Çağında Zorunlu Göç**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013: s.38-39.

¹¹³ ÖZGÜR, Nurcan. "**Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskânlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar**" İstanbul, 2012: s.211.

kendi ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, geri dönemeyen, geçici koruma ile toplulukların sınırlarımıza gelmesi ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesi etrafında, uluslararası koruma isteği kişisel olarak değerlendirilmeyenlere sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin esasları düzenlenmiştir.¹¹⁴ Geçici koruma kapsamındaki kişilere geçici koruma kimlik belgeleri ile yabancı kimlik numaraları verilmesi de belirtilmiştir.¹¹⁵ İnsani yönü ağır basan sığınmacı meselesi ile sorunun çeşitli yönleri farklı çevrelerce pek çok kez dile getirilmiştir.¹¹⁶

Suriyelilerle ilgili çıkarılan bu yönetmelikteki dikkatleri çeken en önemli nokta, geçici koruma kimlik belgesinin Türkiye'de yerleşim hakkı sağlaması ve ikamet izni sağlamasının yanı sıra Türk vatandaşlığına başvuru hakkına imkân vermediği açıklamasıdır.¹¹⁷ Bu düzenlemede “geçici korunan” Suriyelilere uygulanacak ve verilecek hizmetler de yönetmelikte belirtilmiştir. Bunları; eğitim, sağlık, iş alanlarında çalışabilme, sosyal yardım ve hizmetlerden ücretsiz yararlanabilme gibi hizmetler olarak sıralayabiliriz.¹¹⁸ Uyum politikalarının kalıcılığı güçlendirme riski olduğu çok açık bir şekilde görülmektedir. Fakat çok ciddi bir kitle için kalıcılığın güçlü hatta kesin bir durum olduğu düşünülürse, yapılacak uyum çalışmalarının geleceğin huzurlu Türkiye'si için önemli olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Uyum siyasetleri ile üstlenilen “risk”, uyum politikaları olmaması durumunda ortaya çıkacak olan son derece ciddi sorunlar düşünüldüğünde oldukça önemsizdir. Bu sebeple içerikli uyum politikaları artık bir mecburiyet olarak görülmelidir. Uyum politikalarının çok önemli basamakları bu süreçte özel biçimde önemslenmelidir. En hassas konular, statü, eğitim, çalışma, konut, barınma, yerel uyum zamanları, yeni kurumsal oluşumlar, güvenlik, Suriyelilerin karar alma süreçlerine de dâhil edilmeleri ve belki de en önemlisi Türk toplumunun desteğinin alınması/hazırlanması durumudur.¹¹⁹

2.3. SİĞINMACI SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Suriyeli sığınmacılar ilk göçe başladıkları sıralarda yalnızca sınır illerimizde yerleşmeyi tercih ederken, geçen süre içerisinde büyük şehirlerimize ve genelde tüm

¹¹⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği, md.1.

¹¹⁵ Geçici Koruma Yönetmeliği, md.22.

¹¹⁶ CANYURT, a.g.e., s.134.

¹¹⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği, md.25.

¹¹⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği, md. 26-31.

¹¹⁹ ERDOĞAN, a.g.e., 2018: s.245-246.

illere dağılmışlardır. İçişleri Bakanlığımızın verilerinden öğrendiğimiz bilgilere göre Türkiye’de yalnızca 8 ilde Suriyeli yaşamamaktadır. Fakat yine de sığınmacıların ciddi bir bölümü bazı büyük şehirlerimizde yoğunlaşarak yerleşmişlerdir. Bu durumun sınır illerimiz başta olmak üzere Türkiye’nin genelinde etkilerinin olması da gözden kaçmayan bir ayrıntı olmuştur. Bu etkileri, ekonomik, politik, toplumsal, güvenlikle ilgili ve temel hizmetler üzerindeki etkiler biçiminde sınıflandırabiliriz.

2.3.1. Toplumsal Etkiler

Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar konusu öncelikle sosyal bir uyum sorununu da beraberinde getirmiştir. Sığınmacı misafirlerimiz ile bölgede yaşayan yerli halk arasında çeşitli kültürel ve dille ilgili farklılıklar yüzünden ortaya çıkan problemler yerel tepkinin en önemli sebebidir diyebiliriz. Ayrıca çok eşliliğin meydana çıkması, boşanmaların çoğalması, kadın ve çocuk istismarının görülmesi, bazı illerde etnik ve mezhepsel ayrışmaların artması, düzgün olmayan yapılaşma ortaya çıkan toplumsal etkiler arasındaki faktörlerdendir.

Büyük şehirlerin merkezlerinde yaşayan Suriyeliler ucuz kirada oturmak için genelde kenar mahalleleri tercih etmektedirler. Zaten olumsuz şartlara sahip olan evlerde birden çok aile bir arada yaşayabilmektedir. Bu durum da çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı beraberinde getirmiştir. Suriyeli genç erkekler uyuşturucu kullanımı ve satışı yönünden istismara açıkken kadınlar da fuhuş tehdidiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Sığınmacıların oluşturduğu diğer toplumsal sorun çocuk işçiliğidir. Kamp dışlarında yaşayan Suriyeli çocukların küçük bir kısmı eğitim alabilmektedir. Bunun en önemli nedeni de devlet veya sivil toplum kuruluşu hizmetlerinin yeterince sunulamamasıdır. Paraya olan ihtiyaç sebebi ile özellikle çocuklar her alanda çalıştırılmaktadır. Sokaklarımızda çeşitli ürünler satan çocuklar ve dilenciler bunun bir kanıtıdır. Suriyeliler fabrikalarda ucuz iş gücü olarak çalıştırılmaktadırlar.

2.3.2. Ekonomik Etkiler

Suriyeli sığınmacıların ekonomik alandaki etkilerine baktığımızda risklerin ve fırsatların iç içe geçtiği görülmektedir. Genel perspektifte Suriyelilerin Türk ekonomisine, özel perspektifte ise yerel ekonomiye çeşitli yönlerden katkılar sunduğunu ama bir başka açıdan da işsizliğe neden olduklarını söyleyebiliriz. Suriyelilerin oluşturduğu talebin ev sahiplerince fırsat olarak kullanıldığını gördüğümüzde kiraların da

arttığı söylenebilmektedir. Talep arttıkça temel gıda maddeleri ve özellikle ev fiyatları yüksek oranda artmıştır.¹²⁰

Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisine ve yerel ekonomilere büyük bir yük olmalarının yanında çeşitli faydalar da sağladıkları söylenebilir.¹²¹ Bu açıdan baktığımızda Suriyeli göçmenlerin ülkelerinden ayrılırken beraberlerinde getirdikleri nakit paraları ve çeşitli değerli eşyaları piyasaya dağıtmaları halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Suriyeli göçmenlerin aynı zamanda çok yoğun yaşadığı sınır illerinde ev kiralarında ve emlak arzında büyük artışlar meydana gelmiştir. Bu iki faaliyetin yanı sıra Suriyeli sığınmacıların iş ortamlarında çalışma izinleri olmadığı halde düşük ücretler karşılığında kaçak işçi olarak çalıştırılmaları işverenler yönünden de çok olumlu karşılanmıştır. Özellikle vasıfsız ve niteliksiz iş gücüne ihtiyaç duyulan alanlarda Suriyeli mültecilerin çalışması ve göçe bağlı olarak ani nüfus artışı imalat ve perakende sektörüne bir hareketlilik getirmiştir.¹²² Ayrıca devletin sığınma kamplarında verdiği çeşitli hizmetlerde kullandığı malları yerel tedarikçilerden sağlaması o bölge ekonomisini de rahatlatmıştır. Böylece Suriyeli mültecilerden dolayı oluşan ekonomik kayıplar telafi edilmiştir.¹²³

Ekonomik yönden en fazla konuşulan sorunun Suriyelilerin sanayide, tarım alanında ve küçük oranlı işletme kuruluşlarında kaçak yollarla ucuz iş gücü olarak çalıştırılmaları durumunun olduğu söylenebilir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma faaliyetleri gün geçtikçe artmaktadır. Arap Baharı adı altında devam etmekte olan iç savaş Suriye’yi gün geçtikçe yaşanmaz bir duruma sürüklemektedir. Suriyeli sığınmacılar, Türkiye’de buldukları andan itibaren ülkelerine geri dönmeyi düşünmeyeceklerdir. Fakat Suriyeli sığınmacıların farklı dil, sosyal yaşam biçimi ve kültüre sahip olmaları Türkiye’ye uyumlarını sosyolojik açıdan güçleştirmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye adapte olmalarının sağlanması birtakım yasal düzenlemeleri de zorunlu hale getirmiştir. Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal uyum politikası yaptırımları da bir gereklilik arz etmektedir.

---

¹²⁰ OYTUN, Orhan. ORSAM, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**, Ankara, 2015: s.12.

¹²¹ OYTUN, Orhan. Sabiha ŞENYÜCEL GÜNDOĞAR, **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**, Rapor No: 195, Ocak 2015, s. 17.

¹²² T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, “**Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi**”, <http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.04.2017).

¹²³ OYTUN, Orhan, “**Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler**”, Orsam Rapor No: 189, Nisan 2014, s. 18-19.

Türkiye, Suriyeli mültecilerin ekonomik maliyetinin büyük kısmını kendisi karşılamaktadır. Bu durum Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki yükünü hafifletmek için barınma merkezlerindeki mültecilere alınan yardım malzemelerinin büyük bir kısmı yerel firmalardan temin edilmektedir. Böylece mültecilerden dolayı oluşan ekonomik maliyetler telafi edilmeye çalışılmıştır. Bölgedeki firmalardan satın alınan yardım malzemeleri bölge ekonomisine katkı sağlamıştır.

Suriyelilere sağlanan yardımlar yerel firmalar üzerinden karşılanmaktadır. Bütün dünyadan Suriye'ye giden yardım malzemeleri de sınır illerimizdeki firmalarca karşılanmaktadır. Bu durum özellikle dokuma ve tekstilde, ayrıca gıda alanlarında hizmet gösteren firmalar yönünden büyük bir fırsat olarak görülmüştür. Bu sayede hem üretimin artması hem de iç savaşla görülen ve büyük sıkıntı yaşayan ihracatın düzelmesi sağlanmaktadır. Yatırımcıların en çok önemsendiği faktörlerin başında, iş gücü potansiyeli gelmektedir. Sınır illerimizdeki Suriyelilerle beraber iş gücünün de artması yatırımlara katkı sunabilmektedir. Ayrıca sığınmacılar küçük de olsa üretime katılmaya başlamışlardır. Suriyeli sığınmacıların açtıkları dükkânlar; örneğin fırınlar, ayakkabı üretimi yapan işletmeler ekonomiye katkı sunmaktadırlar. Ancak yerel esnaf bu durumdan çok hoşnut değildir. Bu sebeple de sınır illerimizde Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında çok sayıda tartışma çıktığı dikkat çekmektedir. Sınır illerimizde kaçakçılık, iç savaş öncesinde de bilinen bir durumdur. Fakat bu kriz ile birlikte kaçakçılığın oranı artmıştır. Bu artış özellikle Kilis'te görülmektedir. Kilis ekonomisi yönünden “dumansız fabrika” olarak ifade edilmektedir.¹²⁴

2.3.3. Politik ve Güvenlikle İlgili Etkileri

Ülkemize gelen mülteci Suriyelilerin siyasi etkileri iki farklı yönden ele alınabilmektedir. Birincisi Suriyelilerin Türkiye'deki politik alana olan etkisidir. İkincisi ise sığınmacıların genel anlamda ve güvenlik riski açısından yerel halk tarafından gösterilen tepkinin bir provokasyon sonucunda kitlesel tepkilere dönüşmesi ihtimalidir. Yerel halktan gelen tepkilerin en tehlikeli sonucu ise Suriyelilerin örgütlenerek kendi adalet ve güvenliklerini sağlama ihtiyacıdır.

2.3.4. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri

---

¹²⁴ ORSAM, a.g.e., 2015: s.13.

Hazırlanan kamplarda yaşayan Suriyeliler sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden yararlanmak noktasında büyük sıkıntılar yaşamamaktadır. Kamp dışındakiler ise kayıt yaptırmaları halinde devlet hastanelerinden ücretsiz faydalanmaktadırlar. Sınır illerimizdeki devlet hastanelerinde en önemli problem kapasite meselesidir. Bu bölgelerde sadece sığınmacı Suriyeliler değil, Suriye’de ikamet eden ancak çatışmalar sebebiyle yaralanan kişiler de tedavi edilmektedir. Bu sebeple hem fizikî şartlar hem de sağlık çalışanları yönünden bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Eğitim yönünden baktığımızda ise devlet okullarında yalnızca pasaport ile ülkemize giriş yapanlar eğitim alabilmektedirler. Devlet okullarımızdaki eğitim alanlarında dil sorunu görülmemesi için Arapçaya hâkim öğretmenler görevlendirilmiştir.

Suriyeli sığınmacıların şehirler üzerinde oluşturduğu etkilerin bir diğer boyutu da belediye hizmetleri ile ilgili olanlarıdır. Çöp toplama, toplu taşıma, şehir temizliği, kültürel faaliyetler gibi konularda geniş çaplı sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Nüfusu iki katının fazlasına çıktığı Kilis şehrimiz başta olmak üzere yoğun göç alan şehirlerimizin var olan hizmet kapasitesi, ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktadır.¹²⁵

Özetleyecek olursak Türkiye’de yaşayan Suriyeliler konusu toplumsal, siyasal ve ekonomik yönü olan bir uyum sorunu ve güvenlik meselesine dönüşmüştür. Suriyelilerin genel eğitim durumuna ek olarak asıl sorunlu olan konu ise okul çağındaki Suriyeli çocuk ve gençlerdir. Ayrıca her geçen gün daha iyi yaşam şartlarına kavuşmuş olsalar da Türkiye’nin her yerine yerleşmiş olan Suriyelilerin önemli bir barınma sorununun da bulunduğu su götürmez bir gerçektir.¹²⁶

---

¹²⁵ ORSAM, a.g.e., 2015: s.114.

¹²⁶ ERDOĞAN, a.g.e., 2018: s.250.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TOPLUMUNUN VE SURİYELİ SİĞINMACILARIN KARŞILIKLI DUYGU VE BEKLENTİLERİ

Savaş sebebiyle ülkemize sığınmak zorunda kalan Suriyeli misafirlerimiz maalesef kendilerine hazırlanan kampları değil de şehir merkezlerini tercih etmektedirler. Suriyelilerin sınırlarımızdaki ve bölge dışındaki şehirlere yerleşimlerinin artması, toplumumuzda çok çeşitli tepkilere ve tedirginliklere yol açmaktadır. Türkiye’de, toplumsal bir gerginlikle huzursuzluğun görülmesine ve aynı zamanda daha büyük sorunlara da gebe olan bu sorunun nasıl çözüleceği hakkında bir açıklama henüz yapılmamıştır.

Sosyolojik yönden konuya baktığımızda “Göç ve Kültür” arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu görülmektedir. Ülkemize sığınan Suriyeli göçmenler kendi kültürel özelliklerini ve yapılarını göç ettikleri yerleşim yerlerimize taşımakta ve yaşadığı yerin kültüründen de etkilenmektedir. Bu sebepten dolayı göç olayının yaşandığı toplumlarda sosyal uyum sorunları ve çatışmaları belirginleşip çeşitli sorunlara ortaya çıkarmaktadır.¹²⁷

Toplumsal uyum kavramı ile aynı anlama gelen tolerans kavramı, farklı kültürel geçmişe sahip iki veya daha fazla topluluğun bir arada yaşama deneyimlerini açıkça ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin bazı illerde çeşitli olaylara karışmaları ve yerel halkın bunlara tepki göstermeleri önemli bir ayrışmaya ve kırılmalara sebep olmamıştır.¹²⁸ Bunu sağlayan en önemli etken olarak da dinî ve kültürel olarak iki toplumun yakın olması gösterilmiştir. Göçle ilgili taranan kaynaklara dayanarak ilerleyen dönemlerde bu sığınmacıların bir bölümünün yurtlarına dönmeyeceği gerçeği, bu sebeple de toplumsal uyumları kolaylaştırmak için köklü çözümlerin gerekliliği görülmektedir.¹²⁹

¹²⁷ MİM, Sertaç Tümtaş, ERGUN, Cem. “Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:21, Sayı:4, 2016: s. 1352.

¹²⁸ ÜNAL, Serdar. “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: ‘Öteki’ Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”, Journal of World of Turk, Cilt:6, Sayı:3, 2014: s. 76.

¹²⁹ ÖZDEMİR, Erol. **Uluslararası Kitlemel Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler**, ANKASAM, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 4, Aralık 2017: s. 130.

Suriyeli sığınmacıların gün geçtikçe artan sayıları ve güvenlik problemleri, Türk toplumunda huzursuzluk ve bir kargaşa ortamı meydana getirmiştir. Kullanılan çeşitli güvenlik kavramları hem ulusal güvenliğimizi hem de toplumsal güvenliğimizi kapsayacak şekilde düşünülmelidir. Çeşitli haberlerden ve gündeme yansıyan olaylardan hareketle Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldikleri tarihten itibaren pek çok güvenlik sorunu yaşandığını gözler önüne sermektedir.¹³⁰

3.1. Suriyelilerin Beklentileri ve Görüşleri

Öncelikle kendi ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin şu anki hallerinden çok memnun olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar, ülkelerinden ayrılmalarına sebep olan kavga ve baskılardan sonra Türkiye'de bulunmaktan memnun olduklarını ve kendilerini güvende hissettiklerini ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli göçmenlerde çok belli bir tedirginlik, umutsuzluk ve korku durumu söz konusu değildir. Suriyelilerin en önemli korkuları “kayıp kuşak” diye adlandırdıkları çocuklarının geleceği hakkındadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda daha çok çaba göstermesi beklentileri arasındadır. Aynı zamanda Suriyeliler, Türkiye'de daha hızlı bir şekilde yaşama ayak uydurmak için Türkçe öğrenmeye çalıştıklarını, özellikle çocuklarının Türkçe öğrenmesini çok istediklerini, Türkiye resmi ve özel kurumlarının da Türkçe öğrenmeyi kolaylaştıracak olanaklar sağlamasından çok memnun kalacaklarını açıklamaktadırlar.¹³¹ Kendilerine her konuda çok yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Dışlanmadıklarını ancak yaşanan bazı olumsuzlukların da normal karşılanması gerektiğinin farkındadırlar. Bir kısım Suriyeli ise çalışma hakkı elde ettiklerinde de ucuz emek sömürüsü ile karşı karşıya kaldıklarını ifade etmiştir.

Suriyelilere Türkiye'de en çok hangi söylemin rahatsız edici olduğu sorulduğunda, “misafirlik” olduğu cevabı ile karşılaşılımıştır. Bilhassa eğitimli Suriyeliler, Cenevre Anlaşması çerçevesinde yer alan coğrafi çekincenin kendilerini uluslararası hakları kullanmaları yönünden mağdur ettiğini belirtmişlerdir.

Yerel halkın Suriyelilere yönelik bakış açısı da farklılıklar göstermektedir. Suriyelilere ücret bile istemeden yer verenler ya da kendi evlerini onlarla paylaşanlar olduğu gibi, çok kötü şartlardaki yerleri yüksek kira karşılığında kiralayanlar da

¹³⁰ DİNÇER, Osman Bahadır. “Suriyeli Mülteciler Krizi Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Ankara 2013: s. 13.

¹³¹ ERDOĞAN, Murat ve KAYA, Ayhan. **Türkiye'nin Göç Tarihi**, 1. Baskı, İst. Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul, 2015: s.326.

görülmektedir. Suriyelilerin önemli bir kısmı geldikleri yerlerdeki hayat standartlarının çok gerisinde kaldıklarını da söylemektedirler. Kendi ülkelerinde bıraktıkları yerlerin artık kullanılamaz olması ve yıkılması ile ellerindeki tüm kaynakların tükendiğini ve zor günlerin kendilerini beklediklerini açıklamaktadırlar.¹³²

Çeşitli etnik unsurlara ve dinî mezheplere sahip olan pek çok Suriyeli 2011 yılında, sözde rejimin demokratikleşmesi adına barış içerikli gösterilerde bulunmaya başlamıştır. Ancak bu isteğe karşı çıkan rejim, şiddet uygulayarak halkı bastırma eylemlerinde bulunmayı tercih etmiştir. Çok kısa bir sürede, demokratikleşme isteğinde ısrar eden Suriyeli halkı da silahlanmaya, Özgür Suriye Ordusu adı altında kurulan birliklerle karşı-toplum oluşumuna neden olmuştur. PKK ve İslam Devleti gibi toplulukların artması, 2013 yılından sonra kendini göstermiştir. Harekâtın ilk zamanlarında var olan, herkesi kapsama anlayışındaki yaklaşım yok olmaya başlamıştır. Ülke, sınırları dışından desteklenen ve gittikçe güçlenen bir kutuplaşmada parçalara ayrılmıştır. Politik İslamcı hareketlerin ilerleyişi ve Kürt etnik-ulusalcı grupların isteklerin karşısında, daha ılımlı topluluklar belirmiştir. İç savaş ile mücadele sırasında Suriyelilerin tutunma stratejilerinin neler olduğu anlaşılmıştır. Suriye, çeşitli güç ve örgütlerin etkisiyle bölünürken, savaş ekonomisinin geldiği sıkıntılı durum da kendini iyiden iyiye göstermeye başlamıştır.¹³³

Suriye sorunu ve mültecilerin oluşturduğu etkiler, Türk dış politikasının en önemli gündem maddelerinden biri olmaya devam etmektedir. Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönebilmesi için terör örgütlerinin bölgeden çıkarılması için gerekli operasyon ve harekâtlara düzenlenmektedir. Bunların en güzel örnekleri Zeytin Dalı Harekatı ve Pençe Harekatı'dır. Suriye'nin İdlip şehrinde halkın savaştan korunması bakımından askerî ve diplomatik tedbirler alınmıştır. Münbiç'te de Suriyeli göçmenlerin geri dönüşleri adına önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bütün bu gelişmelere rağmen Suriye meselesi, Türkiye dış politikasının uzun yıllar daha ana gündem maddeleri arasında yer alacak gibi gözükmektedir. Henüz çözüme ulaşılamayan YPG/PKK'nın Suriye'deki durumu, Türkiye'nin ulusal güvenliğini ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü tehdit etmeye devam etmektedir. ABD'nin YPG/PKK sorunları ile girmiş olduğu askerî ve siyasî problemlere

¹³² ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.327.

¹³³ BACZKO, Adam, DORRONSORO Gilles, QUESNAY Arthur. **Suriye Bir İç Savaşın Anatomisi**, Çev. Ayşe MERAL, İletişim Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2018: s.12.

Avrupa ülkelerinin de dâhil olması, Türkiye açısından çözümü önemli sonuçlar ortaya çıkarabilmesi ihtimaliyle görüşülmektedir.

Suriyeli vatandaşlardan, ülkelerindeki iç savaşın sonlanması ile geri dönmek istedikleri, fakat savaşın biteceği, ülkede güven ve huzurun temin edileceği bir ortama ait umutlarının da kalmadığı öğrenilebilmektedir. Suriyeli göçmenler, “Ülkemize dönmek isteriz.” cümlesini kurduktan sonra “Eğer orada barış ve huzur sağlanırsa...” diye eklemekte, sonra da bu düşüncelerinin çok uzun bir süre gerçekleşemeyeceğini vurgulamaktadırlar. Sığınma kamplarında yaşamaktansa kamp dışını tercih ettiklerini, kamplarda kalmayı da asla istemediklerini savunmaktadırlar. Bunun sebepleri ise şöyle sıralanabilir:¹³⁴

- Kamp hayatının kurallarından uzak daha rahat ve özgür bir yaşam olanağının olması,
- Kaçak da olsa çalışma imkânı olması,
- İstemedikleri halde Suriye’ye gönderilmeleri ihtimalinin kampta daha yüksek olduğu görüşü,
- Sığınma kamplarında Suriyeli politik ve etnik grupların tehdit ve baskısı altına girmekten korkmaları.

Suriyeli sığınmacı göçmenler, kendilerine sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkının devlet tarafından tanındığını ifade ederken, hastanelerde kendilerine bazen yerel halk tarafından kötü davranıldığını da dile getirmişlerdir. Önemli diğer bir sorun da eczanelerden ilaçlarını almaları konusundadır. Ayrıca Suriyelilerin çoğu kendilerine T.C. vatandaşlığı verilmesi halinde çok mutlu olacaklarını ve derhâl T.C vatandaşlığına geçmeyi kabul edeceklerini söylemektedirler. Özellikle yüksek eğitimli ve mesleği olan Suriyeli kişilerin bir kısmı, başka bir Avrupa ülkesine geçmek ve sürekli olarak orada yaşamak istediklerini de dile getirmektedirler.¹³⁵

Büyük şehirlerin içlerinde ortaya çıkan “dilencilik” olaylarından pek çok Suriyeliyi de rahatsızlık duymaktadır. Suriyeliler dilenenlerin çok önemli bir kısmının zaten Suriye’de de dilencilik yaptığını ve çingene olduklarını ileri sürmektedirler. Suriyeli göçmenler, yaşadıkları bu insanlık acısının Türkiye’de politik bir tartışma

¹³⁴ ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.328.

¹³⁵ DİLEK, a.g.e., 2018: s.79.

konusu olmasından rahatsızdır. Yalnızca hükümet tarafından, kişisel bir sorun olarak konunun gelişmesinin kendilerini de sıkıntıya soktuğunun farkındadırlar.¹³⁶

Suriyeli erkekler ile kadınlar arasında da fikir ayrılıkları görülmektedir. Erkekler savaşın tarafı oldukları duygusunu yaşarken, kadınlar kendilerine geleneksel olarak verilen rolün içinde erkelerin kararları etrafında hayatlarını devam ettirmektedirler. Suriyeli kadınlar Türkiye’de kalıcı olmaya daha istekli olduklarını gösterirken, erkeklerin mümkün olması durumunda ülkelerine dönmeye daha sıcak baktıkları bir gerçektir.

3.2. Türk Toplumunun Görüş ve Beklentileri

Öncelikle din birliğinin ve Müslümanlığın Suriye ve Türkiye toplumu için kültürel ilişkilerde çok önemli bir etkiye sebep olduğu rahatlıkla söylenebilecek bir durumdur. Ülkemizde kamplar dışında yaşayan Suriyelilerin bulunduğu altı şehirde yaşayan yerel halk ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan en önemli noktaları ve halkın değerlendirmelerini şöyle sıralayabiliriz:¹³⁷

Yapılan incelemelerde bazı konularda benzer değerlendirmelere ve tepkilere rastlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı Gaziantep, Kilis, Hatay ve Mersin, İstanbul, İzmir ilimizde yaşayan yerel halkın soruna bakışında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Hem şehir merkezlerinde hem de bölge dışı şehirlerimizde yaşayan yerel topluluklar, Suriyelilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerlerde yardıma muhtaç oldukları düşüncesinde yoğunlaşmaktadırlar. Ülkemizdeki Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalma istekleri her geçen gün artmaktadır. Ayrıca sığınmacılara vatandaşlık hakkının tanınması durumunda Suriyeliler, Türk vatandaşlarının sahip olduğu bütün haklara sahip olacaklardır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacılara eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanma ve çalışma hakkının sağlanması gelecekte ülkelere geri dönmeyeceklerinin rahatlığını sağlayacağından ciddi bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizdeki Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları çevreye uyum sorununu çözmek amacıyla atılması gereken en önemli adım, mültecilerin Türkçe öğreniminin yaygınlaştırılmasıdır. Suriyeli mülteciler Türkçeyi öğrenip kullandıkça mültecilerle Türk toplumu arasında sosyal iletişim ve etkileşim daha anlaşılır bir duruma gelecektir. Bu durum mültecilerin sosyal uyumunu da hızlandıracaktır. Fakat toplumsal uyum sürecinin uzun ve sıkıntılı bir dönem olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çünkü Suriyeli mültecilere yönelik yabancı düşmanlığı, sosyal

¹³⁶ ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.329.

¹³⁷ ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.330.

dışlanma, ayrımcılık gibi bir takım davranışlar da dikkatlerden kaçmamaktadır. Suriyeli sığınmacıların büyük bir tehdit olarak görülmesi, toplumda güvensizlik hissine yol açmaktadır. Ülkemizdeki Suriyeli göçmenlerin misafir mi yoksa kalıcı mı oldukları bilinmezliği toplumumuzda çeşitli tepkilere neden olduğu gibi mültecilerin toplumsal uyumunu da geciktirmektedir.

Türkiye, Suriyeli mültecilerden dolayı oluşan ekonomik maliyetin büyük bir kısmını kendisi karşılamaktadır. Ancak mültecilerin ekonomik yükü bir devletin kaldırabileceği nitelikte değildir. Uluslararası toplumun Suriyeli mültecilere daha fazla ekonomik yardımlarda bulunması gerekmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mülteci sorununun kısa süreli olmadığı, uzun dönemde de bu sorunun devam edeceği göz önünde bulundurulduğunda uluslararası toplumun etkin desteği ve işbirliği önem arz etmektedir. Mülteciler konusunda uluslararası toplumla hareket edilerek ortak çözümler üretilmesi çok önemlidir. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için Suriye'de tampon bölge veya güvenli bölgelerin oluşturulması halinde mültecilerin Türkiye'ye etkileri azalacaktır. Böylece Suriyeli mültecilerin farklı bir toplumla sosyal uyum sorunu da ortadan kalkacaktır.

Bu düşünceler etrafında ortak ve çok sık kullanılan ifadeler şunlardır:

- Hepimiz din kardeşiyiz,
- Türk milleti misafirperverdir,
- Çok kültürlülük bizi zenginleştirir,
- Mazluma kucak açmalıyız.

Yerli halkın bazı istisnalar dışında tamamı, bir yandan Suriyelilerin yaşadıkları insanlık dramı ile tam destek olmaya çalıştıklarını açıklarken, bir yandan da Suriyelilerin en kısa zamanda ülkelerine geri dönmeleri gerektiği düşüncesinde olduklarını belirtmektedir. Bazı kesimlerin görüşü de Suriyelilerin bir an önce kamplara yerleştirilmeleri gerektiği yönündedir. Bilhassa kamplar dışında “kontROLSÜZ, BAŞI-BOŞ” biçimde olan Suriyelilerin ekonomik, ahlakî, hayatî, çalışma şartları ve güvenlik yönünden çok çeşitli tehdit unsuru olduğu görüşü ile de karşılaşılmaktadır.

Türkiye'deki yerel halk, daha çok Suriyeli alınmaması, Suriyelilerin şehir merkezlerinden uzak olan kamplarda toplanması gerektiğini sürekli dile getirmektedir. Yaşanan Suriye krizinde ve ülkemize gelen Suriyeliler hakkında Türkiye'nin, özellikle de

Recep Tayyip Erdoğan'ın özel bir etkisi görülmüştür. Ancak ülkedeki diğer siyasi partiler, Adalet ve Kalkınma Partisi ile aynı görüş birliğinde değillerdir. Hükümetin, Suriye politikasını eleştirenler, Suriyelilerin iktidar partisince özel olarak getirildiğini, bunlara vatandaşlık verilerek yeni oy potansiyeli sağlanacağı ve oyların arttırılacağı yönünde görüş bildirmektedirler.

Bilhassa büyük şehirlerde yaşayan Suriyelilerin içinde mali durumları son derece iyi olan önemli bir topluluk bulunmaktadır. Yerli halkın çoğunluğunda da “Korkak bu Suriyeliler! Ülkelerinde savaş var, kaçıp buralara gelip keyiflerine bakıyorlar.” görüşü ortaya çıkmıştır. Suriyelilerle ilgili görüşlerden biri de iç piyasayı harcamaları ile canlandırdıkları yönündedir. Bazı şehirlerimizde esnaf tarafından, Suriyeli göçmenlerin hem iş gücü olarak hem de harcamaları ile piyasanın canlanması bakımından olumlu katkıları olduğu düşünülmektedir.¹³⁸

Suriyeli göçmenlerle yerel halkımızın en çok şikâyet ettiği sorunlardan biri de kamu hizmetlerinde yaşanan aksamalardır. Bu sorun en başta sağlık alanında gözlenmektedir. “Suriyeliler hastaneleri doldurdular, zaten bedava hizmet alıyorlar, onlara her şey bedava, biz çocuğumuz hasta olsa dahi gidemiyoruz.” diyen pek çok bölge insanı ile karşılaşmaktadır. Onlara göre sorunlar daha da artmıştır. Halk arasında tepkilere neden olan sorunları şöyle sıralayabiliriz:

- Suriyeli sığınmacıların temizliğe önem vermemeleri,
- Tembel olmaları,
- Sözlerinde durmamaları,
- Çok gürültü yapmaları ve kalabalık olarak yaşamayı tercih etmeleri,
- Kaba davranışlarda bulunmaları.

Diğer kitlesel göçlerde de gözlemlediğimiz bir durum olarak:

- Kamu hizmetlerinde yararlanmada Suriyelilerden kaynaklı aksamalar,

- İş kaybetme korkusu,

- Kiraların yükselmesi gibi sebeplerden dolayı “ötekileştirme” ve ardından bu durumun nefrete ve hatta saldırılara dönüşmesi riski.

---

¹³⁸ ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.332.

- Ayrıca Suriyelilerin sıklıkla bulunduğu Hatay ilimizde sıkça mezheple ilişkilendirilen özel durumlar.

Bu yaklaşımların oluşmasında özellikle Hatay ilimizdeki Alevî nüfusun, genel bakımdan hükümetin (Adalet ve Kalkınma Partisinin), özel bakımdan da Erdoğan'ın Suriye ve Suriyeliler siyasetini bir mezhep siyaseti olarak algılamaları önemli bir rol oynamaktadır. Yerli toplulukların özellikle rahatsız oldukları ve çoğunlukla dile getirdikleri sorunlardan biri de Suriye'de üniversite okuyan yükseköğrenim çağındaki sığınmacı Suriyelilere yönelik YÖK'ün özel öğrencilik olanağıyla bu öğrencileri bazı üniversitelere yerleştirmeye zemin hazırlamasıdır. Yerli halkın, "Bizim çocuklarımız yıllarca uğraşiyor, çabalıyor, bir sürü para harcanıyor, emek harcanıyor; oysa Suriyeliler sınavsız ve hatta belgesiz üniversitelere girebiliyor. Böyle haksızlık olur mu?" şeklindeki değerlendirmeleri sorunların ortaya çıkışına bir diğer sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³⁹

Suriyeli sığınmacıların başlarda misafir olarak ülkemizde bulunmaları Suriye'deki iç savaşın uzamasıyla birlikte kalıcı hale gelmektedir. Türkiye'ye sığınmacı olarak gelen yaklaşık 5 milyon Suriyeliden, bilhassa kamplar dışında kalanlar, büyük şehirlerde ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar yaşarken, yaşanan bu sorunlara bağlı olarak kabul ve uyum sorunu da ortaya çıkmıştır. Kamplarda durmayıp kentlere dağılan Suriyeli göçmenler başta İstanbul olmak üzere çeşitli büyükşehirlere çok yoğun bir şekilde yerleşmektedirler. Toplumsal kabul ve uyum süreci, her iki kesimi de yakından ilgilendiren ve karşılıklı gerçekleşmesi gereken çift yönlü bir süreci ifade etmektedir. Toplumsal kabul, çeşitli fikirlerin görüşlerin, önlemlerin, öneri ve kararların, toplumsal gruplar tarafından onay alması olarak açıklanmaktadır. Göç alan toplumların göçmen / mülteci / sığınmacı topluluğa yönelik davranış ve toplumsal kabulü üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, ev sahibi toplumun kabul ve uyumu zorlaştıracak çeşitli kaygılar taşıdığı görülmektedir.¹⁴⁰

Yapılan araştırmalar ve çeşitli incelemeler göstermiştir ki Suriyeli sığınmacıların kabul ve uyumuna yönelik çeşitli olumsuz durumlar söz konusudur. Birçok Suriyelinin toplumdan ayrı bir şekilde yaşadığı ve bunun başlıca nedenin dil eksikliği olduğu görülmüştür. Genelde gün içerisinde zamanlarının büyük çoğunluğunu kendileri gibi

¹³⁹ ERDOĞAN, KAYA, a.g.e., 2015: s.334.

¹⁴⁰ MÜTEVELLİOĞLU, N. "Sosyal Devletin Meşruiyeti", **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: (2), 2016: s.6.

göçmen olanlarla ve ağırlıklı olarak da diğer Suriyelilerle geçirdikleri belirlenmiştir. Kendi öz kültürlerinden kopukluk yaşamadıkları fakat Türk toplumu ile de kaynaşamadıkları aşikârdır. Bazı Suriyeli sığınmacıların başkalarının yanında çalışarak geçimlerini sağlamaya çalıştıkları, alt gelir düzeyinde, sosyal güvenceden yoksun ve çoğunlukla günü birlik işlerde yer aldıkları ortaya çıkmıştır. Fakat Türk devletinin sağladığı nakdî ve insanî yardımlarla da desteklendikleri görülmektedir. Çalışmalarına gerek kalmadan yaşamlarını sürdürebilecek maddî imkânların temin edildiği görülmektedir.

İlerleyen süreçte İdlip'te oluşturulan ateşkes durumunun bozulması halinde o bölgede yaşayan dört milyon civarındaki sivil halkın, Türkiye'ye doğru bir göç hareketi başlatacağı düşünülmektedir. Bu sıkıntılı sürecin sorunsuz bir biçimde devam ettirilmesi Türkiye açısından en önemli gündem başlıklarından biri olarak kendini göstermektedir. Ayrıca yapılan ateşkesin bozulması; Suriye'de muhaliflerin vatansızlaştırılması, Türkiye'nin Suriye'deki varlığının sorgulanması, Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı bölgelerinin durumunu tehlikeye girmesi gibi gelişmeleri beraberinde getirecektir. Türkiye'nin elde ettiği kazanımların 2018 yılı süresince, Suriye'deki askerî ve politik yerini güçlendirdiği görülmüştür. Türkiye bu konumunu muhafaza ederek ülkede siyasî ve anayasal bir geçişin yaşanması, YPG/PKK varlığının sona erdirilmesi, oluşturulan güvenli bölgelere mültecilerin geri dönüşünün sağlanması ve Suriye'nin yeniden oluşturulmasında etkin bir rol oynayarak bu bu beklentilerin gerçekleştirilmesini istemektedir.¹⁴¹

Suriyeliler arasında, Türk toplumu ile uyumdaki çatışmalardan kaynaklanan ve Türk vatandaşlarının onlara hak kaybına sebep olan kişiler şeklinde bakmalarından duydukları rahatsızlık ve ayrımcılığa maruz kaldıkları düşüncesi yaygındır. Bilhassa zor işlerde görevlendirildiklerini, uzun ve düzensiz çalışma saatleri olduğunu, düşük ücretle, güvencesiz çalıştıklarını belirtmektedirler. Ancak bu şartlara razı oluşları da bir bakımdan ülkelerine geri dönmeyeceklerinin habercisidir. Suriyeli göçmenler, çalışma hayatının yanı sıra sosyal hayatta da ayrımcılıkla karşılaşmalar da eşitsizlikler yaşadıklarını ve bu durumun da kendilerini toplumdan ayırdığını görseller bile memnun olduklarını söyleyebiliriz.

---

¹⁴¹ MİŞ, Nebi, ATAMAN Muhittin, YEŞİLTAŞ Murat, UZUN Cem, İNAT, Kemal, **2018'De Türkiye, 2018'de Dış Politika**, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara, 2018.

Suriyeliler, toplumun gün geçtikçe kendilerine yönelik olumsuz tepkilerinin arttığını ve işsizlik, boşanma, suç olayları gibi pek çok sorunun sorumlusu olarak görüldüklerinin farkındadırlar. Suriyelilerin tamamına yakını Türkiye'nin kendilerine tanımış olduğu yasal haklardan yararlandıklarını ve bu konuda memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda Türk toplumunun sahip olduğu diğer haklardan da yararlanmak için vatandaşlık hakkı istediklerini belirtse bile, bu konuda toplumun vereceği tepkiden çekindiklerini de vurgulamışlardır. Tüm bu araştırma ve değerlendirmelerden anlaşılan, Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinin istenen düzeyde gerçekleşmediği gerçeğidir.

Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye olan tüm etkilerinin, toplumsal ve bireysel tehdit ve fırsat boyutlarıyla iyi incelenip ele alınması, kabul ve uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu konuda her iki kesimin (Suriyeli sığınmacılar ve Türk toplumu) de toplumsal kabul ve uyumunun istenen düzeylerde olması ve sürdürülebilirliği için birbiriyle iletişimini sağlayabilecek çok boyutlu bir siyaset izlenmelidir. Suriyelilerin devlet tarafından sağlanan sosyal yardımlar sayesinde kalıcı bir yaşam sürdürmeleri için ekonomik bağımsızlık elde etmelerinin önüne geçilmelidir. Aksi takdirde kendi ülkelerine dönüş gerçekleşmeyecektir. Suriyelilerin temel beklentileri arasında yer alan eğitim imkânının dahi en iyi şekilde ve ana dillerinde sunulması da bir öncelik olarak ele alınmalıdır. Hem ulusal hem de yerel medya organlarında Suriyelilerle ilgili haberlerde kullanılan üsluba da dikkat edilmesi, kabul ve uyum sürecinde etkili olacaktır. Uluslararası insan hakları kapsamında göçmenlerle ilgili çeşitli haklar standartlara ulaşılmalı, yerli halkın da rızasını kazanarak diğer hizmetler hukuk çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca sivil toplum kuruluşları da her iki toplumun bireylerini kapsayacak faaliyetler yürüterek birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Barış sürecine girildiğinde de geri dönüşlerin devlet tarafından hızlandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde misafir olarak ülkemizde ikamet eden bu göçmenlerin kendilerine yurt edinmelerinin önüne geçilemeyecektir. Bu çerçevede yasal sığınma mevzuatı konuları gereğince Suriyelilere vatandaşlık verilmesi de tehlike olarak görülmelidir. Ülkemize alınan geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısına

baktığımızda ise bir önceki aya göre 7 bin 293 kişi artarak toplam 4 milyon 651 bin 635 kişi olduğu görülmektedir.¹⁴²

Bu kişilerin 1 milyon 980 bin 963'ü erkeklerden, 1 milyon 670 bin 672'si ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mültecilerin Yaşlara Göre Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.980.963	1.670.672	3.651.635
0-4	259.566	242.490	502.056
5-9	260.092	244.490	504.582
10-14	202.540	187.578	390.118
15-18	149.704	123.751	273.455
19-24	321.775	230.276	552.051
25-29	209.186	147.979	357.165
30-34	173.006	126.255	299.261
35-39	122.550	96.103	218.653
40-44	80.984	71.143	152.127
45-49	59.996	57.057	117.053
50-54	48.691	46.348	95.039
55-59	33.954	34.094	68.048
60-64	23.834	24.408	48.242
65-74	24.816	25.874	50.690
75+	10.269	12.826	23.095

Kaynak: Mülteciler Derneği, TÜİK, 2019.

Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Durumu

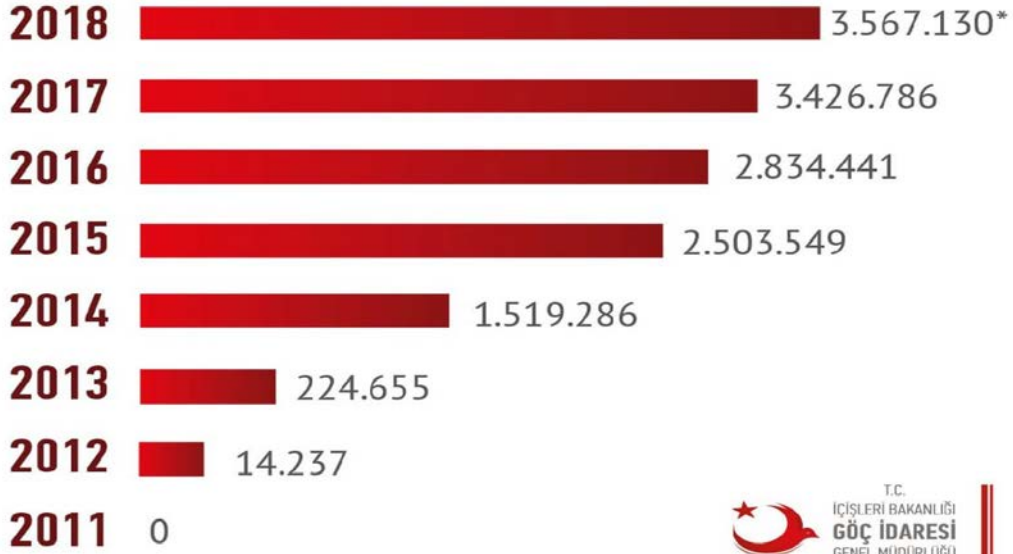
İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, Suriyeli sığınmacılar Türkiye nüfusunun % 4'ünü oluşturmaktadır. Toplam nüfus 80.810.525 iken bunun 4.426.786'sını Suriyeli sığınmacılar meydana getirmektedir. Bu miktar ülke nüfusumuzun % 4,43'üne denk gelmektedir.¹⁴³

¹⁴² TÜİK, 2018.

¹⁴³ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018.

Tablo 4: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLER

*29.03.2018 tarihi itibarıyla

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018.

<http://www.ekonomistler.org.tr/syrian-infographic-suriye-infografik> (Erişim Tarihi: 24.11.2018)

3.3. Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Değişim

Suriyeli göçmenlerin ülkemize sığınmaları ile ilgili toplumsal değişim tanımını vermek gerekirse, bu kavram yerleşmiş insanlar arasındaki ilişki şekilleri ile davranış tekbiçimlerindeki farklılaşmaları anlatır. Toplumsal değişimin mümkün olabilmesi için ilk önce insanın düşüncesinin değişmesi gerekmektedir. Aksi halde toplumsal değişimin mümkün olması beklenemez. Tabii ki toplumlar değişmeli ve kendilerini çağın gereklerine uygun bir hale getirmelidirler. Kendisini yenileyemeyen toplumlar tarihte her şeyden geri kalmaya hatta yok olmaya veya başka güçlerin yönetimi altına girmeye mahkûmdurlar. Öyle ki sürekli tüketen değil, yenilik yapabilen, başkalarının kendisinden esinlendiği bir toplum olmak daha iyidir. Ancak millet olarak aşırı tüketime meyilli

olmamız bunu engellemektedir. Çağın gereklerinden sonuna kadar yararlanmak istememiz gelir durumuna da bakmamaktadır. Öyle ki gelir durumu yaptığı harcamayı karşılamadığı halde lüks yaşantısına devam eden insanlar bulunmaktadır. Düşüncesizce ve sorumsuzca yapılan bu hızlı tüketim dengesizliğe yol açmaktadır. İnsanları isteklerinin ucu bucağı yoktur. Maddî istekler bitse ideolojik ve manevî istekler devreye girer.¹⁴⁴

Günümüzde ülkeler artık savaşla toprak kazanıp başarı elde etmenin derdinde değildir. En büyük savaş ve silah olarak teknoloji, ülkelerin kaderini belirlemektedir. Teknolojisi ileri düzeyde olan ülkeler, hem maddî anlamda hem de diğer çıkarları bakımından bir avantaj sağlayarak diğer ülkeleri kendilerine muhtaç bıraktırmaktadır. Yani ille de bir ülkenin topraklarına girerek sınırlarını genişletmenin amacında değildirler. Ürettikleri yeni ve modern teknoloji ürünlerinin dünyaya pazarlanması ile zaten ön plandadırlar.

Çoğu kez kültür değişimi olarak da belirtilen toplumsal değişim, kişiler veya gruplar arasında gözlenen karşılıklı etkileşme kalıplarındaki değişmeyi belirtmektedir. Oysa kültür değişimi bu karşılıklı etkileşmenin ürünleri olan simgeler, değerler, kurallar ve maddî nesnelere özellikle teknolojiye değişimi içermektedir. Toplumsal değişimi belirleyen bir kavram da toplumsal ilerlemedir. Bundan anlaşılması gereken bir ideoloji yenileşmesidir. Kültürleşme, ister bireyin kültürel çevreye uyması ve bu çevre tarafından şekillendirilmesi şeklinde, toplumbilimcilerin anlayışına uygun olarak ele alınsın isterse de antropologların anladığı biçimde, bir toplumsal grubun ötekisiyle teması sonucu ortaya çıkan dönüşümlerin ögesi olsun, her bakımdan önem arz eden bir meseledir. Toplamlar sürekli olarak bir değişim içindedirler. Toplum yaşamı, denge ve uyumun egemen olduğu hallerde olanaklıdır. Toplum yaşamındaki değişmelerin, yeni koşullara uygun yeni denge ve uyumluluk olanaklarını arama eğiliminde olduğu görülmektedir.

Toplumsal değişmelerin çeşitli düzeylerde olduğunu şöyle belirtebiliriz:¹⁴⁵ Modernleşme denilen kavramı yanlış anlama, toplumlarda düzensizliklere, huzursuzluklara ve dağılmalara sebep olmaktadır. İdeolojilerin toplumların kültürü ile de yakın bir ilişkisi vardır. Aynı ideolojilerin farklı toplumlarda farklı içeriklere sahip olması, ideoloji ve kültürün iç içe olması durumuna işaret eden bir örnektir. Değişim, bir yandan sorunlara çözüm getirirken, diğer yandan yeni sorunların ortaya çıkmasına yol

¹⁴⁴ GÜRKAN, Ülker. ÖZANKAYA, **Sosyoloji**, Cilt 2, Ayyıldız Matbaası, 1970: s.289.

¹⁴⁵ ÖZANKAYA, Özel. **Toplumbilim**, Tekin Yayınevi, 6. Basım, İstanbul, 1986: s.21.

açmaktadır. Bu nedenle bazı durumlarda değişime direnç gösterilebilir. Örgütlerin toplumsal değişimden kaçınmaları söz konusu değildir; ancak önemli olan değişimin ne zaman ve hangi yöntemle gerçekleştirileceğine karar vermektir. Hızlı ve kaçınılmaz olan toplumsal değişim, bir bütündür ve yaşamın tüm alanını kapsamaktadır. Etkili bir şekilde değişime cevap verebilmek için, değişimi etkileyen faktörlerin bilinmesi ve değişime nasıl başlanacağına cevap verilmesi gerekmektedir.

Suriyeli halka vatandaşlık verilmesi hakkında karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır:

Suriyelilere vatandaşlık verilmesi hakkında ülkemizde gerçekleştirilen seçimin son derece etkili olduğu bilinmektedir. Seçim sistemlerinin en önemli özelliklerinden biri de “seçmen” sınıfının durumudur. Bu konuda ülkemizde bugün en önemli tartışma konularından biri, Suriyelilerin bir bölümüne verilen vatandaşlıktır. Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi durumu, son yıllarda Türkiye’de çok sık gündeme getirilmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi açıklamalarına göre Eylül 2017 tarihi itibarıyla ülkemizde kayıtlı Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı sayısı 3.208.131 olarak açıklanmıştır. Günümüzde ise 5 milyonu geçmiş durumdadır.

16 Nisan 2017 seçimlerinde 690.000 oyun, seçim sonucunu değiştirebildiğini düşündüğümüzde, Suriyelilere toplu vatandaşlık verilmesi halinde ortaya çıkabilecek yaklaşık 2 milyon yeni seçmenin seçimlerin ve halk oylamalarının sonucunu direkt olarak etkileyeceği görülmektedir. Türkiye’de Suriyeliler “mülteci” durumunda değildirler. Suriyelilerin hukuki durumları düşünüldüğünde “geçici koruma” adı altında bir konuma sahiptirler. Bu çerçevede Suriyeli nüfusun ülkemizde geçirdikleri süre, Vatandaşlık Yasası’nın 10. Maddesinde oluşturulan yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması yönünden şartlardan biri olan “başvuru senesinden geriye doğru kesintisiz beş yıl ikamet etmek” için gerekli süreden sayılmamaktadır. Bu sebeple Suriyeliler Türkiye’de geriye dönük olarak 5 seneden fazla süredir yaşasalar da bu yolla vatandaşlığa alınamazlar. Medya ve kamuoyunda tartışılan yol ise Bakanlar Kurulu Kararları ile uygun görülen Suriyelilere toplu olarak Türk vatandaşlığının verildiği durumlardır.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ TOPRAK, Ece Güner. **Ülkem için Çare**, Suriyelilere Vatandaşlık Konusu, Palme Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2018: s.229.

Diğer bir önemli nokta da vatandaşlığa başvuran Suriyelilere kişisel olarak vatandaşlık verilmesi problemidir. Vatandaşlık verme kararları şimdiye kadar kamuoyuna açık yapılmamıştır. Tam şeffaflığın sağlanması adına, Suriyelilere kişisel olarak da vatandaşlık verilmesi ile ilgili alınan kararlar ve gerekçeleri kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Suriyeli mültecilere ülkemizin kapılarının açılması, yanlış Suriye siyasetinin oluşmasında etkili olmuştur. Büyük ölçüde sorunsuz bir şekilde Suriyeli mültecileri kabul etmemiz, halkımızın bütün dünyaya verdiği büyük bir insanlık dersi de olmuştur. Bu durum takdire şayandır. Fakat çok az da olsa sembolik bazı durumlar dışında Suriyelilere vatandaşlık verilmemelidir.

Bu yıl itibarı ile Türkiye’de bugün Türk İstatistik Kurumu’nun verilerine göre işsizlik oranı % 10,7; genç işsizlik oranı % 20,6 düzeyindedir. “Geniş işsizlik” verileri ise bunun çok üzerindedir. Yapılan incelemelerde Türkiye İstatistik Kurumunun verilerindeki sayılara, iş aramayan fakat çalışmaya hazır bireyler dâhil değildir. Bu sayılar verilere eklendiğinde gerçek işsizlik oranının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Örnek verecek olursak, gerçek genç işsizlik oranı % 30 düzeyindedir. Gençlerimizin üçte biri işsizken, böyle büyük bir çaresizlik halinde iken, geniş Suriyeli topluluklara vatandaşlık verilmemelidir. En önemlisi de Suriye’deki savaşın sona ermesi durumudur. Yakın tarihte, ülkemizde geçici koruma sağladığımız Suriyeli sığınmacılar, sorunsuz bir biçimde ülkelerine dönebileceklerdir. Bu durumda geniş çapta vatandaşlık verilmesi durumu, açıklanması zor bir konudur. Türkiye Cumhuriyeti yönetimi tam tersine, Suriyelilerin ülkelerine geri dönüşünü düzenlemeye yönelik çalışmalara başlamalıdır.¹⁴⁷

Toplumları birbirinden ayıran kültürel özelliklerin bütününe kültürel farklılık adı verilmektedir. Toplumda farklı kültürel grupların olması, o toplumun kültürel zenginliğini göstermektedir. Kültürel farklılıklar da ancak kültürel hoşgörüyle geliştirilip zenginleştirilebilir. Toplumlar, kültürel farklılıklarını koruyup geliştirdikleri gibi ortak kültürel özellikleri de geliştirmeye çalışma eğilimindedirler. Bir ülkede farklı kültürlerin birbirleriyle kaynaşması kültürel benzeşmeyi geliştirir. Özellikle kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygın olarak kullanılması, kültürlerin birbirlerini daha yakından tanımalarını sağlamıştır. Farklılıklarla birlikte yakınlaşma ya da benzeşme gerek ulusal gerekse de uluslararası kültürü zenginleştirmektedir. Örneğin; bir insanın gerek ana dilini

---

¹⁴⁷ TOPRAK, a.g.e., 2018: s.230

konusması gerekse bir başka dili öğrenmesi kültürel yakınlaşmayı ve zenginliği gösteren bir unsurdur. Bireylerin farklı kültürel özelliklere hoşgörü ve saygıyla bakmaları, toplumsal uyumun ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. İnsanoğlu kültür sayesinde içinde yaşadığı çevreye uyum sağlamaktadır. Her toplumun kültürü kendine özgü birtakım özelliklerden oluşur. Sahip olduğumuz norm ve değerler bütünü herhangi bir kültürde aynı ya da benzer bir biçimde tezahür etmeyebilir.

Bir ülkede farklı kültürlerin birbirleriyle kaynaşması kültürel benzeşmeyi geliştirir. Gruplarda uyum, rekabetin tam tersi bir davranış olmakla birlikte iddiasız ve uzlaşıcı bir davranışı ifade eder. Çoğu zaman bireyler herhangi bir çatışma olasılığını önlemek için kendi çıkarlarından ziyade karşı grubun çıkarlarını üstün tutabilirler. Yani bir taraf fedakârlıkta bulunarak ilişkileri olumlu tutmaya çalışabilir. Bu da gelecekte olası bir çatışma için avantaj sağlar.¹⁴⁸ Tutum değiştirme konusunda diğer bir görüşü, uyum kuramı oluşturmaktadır. Uyum kuramı, insanların dünyayı düzenli ve uyumlu olarak görme çabası düşüncesine dayanır ve insanlar tutumlarını bu uyuma göre ayarlarlar. Birçok uyum kuramı olmasının yanı sıra burada meşhur Festinger'in bilişsel uyumsuzluk kuramını inceleyebiliriz:¹⁴⁹ Bilişsel uyumsuzluk kuramında insanların uyumsuzluk miktarında toleranslı olabileceği ölçü sınırlıdır. Ve insanlar fikir, inanç, bilgi ve değer tutumları arasında uyumu sürdürme ihtiyacında görünmektedir. Bu temele dayanmaktadır. Bir durum ya da olay bilincimize yerleşince (fikir, düşünce, bilgi) bunu farklı bir durum/olay takip eder veya başka bir şey kastedilir. (Örneğin; iyi iş performansı terfi olmayı sağlar.) Bu ilişkiyi uyum olarak belirtmekteyiz. Bununla beraber, bilincimizde olan bir şeyin zıddını söylüyorsak, uyumsuzluk elde etmekteyiz.

Bireysel amaçları gerçekleştirmek için belirli gruplarda yer alan kişi, grubun sosyal kuralları ve ilişkiler sistemi yanında dış çevresini de benimseyecektir. Bireyin davranışları bulunduğu grubun dış çevre unsurlarından da etkilenmesi nedeniyle grup dışı çevrenin, yeteneklerin gelişmesi ve bazı bilgilerin elde edilmesi konusunda önemli bir rol oynadığı açıktır. İnsan bir sosyal çevreden diğerine geçmek ve belirli bir çevreyi kendi amacına uydurmak yeteneğine sahiptir. Ayrıca bireyin çevresinde meydana gelen bir değişim kişinin alışkanlıklarında ve yaşam biçiminde bazı değişikliklere yol açacaktır.¹⁵⁰

¹⁴⁸ ROBBINS, Stephen. **Örgütsel Çatışmanın Yönetimi**. Çev. Bülent Himmetoğlu ve Alev Ergenç. İzmir Ege Üniv. İ.İ.B.F. Yayını, 2007:s.34.

¹⁴⁹ Adnan CEYLAN. (1998). **Örgütsel Davranışın Bireysel Boyutu Teori ve Uygulama**. GYTE İşletme Fakültesi, Öğretim Üyesi, Aralık, s.76.

¹⁵⁰ DÖNMEZER, Sulhi. **Sosyoloji**. 7.Basım, Met-Er Matbaası, İstanbul, 2008: s.56.

Bu durumda bireysel özellikler ile grup dışı çevre ve grup biçimi arasında sıkı bir ilişki vardır.

Belirli bir bireyin, belirli gruplar ve bu grupların dış çevrelerine uyumu önem arz etmektedir. Örneğin; Suriyeli göçmen gruplarındaki bu uyum, üyelerin bireysel ve grupla beraber çalışmalarının etkinliğini artıracaktır. Bu durumda sosyal bilimciye ve personel yöneticisine düşecek görevlerden birisi de her bireyi uygun bir sosyal yapı ve ortama yerleştirmek olacaktır. Bu türden bir amacı gerçekleştirmek için ise bireyi öz olarak değerlendirmek gerekir. İnsanlar kendileriyle benzer psikolojik özellikler taşıyanlarla etkileşime girmeye daha istekli olacaklardır. Bunun nedeni, etkileşimin, insanların kendi inançlarını, değerlerini ve davranışlarını sınamalarına olanak vermesidir. Bir topluluğun üyeleri kendilerine özgü inançlara, değer yargılarına, çeşitli olaylar karşısında takındıkları özgün tavır ve tutumlara sahip olup bunlara göre çevrelerinde yaşamaya devam ederler. Arap Baharı'nın belirsizliğe girdiği Suriye krizi, önceleri yalnızca bir dış politika sorunu iken, yoğun göçün neden olduğu hareketlilik ile bir anda en çok konuşulan iç politika sorununa dönüşmüştür.

Sığınmacı Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerde medya da önemli bir rol üstlenmiştir. Çünkü medyanın sığınmacı sorununu nasıl ele aldığı, nasıl haberleştiği ve sorunu topluma hangi bakış açısı ile sunduğu oldukça önemlidir. Sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları olumsuzluklar haberleştirilirken kullanılan dil sebebi ile bizzat haberin kendisi mağduriyete neden olmaktadır. Bu yüzden daha duyarlı olmak gerekmektedir. Bu açıdan Türkiye'nin tam tersi bir gelişme sergilediği söylenebilir. Türkiye'nin tarafsız bir davranış sergilemesi Orta Doğu'daki imajımızın da güçlenmesini sağlamıştır. Ancak gelinen son noktada Türkiye'nin tarafsızlık politikasından yavaş yavaş vazgeçmeye başladığı görülmektedir.¹⁵¹

Özetle Türkiye, bu kritik dönemde bölgede komşularla sıfır sorun politikası amaçlamakla birlikte aynı zamanda bölge ülkelerinin en önemli sorunlarından biri olan demokrasi eksikliğine de vurgu yapmıştır. Rejim değişikliğine maruz kalan ülkelere model olma gücü konusu da bu sebeple tekrar gündeme gelmiştir. Türkiye'nin Batı yönelimli bir Müslüman ülke olması, laiklik ve İslami değerleri bir arada benimseyebilmiş olması gibi unsurlar sayesinde Türkiye, bölge ülkeleri için model olarak

---

¹⁵¹ OĞUZLU, Tarık. "Komşularla Sıfır Sorun Politikası ve Arap Baharı: Tıkanmışlık Durumunun Bir Analizi, " **Ortadoğu Analiz**, Haziran 2012, Cilt 4, Sayı 42, s.52.

kabul edilmiştir. Söz konusu bu durum da bölgede Türkiye'nin uygulamak istediği yumuşak güç politikaları için de verimli bir ortam hazırlamıştır.¹⁵²

Arap Baharı; politik, mezhepsel ve etnik çatışmaları hızlandırmaktadır. Aynı zamanda bölgesel istikrarsızlık, belirsizlikler ve çıkmaz ortamının genişlemesi Arap Baharı ile birlikte görülen önemli sonuçlardan biri olmuştur. Öyle ki Suriye'deki çatışmalar ve zorunlu göçler de bunu göstermektedir. Arap Baharı sonrasında mezhep çatışmaları, Orta Doğu'da görülen sosyal ve siyasal bir sorun haline gelmiştir. Bu çatışmalar, bölgenin demokratik geleceğini tehdit etmektedir. İktidara geldiği 2002 yılından Arap Baharı'nın ilk yankılarının görüldüğü tarih olan 2011 yılı sonlarına kadar Türk liderlerin bölgeye dair söylemlerinin çok daha ılımlı olduğu ve dış politika çıkarlarını büyük bir güç unsuru yaparak gerçekleştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Aşırı özgüven duyan bir söylem, sert güç unsurlarıyla birleştiğinde bölge ülkelerinin yanında Türkiye'nin yeni olmayan politikalar izlemesine yol açmıştır.¹⁵³

21. yüzyılın en önemli olgusu zorunlu göç hareketleridir. Zorunlu kitlesel göçlere neden olan en büyük etken bölgesel ve uluslararası sistem istikrarının bozulması ve devletlerin başarısızlığa sürüklenmesidir. Bugün Suriye'de yaşanan iç savaş büyük bir insanlık suçudur¹⁵⁴. 2011 yılından bu güne devam eden Suriyeli sığınmacılar konusu, Türkiye'nin hayati ve uzun vadeli siyasetler üretmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle Suriyeli sığınmacılarla ilgili yapılan incelemelere bakıldığında, sığınmacıların çoğu kez bir sorun olarak değerlendirildiği ve bu sorun algısı nedeniyle gittikleri ülkelerde çeşitli sosyal, kültürel ve ekonomik gerilimlere neden oldukları görülmektedir. Günümüzde Suriyeli göçmenlerin artık Türkiye'nin bir gerçeği olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Olumsuz etkilerini hafifletecek önlemler üzerinde durulmalı ve geniş kapsamlı bir “Suriyeli sığınmacı politikası” hayata geçirilmelidir. Suriyeli göçmenler konusu, öncelikle toplumsal bir uyum sorunu olarak ele alınmalıdır. Bu uyum sürecinin gerçekleşmesi, çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık gibi alanları yapısında barındıran bütüncül stratejilerin hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

Yaşadıkları ülkeleri türlü sebeplerle terk etmek zorunda kalıp başka bir ülkeye sığınan bu insanların buldukları topluma uyumlarını kolaylaştıran en önemli faktör içinde buldukları toplumun onları kabul edip etmemeleridir. Toplumsal kabul

¹⁵² OĞUZLU, a.g.e. s.53.

¹⁵³ BOSTANCI, a.g.e., s.156.

¹⁵⁴ BİNGÖL, Oktay. “Ortadoğu’da Sınır Aşan Dinamik: Mültecilik,” **Yeni Ortadoğu**, Cilt:3, Sayı 21, s.405.

noktasında ise, medyanın rolü çok belirleyicidir. Kutuplaşmaları artırabilecek, yabancı düşmanlığına zemin hazırlayabilecek ve çatışmayı tetikleyebilecek üslup ve algıdan uzak durulmalıdır. Sorun, biraz da bu konulara nasıl bakıldığı ve nasıl sorun haline getirildiği ile yakından ilgilidir. Çünkü mülteci sorunu, her şeyden önce sosyolojik bir olaydır. Bu yüzden sosyokültürel açılardan analiz edilmesi ve toplumların buna uygun olarak bu sorun üzerine eğilmeleri gerekmektedir. İnsanları ötekileştiren, dışlayan, yok sayan bir düşünce yapısı olduğu sürece sorunların çözülemeyeceğinin bilincinde olmalıyız.¹⁵⁵

3.4. Türk Toplumundaki “Suriyeli” Algısının Oluşumu

Suriyeli sığınmacılar geldikleri hedef ülkede, kaybettikleri/geride bıraktıkları yaşamların yerine, yeni bir hayat kurma ve bu anlamda yeni alanda yaşama, çalışma, sosyal ilişkiler geliştirme ve toplumsal kabul görme ihtiyacı içerisinde olmaktadır.¹⁵⁶ Fakat ne yazık ki mülteciler ülkelerinden ayrıldıktan sonra çok çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve hedef ülkede bu soruların kaynağı olarak görülmektedirler. Bu sebeple Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz algıların oluşması, bunların ortaya çıkarılması ve yayılmasına katkıda bulunan medya aktörü bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların basında ve görsel medyada temsil edilme şekilleri sorunun yaygınlık kazanmasına neden olmaktadır.

Bu örnek vakalar, temsil edilen kimlikler hakkında kalıplaşmış ön yargıların yayılmasında rol oynamaktadır.¹⁵⁷ Tüm bunların yanı sıra Suriyeli mültecilere yönelik ideolojilerle biçimlenmiş siyasi söylemlerin sıklıkla kullanılması da toplumdaki Suriyeli algısını yönlendirmektedir. Sosyal ve ekonomik hayatımızın önemli bir parçası haline gelen Suriyeli mülteciler haberlere konu olmaktadır. Böylece medya aracılığıyla yapılan haberlere ve olayların ele alış biçimine göre toplumdaki algıları değiştirilmektedir. Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yönelik algıların oluşmasında sosyoekonomik problemlerin toplumda endişelere neden olması, Suriyeli mültecilerin medyada gösterilmeleri, kitle iletişim araçları üzerinden ayrıştırıcı ve birleştirici olaylar, toplumda Suriyeli mültecilere yönelik duyular ve siyasi partilerin mülteci sorununa yaklaşımları etkili olmaktadır.

¹⁵⁵ BOSTANCI, a.g.e., s.249-250.

¹⁵⁶ BİNER, Ö. ve SOYKAN, C. **Suriyeli Mültecilerin Perspektifinden Türkiye’de Yaşam, Çeşitlilik ve Stratejik Davalama Ağı Projesi.** 2016: s.1.

¹⁵⁷ EFE, a.g.e, 2015:s.7.

Algı konusu kişilerin içinde olduğu sosyal ortam, psikolojik durumu ve kişisel değerleri ile belirlenen dikkat ile ortaya çıkar. Öncelikle bir uyarının algı ile sonuçlanması için bireyin dikkatini çekecek ve bireyi ona yöneltecek bir uyarana ihtiyaç gerekmektedir.¹⁵⁸ Daha sonra kişilerin dikkatini çeken durum/olay duyu organlarıyla beyine iletilmekte böylece zihinde yorumlama süreci başlamaktadır. Bu durumda bireyin sosyal ve psikolojik yönü ağır bastığından algılanan şeyin yorumu yönlendirmeye açık hale gelmektedir. Bu yüzden algıların özünde yorum bulunmaktadır. Bireyin dikkatini çeken durum/olay yorumlanarak yeniden oluşmaktadır.¹⁵⁹

3.5. Suriyelilerin Türkiye’de Yaşama ve Türk Toplumuna Yönelik Algıları

Yapılan anketlerde şu sonuçlara varılmıştır. Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacı halkın hayatını olumlu veya olumsuz yapan konularda hazırlanan 10 önermenin yer aldığı birçok konuda bizlere bilgiler vermektedir. Bunlardan biri Suriyelilerin en güçlü destek verdikleri “Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor” olgusudur. “Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor” önermesi de son derece yüksek bir oranda destek görmüştür. Bunu olumsuz bir önermeye destek olan “Suriyeliler Türkleri sevmiyor” önermesinin reddedilmesi izlemiştir.¹⁶⁰

Yine aynı şekilde “Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor” önermesi de Suriyeliler tarafından reddedilmektedir. “Suriyeliler Türkiye’de kalmak istiyor” açıklamasına az da olsa olumlu destek vermektedir. Suriyelilerin kabul etmedikleri önermelerin en başında “Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor” gelirken bunu diğer bir durum “Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor” tanımının yapılmasıdır. Türkiye’deki yaşamlarını “mutlu” ve “ne mutlu-ne mutsuz” olarak belirten Suriyelilerin oranı %33,7 olarak belirlenmiş olmasıdır. Yapılan araştırmalarda Suriyelilerin %50’sinden fazlası Türkiye’de mutlu olduklarını açıklamışlardır.¹⁶¹

3.6. Türk Medyası ve Suriyeliler

Büyük oranlarda gerçekleşen kitlesel göçten sonra toplumsal algıları birinci derecede ortaya çıkaran bizzat yaşananlar ve gözlemler olsa da geniş bir alana etkisi olması açısından medyanın çok özel bir yere sahip olduğu kesindir. Türk medyasının

¹⁵⁸ ÇEVİK, A. Önleyici Unsur Olarak Algıların Yönetimi, <http://docplayer.biz.tr/8791525-onleyici-unsur-olarak-algilarin-yonetimi.html>, (Erişim Tarihi 27 Şubat 2017)2013.

¹⁵⁹ İNCEOĞLU, M. **Algı Tutum İletişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi. 2011: s.72-7.

¹⁶⁰ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi İstatistik Kurumu, 2019.

¹⁶¹ ERDOĞAN, a.g.e., s.131.

Nisan 2011 yılından sonra edindiği tavır, kullandığı dil ve konulara karşı oluşan bakış açısı ayrıntılı biçimde incelenmeye gayet açıktır. Bu konu hakkında yapılan çalışma ve araştırmalar Türk medyasının genel olarak “dikkatli” dil kullandığını da ortaya çıkarmaktadır.¹⁶²

Medya düşmanlık oluşturacak bir “nefret dili” kullanmamak dışında ortaya çıkan bütün gerçekliği de halkla paylaşmak zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Eğer sorun alanları bulunuyorsa bunu dile getirmek de medyanın sorumlulukları arasındadır. Fakat dünyanın her yerinde olduğu gibi yaşanan olayların “marjinal”, “etiketlenmiş” durumları işaret edilerek anlatımı da medyanın ortak yönlerinden birini oluşturmaktadır. Türk medyasının Türkiye’deki Suriyeliler tarafından son derece sınırlı takip edildiği de gözlemlenmiştir. Suriyeliler arasında Türkçe bilenlerin sayısı her geçen gün artsa da bu son derece düşük bir sayıdır ve sosyal medyanın yanı sıra internetin verdiği olanaklarla Suriyeliler haber kaynaklarını çoğunlukla Türk medyası olarak görmemektedir. Buna rağmen Suriyeliler Türkiye’de kendileri hakkında yapılan bu haberleri, yorumları nasıl değerlendiriyor sorusunu sormak, özellikle de Suriyeliler Barometresi çalışmasının sürekliliği yönünden önemsenmiştir.¹⁶³

Türkiye’de yaşayan sığınmacı Suriyeli halkın %59,4’ü Türk medyasını takip etmediğini belirtirken, Türk medyası hakkındaki algı yönünde ilk tepkilerin olumlu olduğu belirlenmiştir. %15,9’u Türk medyasının kendileri hakkında yapılan haberleri ve kullanılan dili “çok olumlu” olarak açıklamaktadır. Çıkan haberlerin gerçekleri yansıttığını belirtenlerin oranı da %4 olarak belirlenmiştir. Suriyelilere ülkelerine dönme niyet ve imkânları sorulduğunda, bu soruya “Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum” diyenlerin oranının %16,3 olduğu tespit edilmiştir.

3.7. Suriyelilerin Başka Ülkelere Gitme Durumları

Yapılan anketlerde Türkiye’deki Suriyelilere Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek istedikleri sorulduğunda buna cevap verenlerin %24’ü “fırsatım olursa giderim”, %2,3’ü “Türkiye’de iş bulamazsam giderim”, “%3,1’i ise “bana iş imkânı sağlanırsa giderim” dediği anlaşılmıştır. Özetle Türkiye’deki Suriyelilerin ortalama

---

¹⁶² ERDOĞAN, M. Murat, **Suriyeli Mülteciler ve Türkiye’deki Medya Algısı**, HUGO-İsviçre Büyükelçiliği, 2017.

¹⁶³ ERDOĞAN, a.g.e., s.140.

%30'u başka bir ülkeye gitme imkânı olursa gideceklerini belirtmektedirler. “Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem” diyenlerin oranı ise %66,9’dur.¹⁶⁴

Türkiye’den ayrılmam diyen Suriyelilerin %66,9’una yakından bakıldığında bu grubun daha çok kamplarda yaşayanlar, erkekler, 45-54 yaş arası kişiler, ilkokul mezunları ve sınır bölgesi dışında yaşayanlar olduğu belirlenmiştir. Bu seçeneğe göre, “hiçbir şekilde gitmeyi düşünmüyorum” diyenler içinde en az destek verenler ise kamp dışı nüfus, kadınlar, 18-24 yaş aralığı, diplomasız okuryazar olanlar ve sınır illerimizde yaşayanlar olduğu anlaşılmıştır. “Fırsatım olursa”, Türkiye’de iş bulmazsam” veya “bana iş imkânı sağlanırsa” Türkiye ve Suriye dışında herhangi bir ülkeye giderim diyenlerin toplamda oranı ise %29,4’dür. Bu alanda gitme eğilimi daha yüksek olan gruplar kamplardaki sığınmacılar, 18-24 yaş aralığı, ilkokul mezunları ve sınır illerimizdeki yaşayan Suriyeli mültecilerdir.¹⁶⁵

Türkiye’deki Suriyeliler içerisinde gitme isteklerini belirtenlere hangi ülkeye gitmek istedikleri de sorulmuştur. Alınan cevaplara göre sırasıyla %26,8 ile Almanya, %16 ile Kanada, %10 ile İsveç gelmektedir. Bu isteklerin ortaya çıkmasında önemli olan hususlar; üç ülkenin aile üyelerinin ya da tanıdıklarının daha önce gittikleri ve bu kişilerin olumlu referans verdikleri yerler olması şeklinde belirtilmektedir.

Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar konusunun “üstlenilmesi gereken geçici bir yük” olmanın ötesinde “yönetilmesi gereken ve Türk toplumuna çok taraflı önemli etkileri olan dinamik bir süreç” şeklinde belirlenmesi gerekmektedir. Suriyeli göçmenlerin de içerisinde yer alacağı Türkiye’de insanlığa yakışacak, onurlu bir geleceğin sağlanması şarttır. Bu açıdan konu öneminin farkına varılmalıdır. Türkiye’nin 6,5 yıldan beri bir Suriye siyaseti olsa da ayrıntılı bir Suriye (sığınmacı-mülteciler) siyaseti geliştirememiştir. 29 Nisan 2011 yılından şimdiye kadar Türk toplum yapısının, kamu kurumlarının, STK’lerin olağanüstü çabaları her türlü takdirin ilerisindedir. “Geçicilik” yaklaşımı ilk birkaç yıl anlamlı olsa da artık bu yaklaşımın sınırlarını aştığını görmekteyiz. Uyum politikaları kalıcılığı teşvik etmede bir risk oluştursa da acil durum yönetimi üzerine kurulan riskler de unutulmamalıdır.¹⁶⁶

¹⁶⁴ ERDOĞAN, a.g.e., s.143.

¹⁶⁵ İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi İstatistik Kurumu, 2019.

¹⁶⁶ HAKSAL, Ali Haydar. **Suriye Felaketin Eşiği**, 1.Baskı, MGV Yayınları, İstanbul, 2019:s.34.

Suriye politikasındaki sonuçlar ortadadır. Üzerinden çokça zaman geçmeden dış güçler bizi kullanmaya çalışmıştır. Türkiye'nin önüne bir duvar örülmüştür. Suriye'deki iç karışıklıklar, halkı zorla yerlerinden eden ve göç etmeye zorlayan önemli bir itici göç faktörü olarak devreye girmiştir. Göç edenler, gittikleri yerlerde güven altında kalabilmek ve yaşayabilmek için pek çok ilişkiler geliştirir ve ev sahibi toplum ile bütünleşmeye çalışırlar. Göçler, genellikle göçmenler arasında kuşaklar oluşturur. İlk kuşak olan öncü göçmenler, göç tecrübelerini kullanarak ayrıldıkları memleketleri ile geldikleri yeni coğrafi yeri birbirine bağlayan ağlar haline getirirler. Bu ağlar sayesinde bir sonraki kuşak için göç sürecindeki engeller kolayca geçilir. Göçmenlerin dayanışma ağları, bilhassa düzensiz göçmenler yönünden memleketteki akrabalarına para ya da kaynak transferi için de sağlam bir araç haline gelir.¹⁶⁷ Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar açısından "nitelikli" olan ve Türkiye'ye faydası olan göçmenlerin vatandaşlığa alınmasına dair bir siyaset Temmuz 2017 yılından beri uygulanmaya başlanmıştır. Fakat burada üç büyük sorun ortaya çıkmıştır:

1. Suriyeli göçmenler içinde yeterince "nitelikli" kişilerin bulunmaması,
2. Suriyeli sığınmacılar içinde kendisine vatandaşlık verilmesi planlanan kişilerin ya ülkemizde sahip oldukları avantajları kaybetmemek ya da üçüncü bir ülkeye gitme olasılıklarını ortadan kaldırmamak için vatandaşlığa ilgi göstermemeleri,
3. Türk halkından bu konu hakkında gelen itirazların çok fazla olmasıdır.

Tüm bu tepkiler ve itirazlar nedeni ile Suriyeliler arasından Kasım 2017 yılına kadar vatandaşlık verilenlerin sayıları 38 binde kalmıştır. Fakat bilhassa toplumumuzdan gelen bu itirazlar sebebi ile bu politikanın kitlesel olarak vatandaşlığa alma değil de kişiye özel bir biçimde yürütüleceği anlaşılmaktadır.

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların, ülkelerine dönüş yapmaları mümkün müdür sorusuna aranan cevapta şu bulunmaktadır: Sığınmacı Suriyelilerin, geri dönüşlerinin ne kadar mümkün olduğu göçe neden olan durumların ortadan kalkması ile belirlenebilir. Diğer bir ifade ile güvenli dönüş ortamlarının sağlanmasına bağlıdır. Sekiz yıldır devam eden bu göç olayı ile iç savaşın neden olduğu ortam yukarıdakinin aksini göstermekle beraber devam eden çatışma ve mücadele her geçen gün yeni kişilerin yerinden edilmesine ya da komşu ülkelere sığınmasına yol açmaktadır. Suriye güçleri, kendi kontrolünde olmayan bölgelere yardımın ulaşmasını engellemektedir. Rejimin en

---

¹⁶⁷ ADIGÜZEL, Yusuf. **Göç Sosyolojisi**, 1.Basım, Nobel Yayınları, Ankara, 2017: s.31.

önemli silahı kıtlıktır. Bunu bir savaş silahı olarak kullanan Esed, geri dönüş sürecini de siyasi olarak ele alacak; geri dönen Suriyeli göçmenler ideolojik ya da etnik yapıları nedeniyle güvenli bir yaşama sahip olamayacaktır. Suriyeli mültecilerin sosyal hizmetlere fazladan bir yük getirdiği ve kamu hizmetlerinden yararlanma kısmında pek çok sorunlara sebep oldukları anlaşılmıştır. Suç işlemeye meyilli görüldükleri ve kendi ülkelerinde bulunan hastalıkları beraberlerinde getirmiş olabilecekleri fikri nedeniyle mültecilere karşı bir güvensizlik de doğmuştur.¹⁶⁸

Suriyelilerin “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile yasal statüleri, hakları ve yararlanabilecekleri çeşitli sosyal yardımlar belirlenmiştir. Uygulanan yönetmelikte geçici koruma statüsünün geçici olduğu açıklanmış, mülteci ya da sığınmacı statülerine hak kazandırmayacağı bilhassa belirtilmiştir. Mecburen Geçici Koruma Yönetmeliğinin bir gereği olarak Türkiye’de kalış hakkına sahip Suriyelilere kimlik belgesi verilmiştir. Yanı sıra beslenme ve barınmaya ilave olarak, bu yönetmelik kapsamında geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere çeşitli alanlarda sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, tercümanlık hizmetleri ve sosyal yardım hizmetleri verilmiştir.¹⁶⁹ Suriyeli mülteciler kamplarda ya da sınırdaki Kilis, Hatay, Urfa, Gaziantep illerimizin bir konusu değil, İstanbul’un, Bursa ve Konya’nın da bir konusudur. Hayatımızın her alanında siyasi kararları beklemeden kendi gerçekliğiyle yaşamaktadır.

Sığınmacı Suriyelilerin büyük sayılarda bulunduğu özellikle komşu ülkelerde uyum siyasetinin de tedirginlik oluşturduğu acı bir gerçektir. Uygulanan uyum politikaları yalnızca kalıcılığın kabullenilmesi değil aynı zamanda teşviki anlamına da gelmektedir. Örneğin; uyum politikalarının ilk ve en önemli uygulaması olarak görülen dil öğrenimi dahi kalıcılığı artırıcı ve özendirici bir uygulamadır. Türkiye’de 4,5 milyondan fazla Suriyeli tüm ülkeye yayılmış bir biçimde yaşamını devam ettirmektedir. Bu da Türk toplumunun Suriyelilerle iletişimi için zorunlu bir ortam oluşturmaktadır. Suriyeli göçmenler ile oluşan ortam yaşamımızda iletişimi zorlaştırmaktadır. “Uyum” şeklinde değil, olumsuz olarak “gerginlik” anlamında da iki kültür arasında çatışmalara neden olmaktadır. Türk toplumunun Türkiye’deki Suriyeli göçmenlere bakışında genelde çok ciddi ayrışma gözlenmemiştir. Araştırmalarda cinsiyet, yaş, eğitimde olduğu gibi

---

¹⁶⁸ TUNÇ, A. “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, Tesam Akademi Dergisi, Ankara, 2017:s.38.

¹⁶⁹ KAP, D. “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, Akademik Perspektif: İstanbul, 2018: 32.

etnik özellikler ve çalışma durumlarında farklılaşmaların en aza indirildiği ama olumsuzluklara engel olunamadığı da bir gerçektir.¹⁷⁰

Türk halkımız ile Suriyeli sığınmacı/mültecilerin genel olarak günlük yaşamda sürekli etkileşimde olması ekonomide, toplumsal ve güvenlik gibi alanlarda öngörülebilir bazı sonuçlara da neden olmuştur. Bunlardan bazıları;

- Geleneksel kültür, dil yapısı ve yaşam biçimi farklılıkları toplumsal uyumu zorlaştırmıştır.
- Türk toplumunda çok eşlilik artmış, buna bağlı olarak boşanma oranları da yükselmiştir.
- Çocuk işçiler yaygınlaşmıştır.
- Farklı etnik ve mezhepsel ayrışmaları çoğaltacak ortam oluşturmuştur.
- Şehirleşme düzeyinde çarpık yapılaşmayı artırmıştır.
- Bazı sınır illerimizde demografik yapının değişmesine neden olmuştur.
- Nüfus yapımızda demografik anlamda (doğurganlık oranı, nüfus artış oranı) değişim ortaya çıkmıştır.

Bunların yanı sıra Suriyeli sığınmacı/mültecilerin hayat şartlarının zorluğu ve eğitim imkânından faydalanmıyor olması uzun vadede suç oranlarındaki artış da dâhil olmak üzere bazı sosyal sorunlara zemin hazırlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti bunları göz önünde bulundurarak Suriyeli mültecilere her türlü haktan yararlanmaları için imkanlar sunmuştur. Okuma yazma öğrenmeyenlere okul imkânı sağlamıştır. Çalışmak isteyenlere iş olanakları açmıştır. Sağlıktan gıdaya kadar her türlü ihtiyaçlarının giderildiği bir ülke durumuna gelmiştir. Günümüzde Suriyeli sığınmacı/mültecilerin kendilerine ayrılan kamp alanlarından çok, kentlerin belli kesimlerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu da büyük sorunları beraberinde getirmektedir. Hükümet politikası ile bu durumun önlenmesi için kaydı İstanbul'da ya da başka yerde olanların geri gönderilmesi eylemi de gerçekleştirilmiştir.

Arap Baharı'nın Türkiye'yi etkilediği en önemli unsur Suriyeli sığınmacılar olmuştur. Geline son noktada ise "Suriyeli Mülteciler" Türkiye için ulusal bir güvenlik

---

¹⁷⁰ ERDOĞAN, a.g.e., s.168.

ve gelecek açısından bir tehde dönüşmüştür. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de geçirdiği bu yedi yıl içinde ortaya çıkan problemler ve bunların artma eğilimleri acilen önlenmelidir. Türkiye’nin her bölgesine dağılan Suriyelilerin bir kısmı devletimizin onlara sunduğu yardımlardan yararlanırken diğer yandan bazıları da dilencilik yaparak, ucuz iş gücü olarak çalışarak ülke ekonomimize ve işsizliğe de neden olmuşlardır.

Orta Doğu’da çıkan iç karışıklıklar sonucu Suriye’de çıkan krizden sonra Türkiye’ye gelen mültecilere baktığımızda, kültürlerini, inançlarını, yaşam tarzlarını da yanlarında getirdikleri için Türkiye’nin toplumsal yapısında pek çok değişikliklere neden olmuşlardır. Bilhassa yoğunlaştıkları bölgelerdeki yerleri de kendi yapılarına dönüştürmüşlerdir. Sayıca gittikçe artan bu sığınmacılar için oluşturulan olanakların hangi şartlarda devam ettirilebileceği konusunda Türkiye’yi hem politik hem yardımlar konusunda yalnız bırakan uluslararası kuruluşlar duyarsız kalmıştır.

Ülkenin her yanına dağılan sığınmacı misafirlerin kültürel, sosyal ve ekonomik uyum sağlaması gibi konular ele alınmıştır. Ülkemizde pek çok insan artık bu sığınmacıların kendi ülkesine dönmesi gerektiği düşüncesindedir. AKP hükümeti döneminde her türlü kaynak Suriyeli sığınmacılara ücretsiz olarak sunulmuştur. Hukuki yönden istihdam, sağlık, barınma, eğitim gibi kamusal hizmetlerin yanı sıra yetkililerin oluşturduğu savaş bitince gidecekler algısının toplumsal gerçeklikle yüzleştirilmesi gerekmektedir. Bu şartlar altında geri dönüş neredeyse imkânsız olup böyle bir kararın uygulanabilmesi de büyük zorlukları beraberinde getirmektedir. Türkiye dış siyasette izlediği bu politikanın bir sonucu olarak Suriye sorununda “açık kapı” ile sığınmacılara adeta yaşama nefesi olmuştur.

Türkiye’de Suriyeliler hakkındaki düşünceler günlük yaşamın ve politikanın bir parçası haline gelmiştir. Suriyeliler konusunda “Suriyeliler gitsin” türü protesto gösterileri gibi pek çok kaygı verici olayların da yaşanmasına yol açmıştır. Suriyelilerin Türkiye’deki barınmaları ve konuya ait önerileri şöyle sıralayabiliriz:

- Türkiye sığınan mülteciler hakkında geçmişten günümüze başarılı bir sınavdan geçmiştir. Fakat günümüz koşullarında konuya ait hukuki mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi ve yenilenmesi gerekmektedir.
- Orta Doğu olmak üzere son yıllarda yaşananlar incelendiğinde nüfus, barınma, eğitim, çevre gibi bütün alanlarda yeni göç politikaları oluşturulmalıdır.
- Sistemli bir şekilde ve güncellenen veriler yeniden gözden geçirilmelidir.

- Ülkeye giriş yapan Suriyeliler düzenli bir biçimde kayıt altına alınmalıdır.
- Kamp dışında yaşayan ve kaçak olarak ülkemize giriş yapan sığınmacılarla Suriyelilerin resmi olarak çalıştırılmasına dair hukuki alt yapı oluşturulmalıdır.
- Misafirlerin uğradıkları insan hakları ihlallerine karşılık özel bir çalışma yapılmalıdır.
- Okul çağındaki misafir Suriyeli çocukların resmi kayıtları ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Okullardaki “kardeş öğrenci” uygulaması ile hem okul içinde hem de okul dışında misafir çocukların sosyal hayata ve topluma kazandırılmaları sağlanmalıdır.
- Maddi durumu iyi olmayan sığınmacılar için “sütkardeşi projesi” gibi kampanyalarla okullarda ihtiyaçları giderilmeli ve bir kardeşlik oluşturulmalıdır.
- Dilencilik yapan Suriyeliler için kesinlikle ciddi önlemler alınmalı, haklarında işlem yapılmalıdır.
- Sığınmacıların kampları tercih etmeme gerekçeleri anlaşılmalı ve gerekli incelemeler yapılmalıdır. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarından yararlanılmalıdır. Kamuoyu araştırmaları sonucunda ortaya çıkan genel bulgular şunlardır:¹⁷¹
- Yaşanan pek çok soruna rağmen Türkiye halkı arasında Suriyeliler hakkındaki toplumsal kabulün yüksek olduğunu ortaya koymuştur.
- Suriyeliler hakkındaki tavır politik tercihlere göre incelendiğinde AKP ile BDP-HDP ve diğer yandan CHP ile MHP’nin görüş benzerliklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Ak Parti ve BDP-HDP taraftarlarının Suriyeliler hakkındaki yaklaşımlarının CHP-MHP Partisine göre daha “sahiplenici” dir.
- Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle birlikte şehir nüfuslarında büyük artışlar görülmüştür. Gelişen bu olay, pek çok büyük altyapı olumsuzluklarına da yol açmaktadır. Kentlerimizin altyapısı artan bu nüfusu taşıyamaması, ekonomik istihdamın yeterli olamaması ve güvenlik kuvvetlerinin yetersiz kalması gibi sorunlar görülmektedir. Gelişen bu olayların hepsi zaman içinde toplumsal huzuru bozacak unsurlardır. Bu netice de Suriyeli sığınmacılara yönelik yerli halkta büyük tepkiler oluşturmuştur. Suriyelilerin şehirde sayısının artmasıyla yerel halkta özellikle asayiş konusunda önemli endişeler görülmeye başlanmıştır.

¹⁷¹ OPTIMAR Araştırma Şirketi, “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum”, Ankara, 2014.

- Hükümetin Suriye mülteci siyasetini başarısız bulan %64'lük kesim çoğunlukla Suriye krizi ilk çıktığında hükümetin Suriyeli sığınmacı/mültecilere desteğini olumlu gördüklerini söylemektedir. Fakat hükümetin bundan sonrası için önlem almadığını ve öngöremediği sonuçlar olmasının yanı sıra Türk halkının da mağdur olduğunu bunların sonucu olarak şu anki politikayı başarısız buldukları fikrine varılmıştır.

Ak Parti Hükümeti Suriye politikasında büyük eksikliklerin ve istismarların önüne geçememiştir. Vatandaşlık verme konusunda da kamuoyuna sorulmadan tek bir görüş doğrultusunda alınan kararlarla bütün bir Türk milleti sıkıntılı günlerin içine sürüklenmiştir. Bu durumun bir an önce uzlaşmacı ve uyum sürecine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Kendi vatandaşını ikinci sınıf insan statüsüne indiren bir anlayış kabul edilebilir bir düşünce değildir. Türkiye, Suriye sorunu ile karşılaştığında dış politikasında çıkar eksenli, değişen insana yönelik çözümler üretmek ve çözüm odaklı olabilmek adına tüm barışçı yapısını ve hedeflerini göstermiştir. Ancak görülen toplumsal kargaşa, uyum sorunu, kültürel çatışmalar sonucunda Suriyelilere karşı olumsuz davranışlar ortaya çıkmıştır. Bundan sonra dengelerin iyi korunup bir an önce Suriye konusunda yapıcı uygulamalara yer verilmelidir. Diktatör ve baskıcı rejimlerin yok olmaya mahkûm olduğu bir gerçektir. 2011 yılından itibaren ülkelerini bırakıp kaçan, mücadele etmeyen Suriyeliler Türkiye için ekonomik, toplumsal ve ulusal bir sorun haline gelmiştir. Suriyeli sığınmacılarla beraber Türkiye'nin toplumsal yapısı da zedelenmeye başlamıştır. Türkiye'ye kaçan Suriyelilerin kimliklerini koruması ve politik karar alıcıların buna ses çıkarmaması, Türkiye'nin ulusal birliğini ve toplumsal bütünlüğünü tehdit etmektedir.

Türk toplumu savaştan, zulümden kaçana destek olmaktan ve onlara yardım etmekten kaçınmasa da geleceğini Suriyelilerle paylaşmaya hazır olmadığını çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu şekilde endişe ve kaygıları olan Türk halkı da ciddiye alınmalıdır. Suriyeli mülteciler hakkında merkezi kararların alınması ve siyasetin belirlenmesi olmazsa olmazdır. Unutmamalıyız ki Türkiye'nin de sınır güvenliği önemlidir. Türk toplumunun ve devletinin Suriyeli göçmenler için ortaya koyduğu desteğe rağmen Suriyeli gençler ve çocuklar içinde biriken öfke, haklılık taşıyıp taşımaması bir yana, geleceğe dair en önemli risk alanını oluşturmuştur. Bu sıkıntılı süreç içerisinde uluslararası dayanışmanın ve desteğin son derece önemli olduğu da unutulmamalıdır. Türkiye'ye verilecek teknik ve mali desteklerin arttırılması ve içeriği geniş iş birliğinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Ne kadar zorunlu göç etmiş olsalar da

kendi iradeleri ile Türkiye'ye yayılan ve hayata tutunan Suriyelilerin bundan sonraki hareketleri iradi bir göç sürecine dönüşmelidir. Bu konuda da kısıtlamaların yalnızca nitelikli kişileri etkilediği ve onların Türkiye'den kaçışlarına sebep olduğu unutulmamalıdır. Suriyeli mülteci konusu iki ülkeyi de ilgilendirdiğinden gereken hassasiyetin gösterilmesi de şarttır.

Dış politikanın her alanında olduğu gibi akılcılığı ve ulusal çıkarları görmezden gelmek Türkiye kadar Suriyeli sığınmacılar için de faydalı olmayacaktır. Bu insanların sınırda kurulan kamplarda temel insani ihtiyaçlarını karşılayıp Suriye'deki iç savaşın sona ermesi ile bu insanlar için "eve dönüş" sürecinin başlatılması zorunlu ve acil bir politik atılım olacaktır. Türk milleti politik, ekonomik ve kültürel yönden ne kadar zarara uğrarsa, ne kadar çok ayrıştırılıp parçalanırsa ülke o denli Batı'nın çıkarlarına hizmet edebilecek duruma gelecektir. Kurulan bu gizli tuzakların yanı sıra Türkiye, "ulusal çıkar" merkezli yaklaşımlardan uzaklaşmış ve günöbirlik alınan kararlarla diplomasi oluşturmaya çalışmıştır. Türkiye'nin önündeki tehlikeli durumu daha iyi anlayabilmek için bu süreçteki küresel oyun kurucu planlarının gerçek yüzünü görmemiz gerekmektedir.

Gelinen son noktada Türkiye bir yandan PKK terörü diğer yandan bölgesel gelişmelerden kaynaklı güvenlik tehditleri ve bölgesel sorunların getirdiği sonuçlarla başa çıkmaya çalışmaktadır. Başka bir yandan da ülkenin içinde önemli bir demokrasi eksikliğinin getirdiği sıkıntılarla karşı karşıyadır. Bu kötü durumdan kurtulmanın yolu ülkenin 2000'li yılların başından itibaren zedelenmeye başlanan ulusal birliğini, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne dayalı devlet sistemini yeniden kazanmaktan geçmektedir. Bu sebeple ülkenin toplumsal bütünlüğünün daha fazla zarar görmemesi için Suriyeli sığınmacıların artık geldikleri evlerine geri dönmeleri sağlanmalıdır. Türkiye'nin Suriye politikasını bu yönde belirlemesi, çatışmaların bir an önce sona ermesini sağlayacak şekilde diplomasi yürütmesi gerekmektedir. Bu konuyu insani yönlerinin yanı sıra ulusal güvenlik boyutu ile de ele almamız zorunludur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Suriye’de 2011 yılında beliren iç savaşın ardından Türkiye’ye yönelik sığınmacı hareketi başlamıştır. Gelişen olaylar sonucunda STK raporlarına göre 4 milyondan fazla Suriyeli ülkemize sığınmıştır. Türkiye hem bu sığınma isteğinde bulunan Suriyelere karşı barınma merkezleri ile cömert yardımlarda bulunmuş hem de başarılı bir ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Fakat sonuç beklenildiği gibi olmamış, kısa sürmesi beklenen iç kriz giderek artmış ve eklenen yeni unsurlarla kalıcı bir duruma gelmiştir. Türkiye 4 milyonun üzerindeki Suriyeliye ev sahipliği yaparak kendi halkından topladığı vergilerden ayrılan paralarla onların kendi ülkelerinden daha fazla refaha kavuşmalarını sağlamıştır. Bazıları iş kurarken bazıları kayıt dışı istihdam ve sosyal piyasanın dengesizleşmesine sebep olmuş, iş gücü piyasasını ucuzlatmıştır. Ayrıca Suriyelilerin içinde buldukları ortamla uyumsuz olmaları toplumsal çatışmayı beraberinde getirmiştir.

Türkiye’ye gerçekleşen bu zorunlu göç olgusunu ikili bir sınıflandırma içerisinde incelemiş bulduk. Genellikle “hukuki” çerçeveler içerisinde oluşan ya da “kayıtlı” göç hareketleri, Türkiye’ye çalışma ya da eğitim amaçlı gelen kişilerden, oturma ve çalışma izni bulunan aile üyelerinden oluşmaktadır. Göç, sığınmacı ve mülteci hareketlerini de içeren ve daha çok “yasadışı” ya da “kayıt dışı” göç hareketlerine göre adlandırdığımız düzensiz göçlerdir.¹⁷²

Arap Baharı sürecinin Suriye’deki etkileri günümüze kadar devam eden karmaşık bir duruma dönüşmüştür. İç savaşa dönüşen bu kriz, ülke sınırlarının çok ötesinde önemli sonuçların oluşmasına neden olmuştur. Bölgesel ve küresel bir anlaşmazlığa sebep olmanın yanında Orta Doğu’da Şii-Sünni gerginliğine de ortam hazırlamıştır. PKK/KCK terör örgütüne farklı bir hareket meydanı sağlamış ve bu nedenle Türkiye’yi güneyde oyalayacak bir istikrarsızlığa da sebep olmuştur. Türkiye; Lübnan, Irak ve Ürdün gibi göç hareketlerinden en fazla ve doğrudan etkilenen ülkelerden biri haline dönüşmüştür. Yanlış hükümet politikaları ile de Türkiye sonu gelmez bir olaylar zincirine sürüklenmiştir. Günümüzde gelinen son durum da Suriyeli mültecilerin artık Türkiye’nin göz ardı edilemez bir gerçeği olduğudur. Olumsuz etkilerini azaltacak önlemler üzerinde ciddi çalışmalar yapılmalı ve geniş içerikli bir “Suriyeli sığınmacı siyaseti” hayata

---

¹⁷² SAYIN, Yusuf, USANMAZ, Ahmet., ASLANGİRİ, Fırat. **Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği**, 2016.

geçirilmelidir. Suriyeliler konusu, sosyolojik ve toplumsal uyum sorunu olarak devletçe ele alınmalı ve bu uyumda; eğitim, çalışma, sağlık gibi alanların yapısında önemli stratejiler üretilmeli ve uygulanmalıdır.

Göçmen terimini incelediğimizde, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesinin (c) bendine göre göçmen olarak yurdumuza kabul olunan bireylerin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir durum olmaması şartı ile İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilecekleri de düzenlenmiştir.¹⁷³

Türk halkında oluşan Suriyeli algısında sokaklar artık daha az güvenilirdir. Suriyeli sığınmacı/mültecilerin çoğunlukla bulunduğu yerlere gitmekten çekindiklerini anlamaktayız. Neden çekindikleri sorulduğunda ise aslında hem direkt şahit oldukları olayları anlatmışlardır hem de “haberlerde görüyoruz tehlikeliler, hırsızlık, gasp, taciz gibi istenmeyen durumlarda bulduklarını duyduk” gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Yaşadığımız yerde yerel halkta Suriyeli sığınmacı/mültecilerin içinde olduğu olumsuz olaylara çok fazla şahit olmayan kesimdeki insanlar bile onlardan korktuklarını söylemektedir çünkü onları kendilerinden farklı görmektedirler. Ve bir türlü ortak noktalar bulunamamaktadır.

Bütün bu yaşananlar görülmekle birlikte birtakım olaylar karşısında Türk milletinin kızdığı hatta öfkelenildiği pek çok durum da meydana gelmiştir. Kendi halkının tüm bu olumsuz algılarına baktığımız zaman yaşanan olayların bir nedeni ötekileştirme düşüncesinin oluşturulmasıdır. Türk devletinin Suriyeli göçmenlere çeşitli hakları vermesine ve Suriyeli sığınmacı/mültecilerin şartsız koşulsuz alınmış olmasına da tavır almış bir halk ile karşı karşıya kalınmıştır. Yerel halkımız, bazı Suriyeli sığınmacı/mültecinin kendilerinden daha iyi şartlarda olduğunu belirterek ‘bu vatanın öz evlatları biz miyiz, onlar mı?’ şeklinde asıl kaygılarını anlatmaya çalışmaktadırlar.

Bir başka yönden de iki millet arasındaki kültürel ayrılıklar yanında dil değişikliği ve işlerini kaybetme korkusu da bu olumsuz algıyı arttırmaktadır. Özellikle asayiş ve güvenlik alanındaki kaygıda büyük oranda değişim söz konusudur. Çünkü insanlar artık şehri daha az güvenilir bulmaktadır. Her sokakta birçok Suriyeli dilenci ile

---

¹⁷³ KAYA, İbrahim, YILMAZ EREN, Esra. Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, SETA, 2015, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf (12 Şubat 2018).

karşılaşılmaktadır. Aynı zamanda bazılarının yollarını kesmesi ve para istemesi halkın sokakta huzurla ve güvenle yaşamasını da engellemektedir. Suriyeli sığınmacı/mültecilerin genelde geniş ailelerden oluşması da halkı tedirgin eden diğer bir konu olarak yer almaktadır. Savaştan kaçıp ülkemize sığınmış olsalar da nüfusları hızla artmaktadır. Türkiye’de yaklaşık üç yüz bin Suriyeli çocuk dünyaya gelmiştir. Üstelik yaşam şartları iyi olmamasına rağmen çoğalmayı tercih etmeleri de ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

Türk halkının, Suriyeli sığınmacı/mültecilere yönelik algısı çoğunlukla olumsuz yöndedir. Bunu yanlış hükümet politikası olarak değerlendirdiği için yapılan son seçimlerde iktidardaki partiye oyunu vermeyi reddetmiştir. Bununla da Türk halkının konu hakkında ne kadar rahatsızlık duyduğunu ve kaygılarını bu şekilde dile getirdiğini söyleyebiliriz. Asayiş ve güvenlik kaygısı, ekonomik ve kültürel farklılıktan ileri gelmektedir. Toplumun en önemli unsurunu oluşturan güvenlik, sağlık ve ekonomi alanlarında büyük bir endişe duyulmaktadır. Halkın bu kaygılarının ciddiye alınıp kendi halkının istek ve önerileri göz önüne alınarak Suriyeli sığınmacı/mültecilerle ilgili bütün bu sorunların tespit edilip uzun soluklu bir plan yapılması gerekmektedir. Dış politikada yapılmış hatalar olsa da onları telafi edebilmek ya da daha büyük zararlara neden olmasını önlemek için gerekli tedbirleri almak büyük önem arz etmektedir. Bu görev de hükümet yetkililerine büyük sorumluluklar yüklemektedir.

Hükümet bu sürecin başlarında Türk kamuoyunu ikna edebilmek adına “ensar-muhacir” söylemlerinin yanı sıra “Kapı komşularımıza zor anlarında kapılarımızı kapatacak mıyız?” şeklinde Suriyeli sığınmacılara karşı politikasını insani durumların içine oturtmuştur. Fakat kısa süre sonra hükümetin bu yaklaşımlarının AB ile ilişkilerde çok fazla geçerliliği kalmadığı anlaşılmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin karıştığı sorunların esasını kamp dışında, şehir merkezlerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Şehirlerde yaşayan Suriyelilerin Türk toplumumuza uyumunda pek çok sorun yaşanmaktadır. Gerek asayiş ve güvenlik olayları gerekse kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar Türk halkını da rahatsız etmeye başlamıştır.

Suriyeliler, Türk milleti ile uyumlu yaşamak yerine içinde buldukları toplumun hayat biçimine uymayarak Orta Doğu kültürü ile yaşamayı istemelerinden sosyal bir çatışma görülmektedir. Geçen süre içerisinde Suriyeliler kendi insan kaynaklarını kullanarak kendi ekonomilerini oluşturmaya başlamışlardır. Türk milleti, Suriyelilerin yaşadığı insanlık suçunu görmüş, gereğinin yapılması için desteğini de vermiştir. Ancak

Suriyelilerin yaşadığı bu problemlerin diğer yönünü, Türkiye açısından kamu güvenliğine nasıl zarar verdiğini düşünmek istememiştir. Sadece uluslararası kamuoyu hassasiyeti yönünden politikalar üretilmiş, Suriyelilerin ortaya çıkardığı ulusal güvenlik sorununun da durumun insani boyutu kadar önem taşıdığına dair değerlendirmeler gündeme getirilmemiştir.

Özetle; göç problemi yerel bir sorun değil, uluslararası bir sorundur. Fakat son yıllarda yaşanan Suriye krizi sonrası büyük göç dalgasından en çok etkilenen ülke yine Türkiye olmuştur. Çünkü sahasını ve sınır kapılarını sonuna kadar onlara açan bir ülke konumunda olmayı tercih etmiştir. Türkiye, Suriye krizi sonucu uygulamış olduğu yanlış dış politika ve 'açık kapı' politikası ile insan hakları temelinde uluslararası bir sorumluluğu yerine getirmiştir. Fakat ne yazık ki Batı, Suriyeli sığınmacı/mülteciler konusunda aynı samimiyeti ve ilgiyi göstermemiştir ve mülteci sorunu Türkiye'nin sorumluluğunda kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı/mülteci krizinde tek başına bırakıldığını açıkça gözler önüne sermektedir. Gereken yardımların ve verilen sözlerin Avrupa ve Amerika ülkelerince tutulmaması yadırganacak bir durum değildir. Çünkü Türkiye geçmişten günümüze hep savunan ve zulme uğrayanın yanında olan bir tutum benimsemiştir. Bunun ortaya çıkmasında aynı dinî inancı paylaşmamız gösterilebilir. Fakat uygulanan siyaset hataları Türk milletini de içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır.

Bugün Türkiye, Suriye'de hem kendi sınır güvenliğini sağlamak hem de Suriyelilerin ülkelerine geri dönebilecekleri ortamı sağlayabilmek adına büyük bir mücadele vermektedir. Bir taraftan kendi içindeki Suriyeli sığınmacı/mülteci problemiyle de mücadele etmektedir. Hükümetimizin özellikle göç politikaları belirlenirken araştırmacılardan ve toplumu çok iyi tanıyan sosyologlardan faydalanması başarılı politikalar gerçekleştirilmesine yardımcı olacaktır. Hükümetimiz her şeyden önce şu an içinde bulunduğumuz Suriyeli sığınmacı/mülteci sorununa gerçekçi ve kesin çözümler bulmalı ve daha sonra da öngörülebilecek sorunlara yönelik uzun vadeli bir göç politikası planı uygulamalıdır. Bu önlemlerin belirlenmesinde farklı meslek gruplarından faydalanarak ciddi bir yaklaşım belirlemek gerekmektedir. Yanı sıra belirlenen plan ve projeler ile ilgili Türk halkına da gerekli bilgiyi vermelidir. Ancak böylelikle Türk halkının kaygısının önüne geçilebilir.

Kitlesel göçlerin ilk aşamalarında, hedef ülke yönetimleri gerekli uyum politikalarına uzak durmayı hatta direnmeyi tercih ederler. Bunun en önemli sebebi de uyum politikalarının göç edenlerin kalıcı olma ihtimalini artırma riskidir. Diğer bir

sebebi de toplumdun gelecek tepkilerden ekinmesidir. Fakat artık geri dönüş olanağı ortadan kalkmış olduğundan iki topluluk arasında orta bir yol bulunmalıdır. En önemlisi de ülkelerine geri dönmeleri için gereken çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

AFAD, “**Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**”, Ankara 2017.

AFAD, T.C. Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, **Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik Raporu**, 2014.

AKSOY, Zafer. **Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 20, Cilt:2, 2012,

ATLIOĞLU, Yasin. “Ayaklanmadan İç Savaşa Suriye Krizi”, **Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası**, Ed. Ü. Özdağ, Y. Demirağ, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2016.

AYHAN, Veysel. “**Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi**”, Ortadoğu Analiz, Kasım 09, Cilt 1, Sayı 11, 2009.

BAŞAK, Cengiz. “**Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler**”, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın, No: 686, 2011.

BİNGÖL, Oktay. “Orta Doğu’da Sınır Aşan Dinamik: Mültecilik,” **Yeni Orta Doğu; Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları**, Barış Kitabevi, Ankara, 2017.

BOSTANCI, Meltem. 11 Eylül’den Günümüze Ortadoğu ve Suriye, **Suriyeli Sığınmacı Sorunu ve Basına Yansımalar**, 1.Basım, Anahtar Kitabevi, İstanbul, 2017.

BOSTANCI, Meltem. “**Suriyeli Sığınmacı Sorunu**”, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 2017.

BOYRAZ, Zeki. “**Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek: Suriyeli Mülteciler**”, İlke Yayınları, Vol 7, No 2, 2018.

BÜLBÜL, Serpil ve KÖSE, Ali. “**Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi**”, İst. Üniv. İşl. Fk. Dergisi, Cilt:39, Sayı 1. İstanbul, 2010, s.133-146.

CEBECİ, Erol, ÜSTÜN, Kadir, KANAT, Kılıç. “**Başkanlık Seçimleri Sonrasında ABD’nin, Ortadoğu Politikası**”, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Sayı: 54, 2012.

CİHANGİR, Feyzullah. “**Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma**”,<http://akademikperspektif.com/2017/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>, (Erişim Tarihi: 4 Eylül 2017).

ÇATIR, Gül. “**Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: İletişim Yayınları**”, İstanbul, 2012.

ÇEVİK, A. **Önleyici Unsur Olarak Algıların Yönetimi**, <http://docplayer.biz.tr/8791525-onleyici-unsur-olarak-algilarin-yonetimi.html>, (Erişim Tarihi 27 Şubat 2017)2013.

ÇİÇEKLİ, Bülent. **Göç Terimleri Sözlüğü**, IOM Uluslararası Göç Örgütü, İsviçre-Cenevre 2009.

DEMİR, Sertif. “Irak Savaşları ve Arap Baharı: Yeni Ortadoğu’yu Yapılandıran Krizler,” **Yeni Orta Doğu; Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları**, Barış Kitabevi, Ankara, 2017.

DEMİRAĞ, Yelda. “Rusya’nın Suriye Politikası ve Türk-Rus İlişkilerine Etkisi,” **Stratejik Derinlikte Savrulan Türk Dış Politikası**, Ed. Ü.Özdağ, Y.Demirağ, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2016.

DEVİRAN, Yusuf ve ÖZCAN, Ömer Faruk, **Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu**, Marmara İletişim Dergisi, Sayı: 25, Cilt:15, 2016, s.78-99.

DİLEK, Bahadır Selim. **Suriyeli Göçü**, Kripto Yayınları,1. Baskı, Ankara, 2018.

DİNÇER, Osman Bahadır. “**Suriyeli Mülteciler Krizi Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik**”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Ankara 2013.

DURAN, Hasan, “Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri”, **Ortadoğu Yıllığı**, Adana, 2017.

EFE, İbrahim. **Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar**, SETA Yayınları, İstanbul, 2016.

EMİROĞLU, Kudret, KUTLU, Muhtar. **Antropoloji Sözlüğü**. Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 2003.

EMHRN, (Avrupa Akdeniz İnsan Hakları Ağı) Belirsizlik: “**Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime**”, EMHRN Yayınları, Ekim, 2011.

ERDOĞAN, Murat ve KAYA, Ayhan. **Türkiye’nin Göç Tarihi**, 1. Baskı, İst. Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul, 2015.

ERDOĞAN, Murat, M. **Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi**, İst. Bilgi Üniv. Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2018.

ERDOĞAN, M. Murat ve KAYA, A. “**Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**”, 2. Baskı, İst. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi web sitesi,
http://www.goc.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik, (Erişim Tarihi: 7 Eylül 2018).

GÖKER, Göksel ve KESKİN, Savaş. “Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili,” **İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 41, Cilt:23, İstanbul, 2015, s.144-155.

GÜLFER, Suna ÖNER, I. “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”, **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 6, Sayı: 61, s. 43-44; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (Erişim Tarihi: 04.04.2017).

HAKSAL, Ali H. **Suriye: Felaketin Eşiği**, MGV Yayınları, 1.Baskı, 2019.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını, **Türkiye ve Göç**, Ankara, 2016.

İHAD, İnsan Hakları Araştırma Derneği, **Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu**, 2012.

İNCEOĞLU, M. **Algı Tutum İletişim**, Ankara: Siyasal Kitabevi. 2011.

KAP, Derya. “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları,” **Akademik Perspektif**, Aralık 2018.

KARACA, A. **Küreselleşme Çağında Zorunlu Göç**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

KARYELİOĞLU, Selim, FİDAN, Serdal. **Zamanın İzleri, İşgal, Göç ve Muhacirlik, Suriyeli Göçmenler Örneği**, KATÜ Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2016.

KAYA, Mahmut, **Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar**, Hiper Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2017.

KAYA, M. DEMİRAĞ, Ebru. **Türkiye’deki Suriyeli Kadın Sığınmacıların İş Piyasasındaki Çalışma Koşullarına Sosyolojik Bir Bakış: II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları**, Ankara, 2017.

KESKİNKILIÇ, Ömer Murat. **Türkiye’de Kentleşme ve Organize Suç İlişkisi**, Fakülte Yayınevi, Isparta, 2008.

KOYUNCU, Ahmet. **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2014.

KÖKSAL, Ahmet. **Zamanın İzleri, İşgal, Göç ve Muhacirlik**, Katü Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2016.

LORDOGLU, K. **Türkiye’ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar: Bireysel Yaşamlar**, Özbattır Yayınevi, İstanbul, 2010.

MİM, Sertaç Tümtaş, ERGUN, Cem. “**Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri**”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:21, Sayı:4, 2016: s. 13-52.

MÜTEVELLİOĞLU, N. “Sosyal Devletin Meşruiyeti”, **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: (2), 2016.

OĞUZLU, Tarık. “Komşularla Sıfır Sorun Politikası ve Arap Baharı: Tıkanmışlık Durumunun Bir Analizi”, “**Ortadoğu Analiz**, Haziran 2012, Cilt 4, Sayı 42.

OPTIMAR Araştırma Şirketi, “**Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum**”, Ankara, 2014.

ORHAN, Oytun. “**Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**”, 13 Ocak 2016, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/suriyeli-siginmacilarin-turkiyeyeetkileri>,

(Erişim Tarihi: 9 Eylül 2018).

ORSAM, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2015.

ORSAM, (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu.), Türk Siyasal Partilerinin Suriye’deki Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları, 2012.

OYTUN, Orhan. ORSAM, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**, Ankara, 2015.

OYTUN, Orhan, “**Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler**”, Orsam Rapor No: 189, Nisan 2014.

OZANKAYA, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.

ÖNGÖR, Şamil. **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1980.

ÖZDEMİR, Erol. ANKASAM, **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, Aralık 2017: Cilt:1 Sayı: (3). 68-73.

ÖZGÜR, Nurcan. “**Modern Türkiye’nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar**” Aydın Yayınevi, İstanbul,2012.

PAKSOY, Sadettin.,KARADENİZ, Mine. **Kilis’te Çalışan Suriyeli Sığınmacıların Sosyoekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma**. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Yaz-2016 Cilt:15 Sayı:58, Sayfa: 785-798

Resmi Gazete, “**Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik**”, Madde 3, Birinci Fıkra’nın ee Bendi, http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman5.pdf, (Erişim Tarihi: 05.04.2017).

SANDIKLI, Atilla, SEMİN, Ali; “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, **Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye**, BİLGESAM Raporu, 27 Kasım 2017.

SAYIN, Yusuf, USANMAZ, Ahmet., ASLANGİRİ, Fırat. **Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği**, 2016.

TARLAN, Kemal Vural. “Suriyeli Mülteciler: Büyüyen Sorunlar, Daralan Zaman,” 20 Haziran 2016, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/7771/suriyeli-multeciler-buyuyen-sorunlar-daralanzaman>.
(Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018)

TBMM **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu**, Dönem 1. 2. Yasama Yılları Faaliyet Raporu, 2012.

T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, “**Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi**”,
<http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuygulama.pdf>,
(Erişim Tarihi: 04.04.2017).

TEKELİ, İlhan. **Göç ve Ötesi**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

TOPRAK, Ece Güner. **Ülkem için Çare**, Suriyelilere Vatandaşlık Konusu, Palme Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2018.

TUNÇ, A. “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Tesam Akademi Dergisi**, Ankara, 2017, s.12-25.

TUNÇ, Ayşe Şebnem. “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Tesam Akademi Dergisi**, Temmuz Ankara, 2017, 2 (2), 39-50.

UZGEL, İlhan. **Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele” AKP Bir Dönüşümün Bilançosu**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2011.

ÜNAL, Serdar. “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: ‘Öteki’ Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”, *Journal of World of Turks*, Cilt:6, Sayı:3, 2014, s.44-61.

YALÇIN, Cemal. **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

YEŞİLYURT, Nuri ve AKDEVELİOĞLU, Atay. “**AKP Döneminde Türkiye’nin Ortadoğu Politikası**”, Phoenix Yayınları, Ankara, 2011.

ZİYA, Olcay. “**Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri**”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 99, Mart-Nisan, Cilt: 44, 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI:

“Davutoğlu’nun Suriye Açıklaması” <http://www.youtube.com>, 2011. (Erişim Tarihi: 02.12.2018).

ERDOĞAN, R. T. (2011). Başbakan Erdoğan’ın 15.11.2011 tarihli AK Parti Grup Toplantısı <http://www.akparti.org.tr/tbmm/> (Erişim Tarihi:23.11.2018) .

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, md. 14, <https://ww.tbmm.gov.tr/komisyon/insan-haklari/pdf01/203-208> (Erişim Tarihi: 03.12.2018)

KAYA, İbrahim ve YILMAZ EREN, Esra. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, SETA, 2015, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf (12 Şubat 2018)

TC.Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, “Barınma Merkezlerinde Son Durum”, <https://www.afad.gov.tr/TR> (Erişim Tarihi: 19.10. 2018)

MAZLUMDER, **Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu**, <http://www.mazlumder.org/> 2014. (Erişim Tarihi: 30.02.2019)

SAYIN, Yusuf. <http://www.yusufsayin.com.tr/makaleler/turkiyesuriye.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.09.2018) .

Sosyal Politikalar Başkanlığı, “**Kardeşlik Sınır Tanımaz**” Uluslararası Göç ve Uyum İçin Sosyal Politikalar, www.akparti.org.tr/sosyalpolitikalar/kardeslik_sinir_tanimaz.pdf (Erişme Tarihi: 25.11.2018)

UNHCR <https://www.stratejikortak.com/2015/10/dunyadaki-suriyeli-multecilerin-says.html> (Erişim Tarihi: 22.11.2018).

<http://www.fetihmedya.com/esed-suriyelilere-donun-cagrisi-yapti.html>

(Erişim Tarihi:23.04.2019)

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/suriyeli-multecilerin-sayisindaki-artis-suruyor-41099026> (Erişim Tarihi: 30.01.2019)